

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

*Η συμβολή του Σπύρου Περιστέρη στο ρεμπέτικο: Καταγραφή και
ανάλυση του ορχηστρικού του ρεπερτορίου*

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

του φοιτητή

ΚΟΝΝΑΡΗ ΜΙΧΑΛΗ

A.E.M: 1394

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΙΤΣΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, ΛΕΚΤΟΡΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΜΑΡΤΙΟΣ 2014

Περιεχόμενα

Πρόλογος	iii
1. Ιστορικός, κοινωνικός και πολιτικός προσδιορισμός	1
2. Ιστορικομουσικολογικός διαχωρισμός του ρεμπέτικου	4
3. Βιογραφικά στοιχεία	8
3.1 Η ζωή στη Σμύρνη και Κων/πόλη	8
3.2 Η ζωή στη Αθήνα	9
4. Σμυρναϊκή Εστουδιαντίνα - «Τα Πολιτάκια»	12
4.1 Οι ηχογραφήσεις στην Αμερική	14
5. Σπύρος Περιστέρης – Μάρκος Βαμβακάρης και η ανάδειξη του μπουζουκιού	17
6. Συνθετική πορεία Σπύρου Περιστέρη	20
6.1 Δημοτικά Τραγούδια-Διασκευές	21
6.2 Αμανέδες Σπύρου Περιστέρη	27
6.3 “Ελαφρά τραγούδια”- Καντάδες- Ελαφρολαϊκά Σπύρου Περιστέρη	30
6.4 Ρεμπέτικα Σπύρου Περιστέρη	32
6.4.1 Τραγούδια σε ύφος Σμυρναϊκού ρεμπέτικου:	32
6.4.2 Τραγούδια σε ύφος Πειραιώτικου ρεμπέτικου:	34
6.4.3 Μεταπολεμικά ρεμπέτικα	38
6.5 Λαϊκά Σπύρου Περιστέρη	39

6.6 Ορχηστρικά Σπύρου Περιστέρη	42
6.7 Τραγούδια τα οποία δεν περιέχονται στην δισκογραφία του Μανιάτη αλλά είναι καταχωρημένα στο όνομα του Περιστέρη	44
7. Ο Αντώνης ο βαρκάρης	49
8. Συμμετοχή Σπύρου Περιστέρη στην δισκογραφία ως οργανοπαίκτης	55
9. Ανάλυση ορχηστρικών κομματιών - Καταγραφές	69
9.1 Ντερτιλίδικο	73
9.2 Ο μερακλής	78
9.3 Σεβνταλής	87
9.4 Ταταυλιανό χασάπικο (Μπέικος)	94
9.5 Μπάλος Σμυρναίικος	97
9.6 Γκιουζέλ Χασάπ	105
9.7 Το σερβικάκι	110
9.8 Γκιουζέλ ταζίμ	114
9.9 Τσιφτετέλι	116
9.10 Γαλατιανο Χασαποσέρβικο	117
9.11 Γλυκές πενιές	122
10. Συμπεράσματα	126
Βιβλιογραφία	130

Πρόλογος

Η επαφή και ενασχόληση μου με το ρεμπέτικο τραγούδι άρχισε με την έναρξη των σπουδών μου στη Θεσσαλονίκη. Τα ακούσματα μου μέχρι εκείνη την περίοδο ήταν ελάχιστα στο είδος αυτό. Με τον καιρό και την παραμονή μου στη Θεσσαλονίκη άρχισα να παίζω και να μελετάω την μουσική αυτή. Με αφορμή το μάθημα «Εισαγωγή στην Ελληνική αστική λαϊκή μουσική», το οποίο δίδασκε ο κ. Γιώργος Κίτσιος αποφάσισα να ασχοληθώ σε περισσότερο και βαθύτερο βαθμό με το ρεμπέτικο τραγούδι.

Η αρχική ιδέα ήταν να γίνει μια μελέτη της πορείας του Σμυρναϊκού ύφους στο ρεμπέτικο προς το Πειραιώτικο ρεμπέτικο και τους μπουζουκομπαγλαμάδες. Η ερώτηση όμως που έπρεπε να απαντηθεί ήταν: ποιός είναι ένας καταλυτικός παράγοντας ο οποίος θα μπορούσε να καθορίσει την εξέλιξη της συγκεκριμένης μουσικής (εκτός από κοινωνικούς, ιστορικούς και πολιτικούς λόγους); Η απάντηση δόθηκε στις δισκογραφικές εταιρείες της εποχής και των εκάστοτε καλλιτεχνικών διευθυντών. Έτσι άρχισε να γίνεται μια έρευνα γύρω από τους Παναγιώτη Τούντα,, Δημήτρη Σέμση, Ιωάννη Δραγάτη, Κώστα Σκαρβέλη και Σπύρο Περιστέρη, οι οποίοι συνθέτουν την πεντάδα των μαέστρων - καλλιτεχνικών διευθυντών, που διαμόρφωσαν το νεότερο μουσικό ύφος των τραγουδιών των πόλεων στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου. Μελετώντας τη συνθετική πορεία των πιο πάνω διαπιστώνεται ότι ο τελευταίος έχει την μεγαλύτερη χρονική περίοδο συνθετικής πορείας, και την μακροβιότερη παραμονή του, ως καλλιτεχνικός διευθυντής στη Odeon για 30 χρόνια περίπου, και αμέτρητες συνεργασίες με όλους σχεδόν τους καλλιτέχνες της εποχής. Για τους πιο πάνω λόγους η παρούσα μελέτη επικεντρώθηκε στο έργο και στη ζωή του Σπύρου Περιστέρη και κατ' επέκταση η συμβολή του για την εξέλιξη του ρεμπέτικου τραγουδιού.

Ερευνώντας, παρατηρήθηκε μια μεγάλη ανεπάρκεια πηγών, όσο αφορά τη ζωή του και την παρουσία του στην δισκογραφία ως συνθέτης. Για το έργο του υπάρχουν αρκετές διαφορές και διαφωνίες μεταξύ των μελετητών.

Η αναζήτηση πηγών έγινε κυρίως στην βιβλιοθήκη του τμήματος μουσικών σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Επίσης προέκυψε

βιβλιογραφία και από την βιβλιοθήκη της Φιλοσοφικής σχολής του Α.Π.Θ καθώς και από την βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Ρεθύμνου. Επιπρόσθετα έγινε και αναζήτηση πηγών μέσω του διαδικτύου.

Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε 2 μέρη. Το πρώτο μέρος επικεντρώνεται στα κοινωνικά, πολιτικά και ιστορικά τεκταινόμενα της εποχής, γίνεται μια μουσικολογική προσέγγιση του ρεμπέτικου τραγουδιού και ακολούθως παρουσιάζεται η ζωή και το έργο του συνθέτη. Στο δεύτερο μέρος γίνεται μεταγραφή των ορχηστρικών κομματιών του Περιστέρη σε δυτική σημειογραφία, με μικρή περιγραφική ανάλυση για το κάθε κομμάτι.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Γιώργο Κίτσιο, ο οποίος με την εμπειρία του, τις συμβουλές και την καθοδήγησή του, με βοήθησε στο να πετύχω ένα περισσότερο επιστημονικό αποτέλεσμα.

1. Ιστορικός, κοινωνικός και πολιτικός προσδιορισμός

Στο παρών κεφάλαιο θα γίνει μία σύντομη παράθεση των ιστορικών, πολιτικών και κοινωνικών γεγονότων των αρχών του 20^{ου} αιώνα και συγκεκριμένα από το 1900 μέχρι το 1950 περίπου, τα οποία θα μας εισάγουν στην περίοδο δράσης του Σπύρου Περιστέρη.

Κατά την διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, η Ελλάδα βρίσκεται στη δίνη τεσσάρων πολέμων (δύο Παγκοσμίων και δύο Βαλκανικών), ενός εμφυλίου πολέμου και τριών δικτατορικών καθεστώτων.

Το 1912-1913 διεξάγεται ο Α΄ και το 1913-1914 ο Β΄ Βαλκανικός πόλεμος. Με την Συνθήκη του Βουκουρεστίου¹ τερματίστηκαν επίσημα οι συγκρούσεις.

Με την κήρυξη του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου το 1914, εκδηλώθηκε σοβαρή διαφωνία ανάμεσα στον Ελευθέριο Βενιζέλο, όπου υποστήριζε τη συμμετοχή της Ελλάδας σ' αυτόν με την πλευρά της Εγκάρδιας Συνεννόησης,² θεωρώντας την στιγμή κατάλληλη για την απόσπαση νέων εδαφών από την Τουρκία, και τον βασιλιά Κωνσταντίνο, που είχε αντίθετη γνώμη. Η διαφωνία αυτή οδήγησε στον εθνικό διχασμό, που κορυφώθηκε με την διαίρεση της χώρας σε δύο επικράτειες. Η Αθήνα με επικεφαλής τον Κωνσταντίνο έμεινε ουδέτερη, ενώ η επαναστατική κυβέρνηση Εθνικής Άμυνας με επικεφαλής τους Ε. Βενιζέλο, Π. Δάγκλη και Π. Κουντουριώτη κήρυξε πόλεμο κατά των Κεντρικών Δυνάμεων³ (Το νέο Ελληνικό κράτος).

Το τέλος του πολέμου σηματοδοτήθηκε με την νίκη των συμμαχικών δυνάμεων, κερδίζοντας η Ελλάδα μέσω της συνθήκης των Σεβρών⁴ τα σημαντικότερα οφέλη στην περίοδο της νεότερης ιστορίας της. Οι προεκτάσεις της συγκεκριμένης

¹ Με την Συνθήκη του Βουκουρεστίου η Σερβία παίρνει υπό τη κυριαρχία της όλη τη Βόρεια Μακεδονία μέχρι τη Ραντοβίτσα και τη Στρόμνιτσα περιλαμβάνοντας το Μοναστήρι και το μεγαλύτερο τμήμα του Βαρδάρη. Η Ελλάδα παίρνει τη Θεσσαλονίκη και την Χαλκιδική, το λιμάνι της καβάλας με σχεδόν ολόκληρο το τμήμα της ενδοχώρας, την Νότια Ήπειρο και τα νησιά του Αιγαίου (εκτός των Δωδεκανήσων, της Ίμβρου και της Τενέδου) Η Βουλγαρία κερδίζει μία δίοδο προς το Αιγαίο ανάμεσα στο Πόρτο-Λάγο και Δεγεαγάτς. Στην Τουρκία μένει η Ανατολική Θράκη και η Ανδριανούπολη (Ibid.)

² Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία

³ Γερμανία, Αυστροουγγαρία, Τουρκία, Βουλγαρία.

⁴ Στην Ελλάδα παραχωρούνταν τα νησιά Ίμβρος και Τένεδος, και η Θράκη από την οποία η Βουλγαρία παραιτούνταν οριστικά από κάθε δικαίωμά της σε αυτή. Η περιοχή της Σμύρνης έμενε υπό την ονομαστική επικυριαρχία του Σουλτάνου αλλά θα διοικούνταν από Έλληνα Αρμοστή ως εντολοδόχο των Συμμάχων, και θα μπορούσε να προσαρτηθεί στην Ελλάδα μετά από πέντε χρόνια με δημοψήφισμα.

συνθήκης όμως αποδείχτηκαν ιδιαίτερες επιζήμιες για την χώρα. Η πραγματοποίηση της σήμαινε για την Ελλάδα συνεχή πόλεμο ενάντια στα σπαράγματα της καταπίπτουσας Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και στην συνέχεια στα οργανωμένα στρατεύματα του κινήματος των Νεότουρκων. Η έκβαση της συγκεκριμένης προσπάθειας στιγματίστηκε με τον χειρότερο δυνατό τρόπο. Από την μία πλευρά οι ανώριμες κινήσεις της ελληνικής κυβέρνησης και από την άλλη η δυσαρέσκεια των Συμμάχων και η άρνηση τους σε οποιαδήποτε μορφή βοήθειας προς την Ελλάδα, ενώ η παράλληλη οικονομική στήριξή τους στο το νεοσύστατο κίνημα των Νεότουρκων οδήγησε σε μια από τις μεγαλύτερες εθνικές καταστροφές της χώρας μας, την Μικρασιατική καταστροφή του 1922 (Κανελλάτου, 2002, σελ.13-15).

Τον Γενάρη του 1923 υπογράφεται στην Λωζάνη της Ελβετίας η συμφωνία ανταλλαγής πληθυσμών⁵ Ελλάδας – Τουρκίας. Τον Ιούλιο του ίδιου χρόνου υπογράφηκε η συνθήκη ειρήνης ανάμεσα στις δύο χώρες.

Από την άνοιξη του 1923 άρχισαν να δημιουργούνται οι πρώτοι προσφυγικοί συνοικισμοί σε διάφορες υποβαθμισμένες περιοχές., που παραχωρούσε το Ελληνικό κράτος (Γεωργιάδης, 1993, σελ.28).

Μετά την Μικρασιατική καταστροφή και τις επιπτώσεις⁶ της, η πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα συνέχιζε να είναι πολύ ρευστή. Το Δεκέμβριο του 1923 έχουμε την αποχώρηση το βασιλιά Γεωργίου Β΄. Τον Μάρτιο του 1924 κηρύχτηκε έκπτωτη η μοναρχία και αντικαταστάθηκε με την δημοκρατία, με πρώτο πρόεδρο τον Αλέξανδρο Ζαΐμη. Η πολιτική κατάσταση όμως ήταν πολύ ασταθής. Έτσι το 1925 ο στρατηγός Πάγκαλος κήρυξε δικτατορία. Ανατράπηκε όμως τον επόμενο χρόνο. Οι εκλογές του 1928 έδωσαν την πλειοψηφία στον Βενιζέλο και ύστερα από τέσσερα χρόνια στο Λαϊκό κόμμα. Ακολούθησε νέα περίοδος αστάθειας, που κατέληξε στην επάνοδο του Γεωργίου Β΄ το 1935 και ακολούθως στην δικτατορία του Ιωάννη

⁵ 400 000 Τούρκοι που ζούσαν στην Ελλάδα και 1 500 000 Έλληνες της Μικράς Ασίας υποχρεώθηκαν σε ανταλλαγή.

⁶ Οι επιπτώσεις της καταστροφής ήταν θετικές και αρνητικές. Μερικές από αυτές ήταν, αρνητικές: 1. Μεγάλου ύψους δαπάνες από το ήδη αποδυναμωμένο κράτος για στέγαση και σίτιση των προσφύγων 2. Πτώση βιοτικού επιπέδου λόγω ανεργίας και χαμηλού οικονομικού εισοδήματος των τάξεων αυτών. 3. Η Ελλάδα κατέφυγε σε συνεχή δανεισμό από άλλες χώρες.

Θετικές: 1. Εμφάνιση νέων πολιτικών ιδεών και φιλελεύθερων τρόπων σκέψης και φιλοσοφίας, εξαιτίας του υψηλού μορφωτικού επιπέδου των Μικρασιατών προσφύγων. 2. Η εισροή διαφορετικών τρόπων καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Μεταξύ το 1936. Ο στρατηγός Μεταξάς γίνεται πρωθυπουργός και την 4^η Αυγούστου επιβάλλεται δικτατορία.

Την 28^η Οκτωβρίου 1940 η Ελλάδα εμπλέκεται στο Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Οι ελληνικές δυνάμεις κατάφεραν να αναχαιτίσουν τις ιταλικές στα σύνορα Ελλάδας – Αλβανίας, στην οροσειρά της Πίνδου. Στις 21 Απριλίου 1941 η Ελλάδα όμως καταλήφθηκε από τις γερμανικές δυνάμεις και απελευθερώθηκε στις 12 Οκτωβρίου 1944 (Η Ελλάδα Στη Μικρά Ασία).

Η πολιτική αστάθεια, οι κοινωνικοί και πολιτικοί καταναγκασμοί, η άνιση κατανομή του εθνικού εισοδήματος, η ανεργία και η πτώση του κατά-κεφαλήν εισοδήματος ήταν οι λόγοι δημιουργίας τάξεων όπως εξαθλιωμένων προσφύγων, άεργων εργατών και επαναστατικών ανένταχτων στοιχείων. Οι τάξεις αυτές συμβίωναν στο ελληνικό περιθώριο προσπαθώντας να επιβιώσουν, διαπράττοντας παρανομίες. Στο τέλος όμως οι ομάδες αυτές βρήκαν κοινούς κώδικες επικοινωνίας και κοινά κοινωνικό-πολιτικά πιστεύω. Οι τάξεις αυτές υπήρξαν οι σημαντικότεροι φορείς προς διάδοση της ελληνικής αστικής λαϊκής μουσικής έως και το 40΄ (Κανελλάτου, 2002).

Με την αποχώρηση των Γερμανών από την Ελλάδα εγκαταστάθηκε στην Αθήνα κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας με πρωθυπουργό τον Γ. Παπανδρέου. Το διάστημα 1946-1949 η χώρα δοκιμάζεται από τον Εμφύλιο πόλεμο. Η περίοδος αυτή δίχασε εθνικά και πολιτικά το μεγαλύτερο μέρος του ελληνικού πληθυσμού και οδήγησε τα ήδη ταλαιπωρημένα στρώματα σε μεγαλύτερη περιθωριοποίηση (Το νέο Ελληνικό κράτος).

2. Ιστοριομουσικολογικός διαχωρισμός του ρεμπέτικου⁷

Το αστικό λαϊκό τραγούδι στην Ελλάδα μπορεί να διαιρεθεί σε τρεις σημαντικές περιόδους:

1. Η Α Περίοδος, η Πρωτογενής Περίοδος κατά το Στάθη Δαμιανάκο, εκτείνεται χρονικά από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα μέχρι το 1922. Η περίοδος αυτή χωρίζεται κατά τον Παναγιώτη Κουνάδη σε τρεις υποπεριόδους:
 - α) από τα αρχές του 19^{ου} αιώνα μέχρι το 1892-93 όπου είναι η περίοδος δημιουργίας των βάσεων και θεωρείται ως μεταίχμιο από το παραδοσιακό τραγούδι της υπαίθρου στο αστικό λαϊκό τραγούδι,
 - β) από το 1893 μέχρι το 1912-13 όπου διακρίνεται εντονότατο το φαινόμενο της αστυφιλίας και της δημιουργίας μεγάλου κύματος μετανάστευσης κυρίως στις Η.Π.Α. Κατά την υποπερίοδο αυτή έχουμε και την εμφάνιση των πρώτων καφέ αμάν στα μεγάλα αστικά κέντρα της ελληνικής επικράτειας, Αθήνα, Πάτρα, Βόλος, Ιωάννινα, Αγρίνιο, Μεσολόγγι. γ) από το 1913 μέχρι το 1922. Η τρίτη υποπερίοδο είναι συνυφασμένη με την ατμόσφαιρα της «Μεγάλης ιδέας» και την κόπωση του ελληνικού, ο οποίος βρισκόταν για μια ολόκληρη δεκαετία σε πολεμική εμπλοκή.

Αντιπροσωπευτικά στοιχεία της Α Περιόδου είναι:

- Θεματολογία: Η θεματολογία των τραγουδιών της περιόδου αυτής είναι κυρίως τραγούδια με θέμα τις ναρκωτικές ουσίες (χασίς), τραγούδια της φυλακής, του σιναφιού των παρανόμων.
- Μορφολογικά: έχουμε έντονο το στοιχείο του αυτοσχεδιασμού, ποικιλία ρυθμικών τύπων, ντουζένια, ταξίμια.⁸ Οι ενορχηστρώσεις είναι στοιχειώδεις. Έχουμε την κυριαρχία παραδοσιακών μετρικών τύπων, «δίστιχα του μπαγλαμά», αυστηρότητα και λιτότητα των ποιητικών μορφών, αυθορμητισμός. Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό της περιόδου αυτής είναι το φαινόμενο της ανώνυμης δημιουργίας (μεταιχμιακή περίοδος από το δημοτικό στο αστικό λαϊκό τραγούδι)

⁷ Το κεφάλαιο έχει γραφτεί με βάση τις παρακάτω πηγές Κουνάδης, *Η δισκογραφία του ρεμπέτικου στην Σύρνη και Πόλη πριν το 1992: Οι ιστορικοί περίοδοι*. Παρουσίαση: Για το «Κέντρο έρευνας και μελέτης των ρεμπέτικων τραγουδιών. Δαμιανάκος, 200,1 σελ. 273-276. Κανελλάτου, 2002 σελ 16-19.

⁸ Αυτοσχεδιασμός

- Το πλαίσιο διαμόρφωσης και διάδοσης των κομματιών χαρακτηρίζεται ως καθαρά προφορικό και περιορισμένο. Οι χώροι ανάπτυξης της συγκεκριμένης καλλιτεχνικής δημιουργίας στιγματίζονται από κλίμα παρακμιακό και υποπολιτισμικό.

2. Η Β Περίοδος, η Κλασσική Περίοδος κατά τον Στάθη Δαμιανάκο, εκτείνεται χρονικά από το 1922 μέχρι το 1945. Κατά τον Παναγιώτη Κουνάδη χωρίζεται σε τέσσερις υποπεριόδους:

α) από το 1922 μέχρι το 1933. Η πρώτη υποπερίοδος στιγματίζεται από τις πολύ έντονες επιδράσεις, που επέφεραν μετά την Μικρασιατική καταστροφή του 1922 οι μικρασιάτες καλλιτέχνες στις μουσικές σκηνές των μεγάλων αστικών κέντρων. Την περίοδο αυτή έχουμε την τελική μορφοποίηση της Μικρασιατικής σχολής, η οποία υπήρχε ως οργάνωση ορχήστρας και υφολογικού περιεχομένου ήδη από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Η επιρροή γίνεται ιδιαίτερα ορατή στους τομείς: 1) της σύνθεσης της ορχήστρας (βιολί με σαντούρι «σαντουρόβιολα» και κιθάρα, ή βιολί με ούτι και κανονάκι 2) χρησιμοποίηση μακάμ και ανατολίτικων δρόμων 3) της έντονης χρήσης του αμανέ 4) του θεματικού περιεχομένου των κομματιών.

β) από το 1933 μέχρι το 1937. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από την συνύπαρξη του Σμυρναϊκού ρεμπέτικου (Μικρασιατικής σχολής) με το Πειραιώτικο⁹ ρεμπέτικο (Πειραιώτικη σχολή). Το 1937 με την λογοκρισία του Μεταξά κλείνει η περίοδος αυτή

γ) από το 1937 μέχρι το 1941. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται σε απόλυτο βαθμό από το γεγονός της ελεγχόμενης δημιουργίας από τους κυβερνητικούς φορείς, με αποτέλεσμα τον εξευρωπαϊσμό της λαϊκής δημιουργίας, δηλαδή τον περιορισμό του αστικού λαϊκού τραγουδιού στα δυτικά συγκερασμένα πρότυπα και την δυτική κλασσική ορολογία. Κατά την περίοδο αυτή έχουμε την δημιουργία ενός καινούριου προσώπου της αστικής λαϊκής μουσικής, με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: 1) από την εισαγωγή καινούριων οργάνων όπως η κιθάρα διάφορα είδη μάντολας , η αρμόνικα με το ακορντεόν και το πιάνο με το τσέμπαλο. 2) από την αναγκαστική από ένα σημείο και πέρα χρησιμοποίηση σε άταστα όργανα όπως το βιολί και το ούτι συγκερασμένων

⁹ Η ορχήστρα του Πειραιώτικου ρεμπέτικου απαρτιζόταν κυρίως από μπουζούκι, κιθάρα και μπαλαμά. Κύριος εκπρόσωπος του είναι ο Μάρκος Βαμβακάρης.

οργάνων 3) από την χρήση πιο έντεχνου λεκτικού ύφους στους στίχους των τραγουδιών,

δ) από το 1941 μέχρι το 1945. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται και εγκλωβίζεται στην γερμανική κατοχή.

Αντιπροσωπευτικά στοιχεία της Β Περιόδου είναι:

- Θεματολογία: παρατηρείται η εμφάνιση τραγουδιών με θέμα τον έρωτα, τη γυναίκα, τραγούδια της θλίψης, απελπισίας και διαμαρτυρίας, «χασικλίδικα», της «πιάτσας»
- Μορφολογικά: λόγω του «εξευρωπαϊσμού» σημειώνεται εμπλουτισμός της σύνθεσης της λαϊκής ορχήστρας, αισθητή υποχώρηση του αυτοσχεδιασμού, περιορισμός της ρυθμικής ποικιλίας, μετρικές μορφές παρόμοιες, υποχώρηση των «διστίχων του μπαγλαμά», ελαφρά υποχώρηση της αργκώ. Ένα σημαντικό στοιχείο της περιόδου αυτής είναι η εμφάνιση επώνυμων δημιουργών.
- Στον τομέα των πλαισίων διαμόρφωσης και διάδοσης των κομματιών ο τρόπος διάδοσης είναι προφορικός αλλά και μέσω των ηχογραφήσεων. Χώρος δημιουργίας είναι η ταβέρνα, ο τεκές, η φυλακή.

3. Τέλος η Γ΄ Περίοδος, η ονομαζόμενη Εργατική Περίοδος κατά το Στάθη Δαμιανάκο, εκτείνεται από το 1945 μέχρι το 1955. Κατά τον Παναγιώτη Κουνάδη χωρίζεται σε δύο υποπεριόδους:

α) από το 1945 μέχρι το 1949. Η υποπερίοδος αυτή δομείται μέσα στον εμφύλιο πόλεμο. Η λογοκρισία του 1937 συνεχίζεται. Κατά την περίοδο αυτή καθώς και στην περίοδο της γερμανικής κατοχής χάθηκαν οι περισσότεροι εκπρόσωποι των δύο προηγούμενων λαϊκών ρευμάτων έκφρασης και δημιουργίας

β) από το 1949 μέχρι το 1955. Κατά τη περίοδο αυτή το φαινόμενο της αστυφιλίας συνεχίζεται και αρχίζει να γιγαντώνεται με κύριο αποτέλεσμα την επικράτηση της «Ελλαδικής σχολής» (δηλαδή την επικράτηση οργάνων σύνθεσης της ηπειρώτικης κομπανίας στην λαϊκή μουσική των αστικών κέντρων) και τον παραγκωνισμό της Μικρασιάτικης. Εδώ έχουμε την

εμφάνιση ενός καινούριου στυλ λαϊκού τραγουδιού του «Αρχοντορεμπέτικου», είδος διαφοροποιημένο από τις δύο παλαιότερες σχολές.

Αντιπροσωπευτικά στοιχεία της Γ΄ Περιόδου είναι:

- Θεματολογία: εμφάνιση τραγουδιών με θέμα τον έρωτα, τη γυναίκα, τραγούδια με θέματα την διαμαρτυρία, την εργατική ζωή, τη μάνα, τη μετανάστευση.
- Μορφολογικά: στον τομέα της μορφολογίας παρατηρούνται κοινές παράμετροι με αυτές της προηγούμενης περιόδου. Υπάρχει συγκεντροποίηση των ρυθμικών τύπων στο ζείμπέκικο και χασάπικο, γενική υποχώρηση των παραδοσιακών μετρικών τύπων, ενίσχυση του μοντέρνου στίχου και «Ωραιοποίηση» των ποιητικών μορφών.
- Στον τομέα των πλαισίων διαμόρφωσης και διάδοσης των κομματιών παρατηρούνται κοινές παράμετροι με αυτές της προηγούμενης περιόδου.

3. Βιογραφικά στοιχεία

3.1 Η ζωή στη Σμύρνη και Κων/πόλη

Ο Σπύρος Περιστερής γεννήθηκε στη Σμύρνη το 1900 από Έλληνα πατέρα και Ιταλίδα μητέρα. Πατέρας του ο Αριστείδης Περιστερής, γνωστός και σπουδαίος μουσικός στην Κων/πόλη και τη Σμύρνη. Ο Σπύρος ήταν το τέταρτο στη σειρά παιδί της οικογένειας. Από μικρή ηλικία αρχίζει να μαθαίνει μαντολίνο, ενώ παράλληλα φοιτά στην νυκτερινή Ιταλική σχολή όπου μαθαίνει άπταιστα Ιταλικά και Γερμανικά. Η πρόοδος του στο μαντολίνο είναι τέτοια ώστε να αφήνει άφωνο τον Ιταλό καθηγητή του στη Σμύρνη (Σχορέλης, 1983 σελ. 141-158 και Ταμπούρης 2008, 72-75).

Λίγο πριν τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο η οικογένειά του εγκαθίσταται στην Κων/πόλη. Ο πατέρας του φοβούμενος για το μέλλον του τον εξαναγκάζει να δουλέψει ως σιδεράς, αλλά αυτό κράτησε μόνο για μερικούς μήνες. Έτσι ο Σπύρος συνεχίζει τις σπουδές του στο Ιταλικό σχολείο τότε στην Σμύρνη και τότε στην Κων/πόλη.

Παράλληλα αρχίζει να εξαπλώνεται η φήμη του σαν μουσικός και σε ηλικία 18 ετών καλείται από την περίφημη Εστουδιαντίνα «Τα πολιτάκια»,¹⁰ όπου μέλος υπήρξε και ο πατέρας του Αριστείδης Περιστερής, ως καλλιτεχνικός διευθυντής και πρώτο μαντολίνο της. Εκεί ήρθε σε επαφή με όλους τους σπουδαίους μουσικούς της Σμύρνης, όπως τον Παναγιώτη Τούντα, Βαγγέλη Παπάζογλου, Γιώργο Βιδάλη, Δημήτρη Σέμση, Γιάννη Δραγάτη (Ογδοντακη) όπου και θα ξανασυναντηθούν στην Ελλάδα μετά την Μικρασιατική καταστροφή (Κουνάδης, 1997).

Η ικανότητα, η δεξιοτεχνία και η μουσικότητα που είχε ο Περιστερής παραπέμπουν σε ένα περιστατικό το οποίο είχε γίνει όταν έπαιζε με τα «Τα πολιτάκια». Κάποιο βράδυ πήγε να τον ακούσει ένας μπέης¹¹ στο μαγαζί που δούλευε. Μετά από λίγη ώρα του ζήτησε να κάνει ένα ταξίμι το οποίο και ο

¹⁰ Η πιο γνωστή εστουδιαντίνα της εποχής

¹¹ Ο Μπέης ή Βέης ήταν ανώτερος διοικητικός τίτλος στην Οθωμανική αυτοκρατορία. Η λέξη προέρχεται από την τουρκική "μπέγι" που σημαίνει νους, και κατά γράμμα "ιθύνων νους" και σε επέκταση ηγεμόνας, μέγας, άρχοντας.

Περιστερής έκανε. Ο μπέης όταν άκουσε το ταξίμι τραβάει πιστόλι να σκοτώσει τον Περιστερή λέγοντας τα εξής: «τέτοιο ταξίμι δεν ματακουσα στη ζωή μου κι ούτε έχει ματακουστεί πουθενά. Δε θέλω λοιπόν να τ' ακούσουν κι άλλα αυτιά». Στο τέλος ηρέμησε, του 'κανε ένα δώρο κι έφυγε χωρίς να κάτσει να ακούσει άλλο (Σχορέλης, 1983).

3.2 Η ζωή στη Αθήνα

Μετά τη μικρασιατική καταστροφή ο Σπύρος Περιστερής μαζί με χιλιάδες προσφυγές της Σμύρνης εγκαθίσταται στην Αθήνα. Το διάστημα 1923 – 1933 συνεργάστηκε με πολλούς μουσικούς σε διάφορα σχήματα όπως τον Αντώνη Νταλκά, Γιάννη Δραγάτη, Δημήτρη Αραπάκη, Κώστα Σκαρβέλη, Κώστα Καρίπη κ.α.

Το διαστημα αυτό ο αρχίζει να μαθαίνει μπουζούκι και γίνεται ο καλύτερος εκτελεστής των κομματιών του Μάρκου Βαμβακάρη, του Κώστα Σκαρβέλη, του Βασίλη Τσιτσάνη. Του Γιάννη Παπαϊωάννου, του Απόστολου Χατζηχρήστου και όλων των συνθετών οι οποίοι είχαν συνεργαστεί με την Odeon και Parlophone. Βασικό όργανο του ήταν το μαντολίνο και θεωρείτο ένας από του μεγαλύτερους μουσικούς του κόσμου. Παράλληλα όμως έπαιζε άριστα πιάνο, κιθάρα, μαντολοτσέλο, μπουζούκι. Ο Κώστας Τζοβένος αναφέρει την έκπληξη την οποία προκαλούσε σε όλους με την ικανότητα του στα όργανα και τις γνώσεις του στη μουσική.

Το 1929 – 1932 ανασυγκροτεί «Τα Πολιτάκια» και εργάζεται στο υπερωκεάνιο «Βασιλέυς Αλέξανδρος» το οποίο έκανε την διαδρομή Ελλάδα – Αμερική. Σε μερικές καθόδους του στην Νέα Υόρκη θα ηχογραφήσει στην εταιρεία Orthophonic κάποια κομμάτια με την Εστουδιαντίνα, αλλά και κάποια ορχηστρικά χρησιμοποιώντας το ψευδώνυμο Σπύρος Γεωργιάδης.

Η εμφάνιση των δισκογραφικών εταιρειών στη Ελλάδα βρήκε τον Σπύρο Περιστερή στους επικεφαλείς μουσικούς και επιλογέα ρεπερτορίου. Έτσι το 1934 θα αναλάβει την καλλιτεχνική διεύθυνση της δισκογραφικής εταιρείας Odeon μέχρι το

1965. Μαζί με τους Παναγιώτη Τούντα, Κώστα Σκαρβέλη, Ιωάννη Δραγάτη και Δημήτρη Σέμση, οι οποίοι ανέλαβαν την καλλιτεχνική διεύθυνση των άλλων εταιρειών, θα είναι αυτοί οι οποίοι θα διαμορφώσουν το νεώτερο ύφος του ελληνικού λαϊκού τραγουδιού (Κουνάδης, 1997).

Καθοριστική υπήρξε η συμβολή του Σπύρου Περιστέρη στην διάδοση και καθιέρωση του Πειραιώτικου Ρεμπέτικου. Το 1932 είχε γνωριστεί με τον Μάρκο Βαμβακάρη όπου και συνεργάστηκε μαζί του ηχογραφώντας τα πρώτα τραγούδια του Μάρκου με τα σήματα της Columbia και της His Master Voice. Παρά την ηχογράφιση 24 κομματιών κατά το διάστημα 1932 - 1933 ελάχιστα κυκλοφόρησαν. Με την παρεμβολή όμως του Σπύρου Περιστέρη και του Μίνως Μάτσα, αρχές του 1934 και αναλαμβάνοντας την καλλιτεχνική διεύθυνση της Odeon, το Πειραιώτικο Ρεμπέτικο αρχίζει να έχει μεγάλη απήχηση με τα μπουζούκια και τους μπαγλαμάδες. Με δική του υπόδειξη και επιμονή φωνογραφήθηκε το 1934 ο πρώτος δίσκος που στην ορχήστρα που έπαιξε συμπεριλήφθηκε μπουζούκι σε τραγούδι του Μάρκου Βαμβακάρη. Υπήρξε από τους πρώτους ο οποίος πίστεψε στο μπουζούκι (Σχορέλης, 1983).

Η συμβολή του Περιστέρη στην εξέλιξη και διαμόρφωση του αστικού λαϊκού τραγουδιού δεν περιορίζεται μόνο στις επιλογές του ρεπερτορίου. Η ικανότητα η οποία είχε στο να αναγνωρίζει τις φωνητικές ικανότητες των ερμηνευτών μας έδωσε πλήθος αξεπέραστων φωνητικών συνδυασμών, που χωρίς την δική του υπόδειξη δεν θα υπήρχαν. Διφωνίες όπως του Μάρκου Βαμβακάρη – Στράτου Παγιουμτζή, Μάρκου Βαμβακάρη – Απόστολου Χατζηχρήστου, Μάρκου Βαμβακάρη – Κώστα Ρούκουνα, Στράτου Παγιουμτζή - Κώστα Ρούκουνα, Στράτου Παγιουμτζή – Γιώργου Κάβουρα, Γιώργου Κάβουρα – Στελλάκη Περπινιάδη, Μάρκου Βαμβακάρη – Ρόζας Εσκενάζυ, Μάρκου Βαμβακάρη – Πρόδρομου Τσαουσάκη και πλήθος άλλων φωνητικών συνδυασμών που έχουν αποτυπωθεί στην δισκογραφία.

Η εμφάνιση του Σπύρου Περιστέρη στην δισκογραφία ως συνθέτης, αρχίζει το 1933 με μια σειρά από εκπληκτικά τραγούδια, όπως «Ο ιπότης», με τον Κώστα Ρούκουνα, «Η μποέμισσα» και το «Εντάξει» με την Ρόζα Εσκενάζυ, το «Οφ αμάν», «Τα μελεντέρια», ο «Τεκετζης» και ο «Μάγκας του Βοτανικού» με τον Σμυρνιό

Ζαχαρία Κασιμάτη. Μέχρι το 1966 θα ηχογραφήσει περισσότερα από 200 τραγούδια τα οποία φέρονται ως δικά του συνθέσεις, ενώ θα συμμετάσχει σε εκατοντάδες άλλα τραγούδια ως οργανοπαίκτης (κιθάρα, μπουζούκι, μαντολίνο, πιάνο κ.α). Τα τραγούδια τα οποία είχε γράψει δεν έχουν ένα ενιαίο ύφος, όπως και αυτά του Παναγιώτη Τούντα, και αυτό οδήγησε κάποιους μελετητές να συμπεράνουν ότι κάποια τραγούδια δεν είναι δικά του γιατί μοιάζουν με αντίστοιχα του Μάρκου Βαμβακάρη, Απόστολου Χατζηχρήστου, Γιάννη Παπαϊωάννου κ.α. Η ευρυγνωσία του Σπύρου Περιστέρη, πάνω σε θέματα συνθέσεως, όπως και των Δημήτρη Σέμση, Παναγιώτη Τούντα, Γιάννη Δραγάτη, ήταν τέτοια όπου πολύ εύκολα μπορούσαν να μεταπηδήσουν από τον ένα είδος στο άλλο (ρεμπέτικα, δημοτικά, επιθεωρησιακά), καθώς και από το ένα στυλ στο άλλο (συμυρναίικα, πειραιώτικα). Αυτό επιβεβαιώνεται και από τα τραγούδια του Περιστέρη όπου συναντάμε ρεμπέτικα, δημοτικά, επιθεωρησιακά, ελαφρά.

Οι ενορχηστρώσεις του Περιστέρη επίσης παραμένουν υποδειγματικές. Έδωσε πλήθος ενορχηστρωτικών διατάξεων, με την ποικιλία των οργάνων που χρησιμοποίησε και στα δικά του αλλά και σε τραγούδια άλλων συνθέτων στα οποία είχε ευθηνή.

Μετά τον πόλεμο ο Περιστέρης ήταν ο μόνος από τους προπολεμικούς μαέστρους, ο οποίος κράτησε την θέση του για ακόμα 20 χρόνια στην Odeon, και παρέμεινε εκεί μέχρι τον θάνατο του μαζί με το Μίνως Μάτσα. Ο Παναγιώτης Τούντας και Κώστας Σκαρβέλης έφυγαν από την ζωή το 1942, ο Γιάννης Δραγάτης αποσύρθηκε και πέθανε το 1958, ενώ ο Δημήτρης Σέμσης παρέμεινε στην “His Master’s Voice” μέχρι το 1950. Ο Σπύρος Περιστέρης έφυγε από τη ζωή τον Μάρτιο του 1966 σε ηλικία 66 ετών (Κουνάδης, 1997).

4. Σμυρναϊκή Εστουδιαντίνα - «Τα Πολιτάκια»

Κατά το 1898 εμφανίζεται στη Σμύρνη μια ολιγομελής παρέα νεαρών μουσικών, δημιουργώντας μια ιδιαίτερα ελκυστική παράδοση η οποία έμελλε να γίνει γνωστή ως Σμυρναϊκό τραγούδι. Δύο εξαιρετοι και ταλαντούχοι μουσικοί, ο Βασίλειος Σιδέρης και ο Αριστείδης Περιστέρης δημιουργούν στην Σμύρνη το 1898 την Σμυρναϊκή Εστουδιαντίνα ή αλλιώς «Τα Πολιτάκια», το περίφημο αυτό σχήμα το οποίο θα γράψει ιστορία.. Ο Παναγιώτης Κουνάδης στο βιβλίο του «Εις ανάμνηση στιγμών ελκυστικών» παραθέτει ένα αρθρο του Λάιου Καρακάση με τίτλο «Λαϊκά τραγούδια και χοροί της Σμύρνης» όπου αναφέρει τα εξής :

«Οι κυρίως συστηματικοί καλλιεργηταί και διαδοταί του λαϊκού τραγουδιού της Σμύρνης, ήταν τα “Πολιτάκια” λεγόμενα, όμιλος μουσικών, ένα είδος μαντολινάτας με επί τούτω τραγουδιστάς. Ο διευθυντής του συγκροτήματος ήταν Κωσταντινοπολίτης Φαναριώτης, ο Βασίλειος Σιδέρης, ο οποίος ήλθε στη Σμύρνη για πρώτη φορά στα 1898 με ένα συγκρότημα που δεν ημπορούσε να ονομασθεί φυσικά “μαντολινάτα”. Αποτελείτο δηλαδή από δύο φουσαρμόνικες, ένα μαντολίνο και μία κιθάρα. Κατ’ άλλους το συγκρότημα ελέγετο “Εστουδιαντίνα του Αριστείδη”. Ο Σιδέρης όμως, κατορθωσε όχι μόνο να επιβληθεί ως εξαιρετος καλλιτέχνης και εμπυχωτής του είδους, αλλά να γίνει και ο πυρήν της “Σμυρναϊκής Εστουδιαντίνας”. Η Εστουδιαντίνα αποτελείτο από τους εξής: Βασίλειος Σιδέρης, Γιώργος Πασχάλης ή Τσαγκάρης, Γιώργος Σαβαρής, Παναγιώτης Βαϊνδηρλής, Γιώργος Ελισσαίος (Σμυρναίοι), Α Βόιλας, Χ Μεριγκλής και Ι Χαλάκος (Αθηναίοι), Αριστείδης Περιστέρης (Κωσταντινοπολίτης)».

Όπως προαναφέρθηκε ο Αριστείδης Περιστέρης δεν είναι άλλος από τον πατέρα του Σπύρου Περιστέρη ο οποίος θα τον αντικαταστήσει στην συνέχεια.

Η φήμη την οποία είχαν αποκτήσει «Τα Πολιτάκια» είχε ξεπεράσει τα όρια του ελληνισμού. Κι εδώ ο Παναγιώτης Κουνάδης στο βιβλίο του «Εις ανάμνηση στιγμών ελκυστικών» παραθέτει ένα απόσπασμα από το βιβλίο «Το θέατρο στη Σμύρνη» του Σωκράτης Σολομωνίδης λέγοντας:

«Στο “Παυσίλυπον”, πάλι παίζουν κάθε βράδυ τα “Πολιτάκια”, για “τερψιν δε της πελατείας των”, η διεύθυνση του κέντρου καίει κάθε Σάββατο και Κυριακή πυροτεχνήματα. Τα “Πολιτάκια” ήσαν περίφημοι μαντολινάτα με τραγουδιστές. Η Φήμη της ήταν τόσο μεγάλη, ώστε έφτασε ως την Αγγλία, στα δε 1906, όταν ο

Γουλιέλμος της Γερμανίας επισκέφθει το Λονδίνο καλέστηκε η μαντολινάτα εκεί από τον λόρδο Λουβεσμπίρουγκ κι έπαιζεν στο διοργανωθέν γκάρντεν πάρτυ προς τιμή του Γερμανού αυτοκράτορα».

Συμπληρωματικές πληροφορίες για την πρώτη αυτή περίοδο μας δίνει και ο Λαίος Καρακάσης μέσα από τον Παναγιώτη Κουνάδη:

«Το 1906 έκανε και καλλιτεχνική περιοδεία ως “Σμυρναϊκή Εστουδιαντίνα” στη Γαλλία και στην Αγγλία, όπου έπαιζε με εθνικές Ελληνικές ενδυμασίες. Συμμετείχε ακόμη και στις εορτές της στέψεως του βασιλέως Εδουάρδου της Αγγλίας».

Το 1903-1905 αρχίζουν οι πρώτες ηχογραφήσεις Ελληνικών τραγουδιών στη Σμύρνη και στην Κωνσταντινούπολη. Έτσι δίνεται η ευκαιρία στα Πολιτάκια να ανατυπώσουν τα τραγούδια τους σε δίσκους. Οι ηχογραφήσεις περιείχαν παλαιότερα τραγούδια της Σμύρνης καθώς και συνθέσεις των μελών της (Κουνάδης, 2000).

Το 1918 κάνει την είσοδο του στην Εστουδιαντίνα ο Σπύρος Περιστέρης ο οποίος αντικατέστησε τον πατέρα του Αριστείδη για να αναλάβει την καλλιτεχνική διεύθυνση της Σμυρναϊκής Εστουδιαντίνας. Εκεί γνωρίζεται με την αφρόκρεμα των μουσικών της Σμύρνης (Ογδοντάκηδες, Ελευθέριος Μενεμενλής, Γιώργος Βιδάλης, Γιώργος Σαβαρής, Lucien, Τζών Μηλιάρης, Δημήτρης Σέμσης, Παναγιώτης Τούντας, Βαγγέλης Παπάζογλου κτλ.) με τους οποίους θα συναντηθεί μετά την καταστροφή στην Ελλάδα. (Κερδέλας)

Από μαρτυρία της Αγγέλας Παπάζογλου φαίνεται ότι σπουδαίοι μουσικοί, όπως ο Βαγγέλης Παπάζογλου, ο Παναγιώτης Τούντας, ο Γιάννης Δραγάτσης ή Ογδοντάκης, ο Γιώργος Βιδάλης, συνεργάστηκαν ή και διαμόρφωσαν τις μουσικές τους γνώσεις μέσα από «Τα Πολιτάκια». Αναφέρει επίσης στο βιβλίο «Τα χαΐρια μας εδώ»:

« Τα “Πολιτάκια” ήτανε παλαιά κομπανία. Ήτανε όλοι τους 25 χρόνια σύντροφοι. Μόνο ο Περιστέρης και ο Βαγγέλης ήτανε καινούργιοι. Άδειασε σε ένα μαντολίνο ή θέση και έκατσε ο Περιστέρης , πριν πάει ακόμα ο Βαγγέλης Παπάζογλου. (Παπάζογλου, 1986).

Το 1922 με την μικρασιατική καταστροφή η Εστουδιαντίνα φυσικά διαλύεται αλλά τα περισσότερα μέλη της θα φτάσουν και θα βρεθούν στην Αθήνα. Το 1929 ο Σπύρος Περιστέρης με δική του πρωτοβουλία ανασυγκροτεί «Τα Πολιτάκια» με μια ομάδα φημισμένων μουσικών, μεταξύ των οποίων είναι γνωστοί από τη Σμύρνη και την Πόλη. Μερικά ονόματα είναι οι Στέφανος Μακρής, Γιώργος Σαβαρής, Τζων Μηλιάρης. Το διάστημα αυτό «Τα Πολιτάκια» εργάζονται περιοδικά στο υπερωκεάνιο «Βασιλεύς Αλέξανδρος» το οποίο έκανε την διαδρομή Ελλάδα – Αμερική. Σε μερικές καθόδους του στην Νέα Υόρκη, ο Περιστέρης θα ηχογραφήσει στην εταιρεία Orthophonic κάποια κομμάτια με την Εστουδιαντίνα, αλλά και κάποια ορχηστρικά χρησιμοποιώντας για άγνωστους λόγους το ψευδώνυμο Σπύρος Γεωργιάδης (Κουνάδης 1997).

4.1 Οι ηχογραφήσεις στην Αμερική¹²

Όπως προαναφέρθηκε με την επανασύσταση της Εστουδιαντίνας από τον Περιστέρη, «Τα Πολιτάκια» εμφανίζονται περιοδικά στο υπερωκεάνιο «Βασιλεύς Αλέξανδρος». Κατά την διάρκεια των χρόνων αυτών ο Περιστέρης με «Τα Πολιτάκια» θα ηχογραφήσουν στην Νέα Υόρκη κάποια τραγούδια, του Περιστέρη και άλλων συνθετών.

1. Γκιουζέλ: ο μάγκας του Βοτανικού εκτελεσμένο ορχηστρικό. Κυκλοφόρησε στο όνομα του Τέτου Δημητριάδη αν και είναι σύνθεση του Σπύρου Περιστέρη. Στην κιθάρα ο Σπύρος Περιστέρης.

Ημερομηνία Ηχογραφησης: 7 Μαΐου του 1935.

Δίσκοι: Orthophonic S-674 και RCA Victor 38-3057

2. Μπέικος: είναι παραδοσιακό, μάλλον της Μακεδονίας.. Μαντολίνο παίζει ο Περιστέρης.

Ημερομηνία Ηχογραφησης: 7 Μαΐου του 1935.

Δίσκοι: Orthophonic S-674 και RCA Victor 38-3057

¹² <http://rebetiko.sealabs.net>

3. Οι λαχανάδες: του Βαγγέλη Παπάζογλου. Σύμφωνα με τη δισκογραφία του Spottswood, τραγουδά ο ίδιος ο Περιστέρης.
Ημερομηνία Ηχογραφησης: 7 Μαΐου του 1935.
Δίσκοι Orthophonic S-672 και RCA Victor 38-3055
4. Μπαμπέσα: του Βαγγέλη Παπάζογλου
Ημερομηνία Ηχογραφησης: 7 Μαΐου του 1935.
Δίσκοι Orthophonic S-672 και RCA Victor 38-3055
5. Σκληρή καρδιά: των Α. Μαρτίνο-Γιαννουκάκη
Ημερομηνία Ηχογραφησης: 7 Μαΐου του 1935.
Δίσκοι Orthophonic S-673 και RCA Victor 38-305
6. Γιατί να φύγεις: των Παπαδόπουλου - Κ. Κορίνα
Ημερομηνία Ηχογραφησης: 7 Μαΐου του 1935.
Δίσκοι Orthophonic S-673 και RCA Victor 38-305

Ο Περιστέρης όμως θα ηχογραφήσει και κάποια ορχηστρικά κομμάτια τα οποία θα φέρουν το ψευδώνυμό του Σπύρος Γεωργιάδης. Τα κομμάτια είναι τα παρακάτω:

1. Κεφλίδικο Μινόρε: σόλο κιθάρα ο Σ. Γεωργιάδης (ψευδώνυμο του Σπ. Περιστέρη).
Ημερομηνία Ηχογραφησης: 26 Ιουνίου 1935.
Δίσκος: Orthophonic S-325
2. Μπουτζαλιό: σόλο κιθάρα ο Σπύρος Γεωργιάδης (ψευδώνυμο του Σπύρου Περιστέρη).
Ημερομηνία Ηχογραφησης: 26 Ιουνίου 1935.
Δίσκος: Orthophonic S-325

3. Μες τον τεκέ της Μαριγώς: κι εδώ ο συνθέτης αναγράφεται ως Σπύρος Γεωργιάδης και ως Τάκης Νικολάου ο τραγουδιστής Τέτος Δημητριάδης.

Ημερομηνία Ηχογραφησης: 26 Ιουνίου 1935

Δίσκοι: Orthophonic S-344 και RCA Victor 26-8053

4. Χασάπικο λατέρνας: συνδημιουργία των Αντώνη Διαμαντίδη (Νταλκά) και Αντώνη Αμράλη, σύμφωνα με την ετικέτα του δίσκου. Μαντολίνο παίζει ο Σπύρος Περιστέρης με το ψευδώνυμο Σπύρος Γεωργιάδης.

Ημερομηνία Ηχογραφησης: 26 Ιουνίου 1935

Δίσκοι: Orthophonic S-344 και RCA Victor 26-8053

5. Πειραιώτικο ταξίμι: σόλο κιθάρα ο Σπύρος Γεωργιάδης

Ημερομηνία Ηχογραφησης: 26 Ιουνίου 1935, κυκλοφόρησε όμως για πρώτη φορά το 1942.

Δίσκοι Orthophonic S-589 και Victor 26-8186

6. Μπέκρος δεν είμαι 'γω: τραγουδά ο Τάκης Νικολάου (ψευδώνυμο του Τέτου Δημητριάδη).

Ημερομηνία Ηχογραφησης: 26 Ιουνίου 1935.

Δίσκος Orthophonic S-359-B

5. Σπύρος Περιστέρης – Μάρκος Βαμβακάρης και η ανάδειξη του μπουζουκιού

Κατά της δεκαετίας του '20 και '30 έφταναν στην Ελλάδα δίσκοι, από τραγούδια των πόλεων, ηχογραφημένα στην Αμερική. Οι πρώτες ηχογραφήσεις από μετανάστες στις ΗΠΑ με μπουζούκι αρχίσανε το 1926. Το 1933 είχε φτάσει ένας δίσκος με μεγάλη επιτυχία. Οι διευθυντές της δισκογραφικής εταιρείας Columbia στην Αθήνα δεν μπορούσαν να καταλάβουν το λόγο αυτής της επιτυχίας, όπως και του μουσικού οργάνου που κυριαρχούσε στην μουσική εκτέλεση του δίσκου. Ο δίσκος περιείχε από τη μια μεριά ένα σόλο και από την άλλη ένα τραγούδι. Ο δίσκος αυτός περιείχε ένα διαφορετικό μουσικό ήχο το οποίο δεν υπήρχε σε άλλους δίσκους, οι οποίοι είχαν ηχογραφηθεί μέχρι τώρα. Τα κομμάτια είχαν ηχογραφηθεί με μπουζούκι. Έτσι επιδίωξαν να ηχογραφήσουν δίσκους με αυτό το μουσικό όργανο ψάχνοντας να βρουν ένα καλό οργανοπαίχτη. Ο πιο γνωστός απ' όλους, ο οποίος τριγυρνούσε στους τεκέδες και έπαιζε μπουζούκι ήταν ο Μάρκος Βαμβακάρης (Σταματίου, 1994, σελ 61-66).

Ο Βαμβακάρης περιγράφει στην αυτοβιογραφία του:

«Για πρώτη φορά με εφώναζαν οι εταιρείες των δίσκων όπου με σύστησε κάποιους Ιωάννης με ένα γράμμα, και επήγα στη εταιρεία Columbia του Λαμπρόπουλου σε κάποιον υπάλληλο του καταστήματος και εκεί έβγαλα τον πρώτο μου δίσκο που είχε τίτλο “ Έπρεπε να ‘ρχόσουνά μάγκα στον τεκέ μας” (Καραντουζένι), με ένα σόλο ζεϊμπεκάκι από την άλλη μεριά του δίσκου, που εκκλοφόρησε κι έγινε ανάρπαστο από τον κόσμο. Ήταν κάτι που διψούσε ο κόσμος πολύ όταν το πρωτοάκουσε.»

Και συνεχίζει:

«Όταν με φωνάζανε στις εταιρείες πήγα και μ ακούσανε να παίζω μου λένε: τραγουδάσέ τα. Εγώ λέω δεν ξέρω να τραγουδάω.

- *Τι θα πει σε ξέρεις; Πώς τα έγραψες;*
- *Τα ‘χω γράψει αλλά δεν τα ξέρω. Τα τραγουδάω βέβαια, αλλά όχι δεν είναι ωραία.*

Μα έτσι μα αλλιώς με βάλανε κι τραγούδησα για πρώτη φορά το “ Έπρεπε να ‘ρχόσουνά μάγκα στον τεκέ μας. Μόλις το τραγούδησα εμείνανε άναυδοι...όπως το λοιπόν το τραγούδησα μου λένε:

- *Αυτό θέλουμε, έχεις κι άλλο;*
- *Πώς δεν έχω.*
- *Ποιό είναι;*
- *Έχω άλλο ένα χασάπικο. Το Χαρμανής είμαι απ’ το πρωί.*
- *Όπως μας το τραγουδάς έτσι εδώ, το ίδιο να μας βάλεις και στο μηχανήμα...»* (Kail, 1978. σελ. 158)
-

Η αλήθεια είναι ότι η πρώτη ηχογράφιση του Μ. Βαμβακάρη ήταν το 1932 ή 33 στην Columbia με το τραγούδι “Έφουμέρναμε ένα βράδυ” και το ορχηστρικό Ταξίμ σερφ. Ο δίσκος είχε ηχογραφηθεί για πειραματικούς και όχι εμπορικούς σκοπούς. Κιθάρα έπαιζε ο Σπύρος Περιστέρης (<http://rebetiko.sealabs.net>).

Μετά από λίγο διάστημα και μετά από παρότρυνση του Σπύρου Περιστέρη ο Βαμβακάρης ηχογραφεί τον πρώτο του εμπορικό δίσκο, στην εταιρεία Parlophone, ο οποίος συμπεριλάμβανε από τη μια μεριά το Καραντουζένι και από την άλλη μεριά το οργανικό Αράμπ ζεϊμπέκικο. Ο Βαμβακάρης παίζει μπουζούκι και ο Περιστέρης τον συνοδεύει κι εδώ στην κιθάρα. Ο Περιστέρης εδώ χρησιμοποιεί την κιθάρα και ως κρουστό.

Στα επόμενα χρόνια ηχογραφήθηκαν στην Αθήνα και άλλοι δίσκοι με μπουζούκι από τις εταιρείες, και όσο περνούσε ο καιρός το νέο αυτό είδος του τραγουδιού γινότανε ολοένα και πιο αγαπητό από τον κοινό. Έτσι κατά τη δεκαετία του 30’ αρχίζει να κυριαρχεί το Πειραιώτικο ρεμπέτικο με τους μπουζουκομπαγλαμάδες και κύριο εκπρόσωπο την «Τετράς του Πειραιά» η οποία αποτελείτο από τους Μάρκο Βαμβακάρη, Στράτο Παγιουμτζή, Γιώργο Μπάτη και Ανέστη Δελιά.

Από τις αφηγήσεις των επιζώντων, αλλά και από τη δισκογραφία, αποδεικνύεται η θετική παρέμβαση του Σπύρου Περιστέρη, στο θέμα του Πειραιώτικου ρεμπέτικου η οποία ήταν ιδιαίτερα καθοριστική. Διότι παρά το

γεγονός ότι ο Μάρκος Βαμβακάρης μεταξύ 1932-33 ηχογράφησε 24 από τα πρώτα του τραγούδια, ελάχιστα κυκλοφόρησαν. Και μόνο όταν παρενέβησαν οι Μίνως Μάτσας και Σπύρος Περιστέρης, τέλος του 1933 αρχές του 1934, έγινε η δισκογραφική έκρηξη του Πειραιώτικου ρεμπέτικου με τα μπουζούκια και τους μπαγλαμάδες. Επίσης ο Περιστέρης γίνεται ο βασικός εκτελεστής των κομματιών του Βαμβακάρη αφού ηχογράφησε ένα μεγάλο μέρος των τραγουδιών του (Σταματίου, 1994)

Από εδώ μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο Σπύρος Περιστέρης ταυτίζεται με την μετάβαση από την σμυρναϊκή σχολή στο ρεμπέτικο. Πράγματι θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένας από τους πρωτοπόρους του αστικού λαϊκού τραγουδιού, όπως αυτό διαμορφώθηκε από τις αρχές τις δεκαετίας του 1930 και μετά.

6. Συνθετική πορεία Σπύρου Περιστέρη

Στα παρακάτω κεφάλαιο θα μελετηθεί η δισκογραφική πορεία του Σπύρου Περιστέρη. Λόγω του ότι ο αριθμός των τραγουδιών τα οποία έχει συνθέσει είναι αρκετά μεγάλος, ήταν δύσκολο για κάποια κομμάτια να διασταυρωθεί και να τεκμηριωθεί και να εξακριβωθεί η αυθεντικότητά τους. Οι δισκογραφίες οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν ήταν του Διονύση Μανιάτη από το βιβλίο «Η εκ περάτων δισκογραφία γραμμοφώνου», του Πέτρου Ταμπούρη από το βιβλίο «Το σμυρναϊκό τραγούδι 1923-1940», και η δισκογραφία από τον ισότοπο www.rembetiko.sealabs.net. Οι διαφορές οι οποίες υπήρξαν μεταξύ των 3 αυτών δισκογραφιών ήταν αρκετές, οπότε η διασταύρωση στοιχείων έγινε ακόμα πιο δύσκολη. Παρ' όλα αυτά η δισκογραφία στην οποία στηρίχτηκε η πιο κάτω μελέτη ήταν του Διονύση Μανιάτη, με συμπληρωματικές πηγές τις άλλες δύο.

Θεωρήθηκε ορθό η παρουσίαση της συνθετικής πορείας του συνθέτη να γίνει όχι μόνο κατά χρονολογική σειρά, αλλά να γίνει ένας επιμέρους διαχωρισμός των τραγουδιών του όσο αφορά το ύφος και το είδος τους. Έτσι διαχωρίστηκαν στις εξής κατηγορίες:

1. Δημοτικά – Δημοτικοφανή (εδώ υπάρχουν τραγούδια τα οποία δεν ανήκουν στον Περιστέρη. Είναι παραδοσιακά τα οποία όμως μετά από διασκευές πέρασαν στο όνομα του)
2. Αμανέδες
3. Ελαφρά
4. Ρεμπέτικα (χωρισμένα σε 3 υποκατηγορίες)
5. Λαϊκά
6. Ορχηστρικά
7. Τραγούδια τα οποία δεν περιέχονται στην δισκογραφία του Μανιάτη αλλά είναι καταχωρημένα στο όνομα του Περιστέρη

Ο διαχωρισμός αυτός έγινε και πάλι με κριτήριο την δισκογραφία του Δ. Μανιάτη αλλά όχι εξ' ολοκλήρου, καθώς συμπεριλαμβάνεται και το προσωπικό κριτήριο¹³ για το που κατατάσσεται το εκάστοτε τραγούδι.

¹³ Υπάρχει δηλαδή και το προσωπικό κριτήριο σε κάποια κομμάτια στα οποία υπήρχε διαφωνία, και συμπεριλήφθηκαν σε διαφορετική κατηγορία απ' ότι τα κατατάσσει ο Μανιάτης.

6.1 Δημοτικά Τραγούδια-Διασκευές

Η ευρυγνώσια του Σπύρου Περιστέρη, πάνω σε θέματα συνθέσεως ήταν τέτοια όπου πολύ εύκολα μπορούσε να μεταπηδήσει από το ένα είδος¹⁴ στο άλλο, καθώς και από το ένα στυλ¹⁵ στο άλλο. Σε αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιαστούν τραγούδια με δημοτικό ύφος τα οποία αναφέρονται ως δικές του συνθέσεις. Η αλήθεια είναι ότι τα περισσότερα κομμάτια είναι διασκευές τις οποίες έχει πραγματοποιήσει ο Σπύρος Περιστέρης πάνω σε δημοτικά - παραδοσιακά τραγούδια. Ακούγοντας και συγκρίνοντας τις διασκευές του Περιστέρη με τις προγενέστερες θα προσέξουμε την ευφυΐα του πάνω σε θέματα ενορχήστρωσης. Τα τραγούδια θα παρουσιαστούν κατά χρονολογική σειρά και πάρθηκαν από την ηλεκτρονική έκδοση του βιβλίου του Διονύση Μανιάτη «Η εκ περάτων δισκογραφία γραμμοφώνου».

1. Καλαματιανός – Οργανικό Έτος Ηχ 1928

Homocord Γερμανίας G-4-32061

Η επίσημη εμφάνιση του Περιστέρη στη δισκογραφία ως συνθέτη αρχίζει το 1933 με την είσοδο του στην δισκογραφική εταιρεία Odeon ως καλλιτεχνικός διευθυντής. Παρ' όλα αυτά το κομμάτι αυτό ηχογραφημένο στα 1928 φέρεται ως δική του σύνθεση. Το γεγονός όμως ότι ο Σπύρος Περιστέρης ήταν στην δισκογραφία ως οργανοπαίχτης πριν το 1933 δεν αποκλείει το γεγονός το κομμάτι να είναι διασκευή κάποιου παραδοσιακού κομματιού.

2. Ποια μάνα έχει δύο παιδιά – Μάνθος Άκος Έτος Ηχ 1933

Parlophone Ελλάδος B-21757

Παραδοσιακό κλέφτικο με μικροαλλαγές από τον Σπύρο Περιστέρη. Στο κλαρίνο ο Νίκος Καρακώστας

3. Ξένος στα ξένα πως περνάς – Μάνθος Άκος Έτος Ηχ 1933

Parlophone Ελλάδος B-21757

Διασκευή του Σπύρου Περιστέρη. Στίχοι: Μίνως Μάτσας. Στο κλαρίνο ο Νίκος Καρακώστας.

¹⁴ Ρεμπέτικα, δημοτικά, επιθεωρησιακά.

¹⁵ Σμυρνέικα, πειραιώτικα

4. Ένα κι ένα - Μάνθος Άκος Έτος Ηχ 1934
Odeon Ελλάδος GA-1792
Διασκευή του Σπύρου Περιστέρη. Στίχοι: Μίνως Μάτσας. Κλαρίνο ο Νίκος Καρακώστας

5. Που ήσουν Παναγιωτούλα - Μάνθος Άκος Έτος Ηχ 1934
Odeon Ελλάδος GA-1792 και GA-1812

6. Στης αρκαδιάς τον πλάτανο – Οργανικό Έτος Ηχ 1934
Parlophone Ελλάδος B-21787
Στα κλαρίνα ο Ανδρέας Δουκλιάς και ο Γιάννης Μπουλότας
Πρόκειται για διασκευή του Σπύρου Περιστέρη αφού για το συγκεκριμένο κομμάτι υπάρχουν και προγενέστερες εκτελέσεις με λόγια από τον Σωτήρη Στασινόπουλο το 1923 (Victor Αμερικής VI-68652), την Μαρίκα Παπαγγίκα το 1927 στην Νέα Υόρκη (Columbia Αμερικής CO-56054F) και τον Βασίλη Πέππας το 1930 (Odeon Γερμανίας GA-1494). Επίσης υπάρχει μια οργανική εκτέλεση ηχογραφημένο στην Νέα Υόρκη το 1923 (Columbia Αμερικής 56000-F). Αντίστοιχες εκτελέσεις του κομματιού υπάρχουν με την Ρίτα Αμπατζή το 1938 (HMV ΑΟ-2503), την Κ. Μείδανη το 1959 (Balkan Αμερικής BAL- 863) και τον Γιώργο Παπασιδέρη μετά το 60'. επίσης υπάρχει μια αγνώστου χρονολογίας ηχογράφιση όπου τραγουδά η Αντωνοπούλου (Κυρία Κούλα), ηχογράφιση στην Αμερική (Panhellenion Αμερικής PAN-8005).
Όπως προκύπτει από τα πιο πάνω, παρατηρούμε ότι οι προγενέστερες ηχογραφήσεις είχαν γίνει εκτός Ελλάδος, και συγκεκριμένα Αμερική και Γερμανία. Αυτό μας οδηγεί στο να συμπεράνουμε ότι ο Περιστέρης το είχε ακούσει από κάπου και το ηχογράφησε στην Ελλάδα.

7. Πατινάδα του γαμπρού – Οργανικό Έτος Ηχ 1934
Odeon Ελλάδος GA-1855
Στο κλαρίνο ο Γιώργος Ζήσης, στο τσίμπαλο Σταύρος Λιθαδιώτης, στο λαούτο ο Γιάννης Τάμπαλης.

8. Κλάφτε τον Παναγή Τσαλδάρη – Κώστας Ρούκουνας Έτος Ηχ 1936
Parlophone Ελλάδος B-21863
Στο κλαρίνο ο Νίκος Καρακώστας.
9. Βούλο Τσιβούλο - Οργανικό Έτος Ηχ 1938
Odeon Ελλάδος GA-7087
10. Αγκινάρα με τ' αγκάθια - Κώστας Ρούκουνας Έτος Ηχ 1939
Odeon GA 7216
Στο κλαρίνο ο Γιώργος Ανεστόπουλος. Κυκλοφόρησε στο όνομα του Σπύρου Περιστέρη που διευθύνει και την ορχήστρα. Στίχοι: Μίνως Μάτσας.
11. Με γέλασαν μια χαραυγή - Γεωργία Μηττάκη Έτος Ηχ 1939
Parlophone B 74005
Συνδημιουργία Γ. Μηττάκη-Ε. Μωραΐτου (Σπ. Περιστέρη). Στο κλαρίνο ο Γιώργος Ανεστόπουλος υπό την δ/ση του Σπύρου Περιστέρη.
12. Ρήνα - Γεωργία Μηττάκη Έτος Ηχ 1939
Parlophone B 74005
Συνδημιουργία Γ. Μηττάκη-Ε. Μωραΐτου. Στο κλαρίνο ο Γιώργος Ανεστόπουλος υπό την δ/ση του Σπύρου Περιστέρη.
13. Μαντζουράνα – Γιώργος Παπασιδέρης Έτος Ηχ 1939
Parlophone B-21987 και B-21993
14. Ο καπετάνιος πέθανε - Γεωργία Μηττάκη Έτος Ηχ 1941
Odeon Ελλάδος GA-7312
Στο κλαρίνο ο Γιώργος Ανεστόπουλος. Αναφέρεται στον θάνατο του Ιωάννη Μεταξά που πέθανε τον Γενάρη του 1941. Διασκευή του παραδοσιακού τραγουδιού «Με γέλασαν μια χαραυγή». Στίχοι: Μίνως Μάτσας.

15. Παύτε παιδιά τα κλάματα - Γεωργία Μηττάκη Έτος Ηχ. 1941
Odeon Ελλάδος GA-7312
Στο κλαρίνο ο Γιώργος Ανεστόπουλος. Στίχοι: Μίνως Μάτσας
16. Από ένα αμπέλι πέρασα - Γεωργία Μηττάκη Έτος Ηχ. 1951
Odeon Ελλάδος GA-7659
Στο κλαρίνο ο Γιώργος Ανεστόπουλος. Στίχοι: Μίνως Μάτσας.
17. Το αρρωστο κορίτσι - Γεωργία Μηττάκη Έτος Ηχ. 1951
Parlophone B 74243
Στο κλαρίνο ο Γιώργος Ανεστόπουλος.
18. Ο πόνος της μάνας – Αργυρώ Γιαννοπούλου Έτος Ηχ. 1952
Odeon Ελλάδος GA-7692
19. Ζαχαρούλλα – Χρήστος Κοντόπουλος Έτος Ηχ. 1953
Parlophone B-74276
Στο κλαρίνο ο Γιώργος Ανεστόπουλος
20. Ο Γεροζηλιάρης - Χρήστος Κοντόπουλος Έτος Ηχ. 1953
Parlophone B-74276
Στο κλαρίνο ο Γιώργος Ανεστόπουλος. Σε αυτό το κομμάτι ο Διονύσης Μανιάτης στο βιβλίο «Η εκ περάτων δισκογραφία γραμμοφώνου» υποστηρίζει ότι το τραγούδι είναι του Σπύρου Περιστέρη. Παρ' όλα αυτά ο δίσκος στον οποίο είναι γραμμένο το τραγούδι αναφέρει ως συνθέτη τον Χρήστο Κοντόπουλο.
21. Σαν πας στην καλαμάτα – Βάγια Γιαννοπούλου, Έλσα Λάμπο, Στ. Παρούσης
Έτος Ηχ 1954 - Parlophone B-74311
Διασκευή απο τους Σ. Περιστέρη και Ζακ Ιακωβίδη. Στίχοι: Μίνως Μάτσας

22. Παναγιωτίτσα λυγερή – Περικλής Βάγιας, , Έλσα Λάμπο, Αθαν.
Γιαννόπουλος. Έτος Ηχ 1954 - Parlophone B-74345
Διασκευή από τους Σπύρο Περιστέρη και Ζακ Ιακωβίδη. Στίχοι: Μίνως
Μάτσας
23. Λιούλιος (Λούλιος) – Κώστας Ρούκουνας Έτος Ηχ 1954
Parlophone B-74383
Παραδοσιακό κομμάτι διασκευασμένο από τον Σπύρο Περιστέρη. Η πρώτη
ηχογράφηση προφανώς να έγινε στην Αμερική από την Αντωνοπούλου
(Κυρία Κούλα) το 1919, δίσκος Panhellenion Αμερικής PAN-6012. Θα
ακολουθήσουν 2 οργανικές ηχογραφήσεις με κλαρίνο το 1922 πάλι στην
Αμερική. Η μία ηχογράφηση θα γίνει στην εταιρεία Victor με αρ. δίσκου VI
73280. Στο κλαρίνο ο Γιάννης Κυριακάτης. Η άλλη ηχογράφηση θα γίνει στη
Νέα Υόρκη. Οι μουσικοί θα είναι στο κλαρίνο ο Νίκος Ρέλλιας, στο τσέλο ο
Μάρκος Σιφνιός και στο τσέμπαλο ο Κώστας Παπαγκίκας. Δίσκος Columbia
E 5265. Ακολουθεί ηχογράφηση το 1923 πάλι στην Αμερική από τον Σωτήρη
Στασινόπουλο. Δίσκος Victor Αμερικής VI-68643.
Το 1929 θα ηχογραφηθεί με την φωνή του Αντώνη Νταλκά και τον Δημήτρη
Σέμση στο βιολί. Δίσκος Columbia Αγγλίας 8394. Το 1934 θα ηχογραφηθεί
για πρώτη φορά στην Ελλάδα, οργανικό, με τον Νίκο Καρακώστα στο
κλαρίνο. Δίσκος Odeon GA 1790. Η ηχογράφηση αυτή προφανώς να έγινε με
πρωτοβουλία του Σπύρου Περιστέρη, αφού εκείνο το διάστημα είχε αναλάβει
την καλλιτεχνική διεύθυνση της δισκογραφικής εταιρείας Odeon.
24. Ο τριτσιμπίδας - Κώστας Ρούκουνας Έτος Ηχ 1954
Parlophone B-74383
Διασκευή από το Σπύρο Περιστέρη. . Στο κλαρίνο ο Γιώργος Ανεστόπουλος.
Το τραγούδι μπορεί να το βρούμε και με τον τίτλο 'Η Μαριωρή παντρεύεται'.

25. Σαμιώτισσα – Άννα Χρυσάφη Έτος Ηχ 1954

Parlophone B 74345

Πρόκειται για το πολύ γνωστό παραδοσιακό κομμάτι της Σαμιώτισσας. Εδώ το έχουμε διασκευασμένο από τους Σπύρο Περιστέρη και Ζακ Ιακωβίδη σε μια εξαιρετική διασκευή. Στην ηχογράφιση αυτή εκτός από τη φωνή της Άννα Χρυσάφη έχουμε και τις φωνές των Αθ. Γιαννόπουλου, Σταύρου Πλέσσα και Νίκης Φλωρούση, όπου και οι τέσσερις μαζί τραγουδάνε πολυφωνικά, τετράφωνα. Η εναρμόνιση των φωνών δεν γνωρίζουμε αν έγινε από τον Σπύρο Περιστέρη ή τον Ζακ Ιακωβίδη.

26. Μ' έκαψες γειτόνισσα - Άννα Χρυσάφη Έτος Ηχ 1954

Parlophone B 74311

Διασκευή απο τον Σ. Περιστέρη. Μαζί με την Άννα Χρυσάφη τραγουδούν πολυφωνικά σε τριφωνία η Νίκη Φλωρούση και ο Βάγιας Γιαννιτόπουλος.

27. Άλλος δεν θα σε πάρει – Μαριάννα Χατζοπούλου Έτος Ηχ 1958

Odeon GA-7991

6.2 Αμανέδες Σπύρου Περιστέρη

Αμανές ονομάζεται το μονωδικό, βαρύ, μακρόσυρτο παθητικό άσμα που τραγουδιέται κατά τον ανατολίτικο τρόπο, έχοντας ασφαλώς τις ρίζες του στη βυζαντινή μουσική. Σχετικά, η Μέλπω Μερλιέ στο βιβλίο της «Η μουσική λαογραφία στην Ελλάδα», αναφέρει ότι κάποιος πρόσφυγας από τα Βουρλά, πριν τραγουδήσει έναν αμανέ, άρχισε να ψάλλει μια βυζαντινή δοξολογία λέγοντας πως μόνο έτσι μπορούσε να βρεθεί στο αρμόζον κλίμα. Κάτι ανάλογο, δηλαδή, με τη χρήση του απηγήματος μέσω του οποίου ο σπουδαγμένος ψάλτης εισάγεται στον ήχο στον οποίο θέλει να ψάλλει.

Ο αμανές εμφανίστηκε επί Τουρκοκρατίας και ονομάστηκε έτσι από το συχνά επαναλαμβανόμενο επιφώνημα αμάν, αμάν¹⁶ και από τη λέξη μανές, που στα τουρκικά σημαίνει λιανοτράγουδο. Σύμφωνα με το βιβλιαράκι «Πραγματεία περί του Σμυρναϊκού Μανέ» του Γεωργίου Φαιδρού ο αμανές προέρχεται από τον αρχαίο ελληνικό μανέρω.¹⁷ Η άποψη αυτή όμως δεν έχει επιστημονικά τεκμηριωθεί.

Από μουσική άποψη, οι αμανέδες έχουν τη δική τους τεχνική. Ο τραγουδιστής σύρει υπερβολικά (σε διάρκεια, ένταση και ποικιλία) τους ήχους λέξεων, σε όλα τα ρεγκίστρα, κι έτσι δημιουργείται μία απροσμέτρητη ανατολίτικη ατμόσφαιρα. Για να εκφέρει ο εκτελεστής ένα και μόνο δίστιχο, μπορεί να παρατείνει το άσμα του ακόμα και επί 5 ολόκληρα λεπτά. Οι λέξεις στη συνέχεια επαναλαμβάνονται. Μόνο όταν γίνει μια τέτοια επανάληψη ολόκληρου του στίχου με τη συνοδεία και άλλων τραγουδιστών γίνεται πλήρως αντιληπτό το νόημά του.

Η μελωδία του αμανέ διαιρείται συνήθως σε 3 φράσεις ελεύθερου ρυθμού. Η α' φράση στηρίζεται στον 1^ο στίχο, η β' φράση στην επανάληψη του 2^{ου} ημιστιχίου και η γ' φράση στον 2^ο στίχο.

Όταν ο αμανές εκτελείται με ενόργανη συνοδεία (συνήθως από ένα ή περισσότερα από τα ακόλουθα όργανα: βιολί, κλαρίνο, ούτι, σαντούρι, κανονάκι) εμφανίζονται:

¹⁶ Έλεος

¹⁷ Θρηνητικό τραγούδι

- ενόργανη εισαγωγή
- ένα 1ο αυτοσχεδιαστικό μέρος (στο τέλος της πρώτης φράσης)
- ένα 2ο αυτοσχεδιαστικό μέρος (στο τέλος της δεύτερης φράσης)
- επίλογος

Το μελωδικό υλικό προέρχεται από τους δρόμους, τους ήχους, τα μακάμ της μουσικής. Περίφημοι μεταξύ των πολλών αμανέδων θεωρήθηκαν οι: «Ταμπαχανιώτικος», «Σμυρνιώτικος», «Γαλατά μανές», «Σμυρνιώτικος μινόρε» (ή «Μινόρε της αυγής») και «Μπουρνοβαλιός».

Ο αμανές τραγουδιέται σωστά μόνο από καλλιτέχνες εξοικειωμένους προς την τεχνοτροπία του, τους λεγόμενους αμανετζήδες, αρκετοί από τους οποίους διακρίθηκαν και ως ερμηνευτές ρεμπέτικων και δημοτικών τραγουδιών, ενώ μερικοί υπήρξαν ονομαστοί ψάλτες. Ο ερευνητής Νίκος Α. Πολίτης σε σχετικό άρθρο του (2006) κατατάσσει τον αμανέ σε α) καθαρά ανατολικού ύφους, όταν είναι τονισμένος σε ανατολικά μακάμ και συνοδεύεται από ανατολικά όργανα, β) δυτικότροπο, όταν στην εκφορά και στο ύφος της ορχήστρας έχουν διεισδύσει δυτικά στοιχεία και γ) αιγιακού τύπου, που συνήθως παρεμβάλλεται σε χορευτικά κομμάτια μπάλου του ανατολικού κυρίως Αιγαίου. Ανάμεσα στους παλιούς αμανετζήδες ξεχωρίζουν οι: Ρίτα Αμπατζή, Μήτσος Ατραϊδης, Ρόζα Εσκενάζη, Κώστας Θωμαΐδης, Χαράλαμπος Παναγής, Κώστας Καρίπης, Μαρίκα Καναροπούλου, Αντώνης Διαμαντίδης (Νταλγκάς), Βαγγέλης Σωφρονίου, Κώστας Ρούκουνας (Σαμιωτάκι) και Κώστας Νούρος .

Παρακάτω παραθέτουμε τους αμανέδες οι οποίοι έχουν καταγραφεί στο όνομα του Σπύρου Περιστέρη:

1. Ράστ μανές (Τέτοια πληγή που έχω 'γώ) Χαράλαμπος Παναγής 1933
Parlophone Ελλάδα B-21751

Στίχοι: Τέτοια πληγή που έχω 'γώ είναι μεγάλο ντέρτι
γιατρός είναι ο θάνατος, τον καρτερώ να έρθει.

2. Χετζαζ νεβά μανές (Δε μου 'μεινε πλέον ζωή) Χαράλαμπος Παναγής 1933
Parlophone Ελλάδα B-21751

Στίχοι: Δεν μου 'μεινε πλέον ζωή στον κόσμο για να ζήσω

και λίγο λίγο φθείρομαι, ώστε να ξεψυχήσω.

3. Νεβά Χετζάζ μανές (Ως πότε μια η τύχη μου) Μαρίκα Καναροπούλου 1933
Parliphone Ελλάδαδος B-21752

Στίχοι: Ως πότε πιά η τύχη μου θα μ' έχει δικασμένο
να σέρνουμε στην ξενιτιά σαν φύλλο μαραμένο.

4. Μινόρε μανές (Σκληρό το πεπρωμένο μου) Κατίνα Χωματιανού 1934
Odeon Ελλάδαδος GA-1766

Στίχοι: Σκληρό το πεπρωμένο μου, μα θα το πολεμήσω
ή θ' αποθάνω δι' εσέ ή θα σε αποκτήσω.

5. Χετζάζ μανές (Τι άπονη καρδιά είν' αυτή) Κατίνα Χωματιανού 1934
Odeon Ελλάδαδος GA-1766

Στίχοι: Τι άπονη καρδιά είν' αυτή που έχεις μες στα στήθια
φίδια θα δεις τη θρέφουνε, σαν τρομερή, σαν ίδια.

6. Σαμπάχ μανές (Στο στήθος μου δεν μου 'μεινε) Χαράλαμπος Παναγή 1934
Parliphone Ελλάδαδος B-21786

Στίχοι: Στο στήθος μου δεν μου 'μεινε πνοή ν' ανεστενάξω,
και φθισικός κατάντησα ώσπου να σ' απολαύσω.

7. Χετζάζ μανές (Τι μ' ωφελεί τέτοια ζωή) Γεωργία Μιττακη 1936
Odeon Ελλάδαδος GA-1933

Στίχοι: Τι μ' ωφελεί τέτοια ζωή πάντα να τυραγνιούμαι;
Βλέπω άλλους και χαίρονται, γι αυτό παραπονιούμαι.

8. Νεβά μανές (Το πήρα πια απόφαση) Ελβίρα Κάκη 1937
Odeon Ελλάδαδος GA-7045

Στίχοι: Το πήρα πια απόφαση σ' ένα βουνό να ζήσω,
εκεί η φθίσις μ' έκανε το μνήμα μου να κτίσω.

6.3 “Ελαφρά τραγούδια”- Καντάδες- Ελαφρολαϊκά Σπύρου Περιστερή

Ως γνωστό ο Σπύρος Περιστερήσ ασχολήθηκε περισσότερο με την σύνθεση ρεμπέτικων και λαϊκών τραγουδιών. Παρ’ όλα αυτά μελετώντας την συνθετική του πορεία παρατηρήθηκε ότι δεν ασχολήθηκε μόνο με τη σύνθεση ρεμπέτικων και λαϊκών τραγουδιών αλλά και με άλλα είδη και στυλ μουσικής, όπως προαναφέρθηκε και σε προηγούμενα κεφάλαια, π.χ. στη σύνθεση δημοτικοφανών τραγουδιών και τραγούδια τα οποία έχουν πιο δυτικό κλασσικό χαρακτήρα. Τα τραγούδια είναι τα παρακάτω:

1. Μην αγαπάς φτωγή καρδιά - Μαριάννα Χατζοπούλου - Βαλς
Liberty Αμερικής 281 και Parlophone Ελλάδος B-74437
2. Τρελό μελαγχρινό – Λασιθιώτου Αφές, Κ.Μανιατάκης, Τότης
Στεφανίδης – Φοξ
Odeon Ελλάδος GA-1975
3. Τώρα πού πεθαίνω - Λασιθιώτου Αφές, Κ.Μανιατάκης, Τότης
Στεφανίδης – Καντάδα
Odeon Ελλάδος GA-1975
4. Φατμέ – Φώτης Πολυμέρης Έτος Ηχ 1955 – Ανατολίτικο
Odeon Ελλάδος GA 7826
Συνδημιουργία με τον Ζακ Ιακωβίδη σε στίχους Μ. Μάτσα. Υπάρχει
και ηχογραφήση με την φωνή του Άρη Σαν. γύρω στο 1956
5. Τι κι αν είσαι μακριά μου – Άλκης Παγώνης, Τότης Στεφανίδης –
Καντάδα
Odeon Ελλάδος GA-7394
6. Σου σφυρίζω να βγείς, σου σφυρίζω – Έλσα Λαμπίρη
Έτος Ηχ 1951 – Βαλς
Odeon Ελλάδος GA 7629
Συνδημιουργία με τον Ζακ Ιακωβίδη σε στίχους Μ. Μάτσα

7. Ραντεβού στις επτά - Έλσα Λαμπίρη, Φώτης Πολυμέρης
Έτος Ηχ 1951- Βαλς
Odeon Ελλάδος GA 7826
Συνδημιουργία με τον Ζακ Ιακωβίδη σε στίχους Μ. Μάτσα
8. Το στερνό μου το τραγούδι - Άλκης Παγώνης, Τότης Στεφανίδης
Έτος Ηχ 1951 – Βαλς - Parlophone B-74248
9. Η απάχισσα - Φώτης Πολυμέρης
Έτος Ηχ 1948 – Ανατολίτικο - Parlophone B-74143
10. Ζεχραζάτ – Πάνος Σάμης
Έτος Ηχ 1947 – Ταγκό Οριεντάλ - Odeon Ελλάδος GA-7404
11. Φτώχεια - Έλσα Λαμπίρη, Φώτης Πολυμέρης
Έτος Ηχ 1951 – Ελαφρολαϊκό - Odeon Ελλάδος GA-7629
Ορχήστρα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος, με δυο μπουζούκια, κιθάρα,
ακορντεόν, σαξόφωνο και κόντρα-μπάσο.
12. Απόψε το κορίτσι μου – Φίλιανδρος Κορώνης
Έτος Ηχ 1952 – Ελαφρολαϊκό - Odeon Ελλάδος GA-7676
13. Πάμε Μάρω στην Αθήνα - Φώτης Πολυμέρης, Πάνος Σάμης, Στέλλα
Χασκήλ
Έτος Ηχ 1949 – Σάμπα - Parlophone B-74181.
14. Μάτια Τσακιρικά – Ε. Λαμπίρη, Κ. Ρούκουνας, Α. Καλδάρης – Βαλς –
1949 - Parlophone B-74
15. Μου κλέψαν την αγάπη μου - Μαριάννα Χατζοπούλου
Ελαφρολαϊκό - Parlophone B-74152
16. Παίξε κιθάρα μου θλιμμένα - Μαριάννα Χατζοπούλου
Ελαφρολαϊκό - Parlophone B-74434

6.4 Ρεμπέτικα Σπύρου Περιστέρη

Παρακάτω παρατίθενται τα ρεμπέτικα τραγούδια τα οποία έχει συνθέσει ο Σπύρος Περιστέρης. Γίνεται διαχωρισμός των τραγουδιών με βάση το ύφος τους, σε σμυρναίικα ρεμπέτικα, πειραιώτικα και τραγούδια τα οποία έχουν ύφος της εργατικής περιόδου (μεταπολεμικά). Ο διαχωρισμός έχει γίνει με βάση τα χαρακτηριστικά του εκάστοτε ύφους, τα οποία παραθέσαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο (εξαιρούνται τα οργανικά κομμάτια).

6.4.1 Τραγούδια σε ύφος Σμυρναίικου ρεμπέτικου:

1. Ο ιπότης - Κώστας Ρούκουνας 1933 Odeon Ελλάδος GA-1657
2. Ο ιπότης - Κώστας Δούσας 1937 Columbia Αμερικής CO-56375F
Στην κιθάρα ο ερμηνευτής, στο ακορντεόν ο Σ. Παρίσης και καστανιέτες.
Ηχογράφιση στο Σικάγο, 01/02/1937.
3. Μποέμισσα – Ρόζα Εσκενάζυ 1933 Odeon Ελλάδος GA-1657
4. Οφ αμάν (Πίνω και μεθώ) – Ζαχαρίας Κασιμάτης 1933
Odeon Ελλάδος GA-1701
5. Μπελαδέρια – Ζαχαρίας Κασιμάτης 1933 Odeon Ελλάδος GA-1701
6. Τεκετζής – Ζαχαρίας Κασιμάτης 1933 Parlophone Ελλάδος B-21707
7. Ο μάγκας του Βοτανικού - Ζαχαρίας Κασιμάτης 1933
Parlophone Ελλάδος B-21708
8. Γιατί να κάθεσαι να λες - Κώστας Ρούκουνας 1934 Odeon Ελλάδος GA-1769
9. Μαχμούρικο – Μαρίκα Καναροπούλου 1934 Odeon Ελλάδος GA-1746
10. Η κατάρα του χαρτοπαίκτη – Ρόζα Εσκενάζυ 1934 Odeon Ελλάδος GA-1722
11. Το μωρό μου – Μαρίκα Καναροπούλου 1934 Odeon Ελλάδος GA-1818

12. Μπέκρος δεν είμαι – Κώστας Ρούκουνας 1934 Parlophone Ελλάδαδος B-21801
13. Μεσ τον τεκέ της Μαριγώς – Γιώργος Παπασιδέρης 1934
Parlophone Ελλάδαδος B-21707
14. Οι Γυρολόγοι - Κώστας Ρούκουνας 1935 Odeon Ελλάδαδος GA-1831
15. Παραπονιάρης νταβατζής – Β. Μεσολογγίτης 1935
Parlophone Ελλάδαδος B-21840
16. Σ' αγάπησα βρε μόρτισσα - Κώστας Ρούκουνας 1935
Parlophone Ελλάδαδος B-21830
17. Το ναυάγιο (Ο πόνος της μάνας) – Μαρίκκα Πολίτισσα 1935
Parlophone Ελλάδαδος B-21821
18. Εχάσαμε το Βενιζέλο – Κώστας Ρούκουνας 1936 Odeon Ελλάδαδος GA-1931
19. Θα φύγω να ξεχάσω - Κώστας Ρούκουνας 1936 Odeon Ελλάδαδος GA-1972
20. Όλγα, Σοφία, Κωσταντή - Κώστας Ρούκουνας 1936 Odeon Ελλάδαδος GA-1986
21. Μόρτισσα Ψηλομυτου – Άνν Νικολάου 1936
Parlophone Ελλάδαδος B-21884
22. Θα φύγω να ξεχάσω - Κώστας Ρούκουνας 1936
Parlophone Ελλάδαδος B-21877
23. Μια μπαμπεσιά θελήσανε - Κώστας Ρούκουνας 1936
Parlophone Ελλάδαδος B-21853
24. Ήλθε ο Κωνσταντίνος μας - Κώστας Ρούκουνας 1936
Odeon Ελλάδαδος GA-1986

25. Μάτια μου μεγάλα – Ελβίρα Κάκκη 1937 Odeon Ελλάδος GA-7045

26. Μια σμυρνιά στη γειτονιά – Κορίνα Θεσσαλονικιά 1937

Parlophone Ελλάδος B-21903 και Parlophone Ελλάδος B-21913

27. Μου προξενεύουν δυο – Γεωργία Μηττάκη 1940

Odeon Ελλάδος GA-7276 και Odeon Ελλάδος GA-7284

28. Το γρι γρι – Ρόζα Εσκενάζυ 1947 Odeon Ελλάδος GA-7381

6.4.2 Τραγούδια σε ύφος Πειραιώτικου ρεμπέτικου:

1. Ο Σταύρακας μες τον τεκέ – Σταύρος Τζούρας 1935

Odeon Ελλάδος GA-1853

Επιθεωρησιακό κομμάτι που συνοδεύεται από τη στιχομυθία του Νώντα και του Σταύρακα (γνωστών χαρακτήρων του Καραγκιόζη).

2. Μπουζούκι μου διπλόχορδο – Μάρκος Βαμβακάρης και Στράτος Παγιουμτζής 1937 Odeon Ελλάδος GA-7029

Πρόκειται για ένα από τα τραγούδια του Μάρκου τα οποία, καταχωρήθηκαν στο όνομα του Περιστέρη και πολλά άλλα σε ψευδώνυμα για το λόγο ότι η πρώην σύζυγος του Μάρκου από τον πρώτο και άτυχο γάμο του θα διεκδικούσε ως διατροφή μερίδιο από τα κέρδη των μεγάλων επιτυχιών.

3. Είμαι παιδάκι μάλαμα – Μάρκος Βαμβακάρης 1937

Odeon Ελλάδος GA-7041

Και αυτό το τραγούδι είναι πιθανότατα σύνθεση του ερμηνευτή.

4. Θέλουν να σε παντρέψουν – Γιάννης Παπαϊωάννου και Χρ. Λουρέτζης 1937 Odeon

Ελλάδος GA-7077

5. Αν μ' αγαπάς αληθινά – Γιάννης Παπαϊωάννου 1937 Odeon Ελλάδος GA-7076

6. Δεν μου μιλάς δεν με κοιτάς - Μάρκος Βαμβακάρης, Κώστας Ρούκουνας και Ελ. Πετρίδου Parlophone Ελλάδος B-21938
7. Στης νύχτας το σκοτάδι - Μάρκος Βαμβακάρης και Στράτος Παγιουμτζής 1938
Odeon Ελλάδος GA-7108
Πιθανότατα για σύνθεση του Μ. Βαμβακάρη
7. Μικρούλα καστανή - Στράτος Παγιουμτζής και Σ. Κοντογιώργης 1938 Odeon
Ελλάδος GA-7138
8. Φτωχό πανωφοράκι μου – Γιώργος Κάβουρας και Στράτος Παγιουμτζής 1938
Odeon Ελλάδος GA-7138
Ο δίσκος LP Στράτος Παγιουμτζής: Η χρυση εποχή Νο.11 αναφέρει σαν δημιουργό του τραγουδιού τον Κώστα Σκαρβέλη. Στη σειρά Αρχείο Ελληνικής Δισκογραφίας, σειρά συνθέτες, Σπύρος Περιστέρης Νο.1, αναφέρεται ως συνθέτης ο τελευταίος και ως στιχουργός ο Μίνωας Μάτσας.
9. Δεν θέλω πια να μου μιλάς – Κώστας Ρούκουνας 1938
Odeon Ελλάδος GA-7142
10. Κατινάκι μην θυμώνεις - Κώστας Ρούκουνας 1938
Odeon Ελλάδος GA-7142
11. Βοτάνι δεν υπάρχει πια – Γιώργος Κάβουρας 1938
Parlophone Ελλάδο B-21957
12. Ο καημός - Γιώργος Κάβουρας 1938
Parlophone Ελλάδος B-21957
13. Στην πλάκα που επήγαινα – Μάρκος Βαμβακάρης 1939
Odeon Ελλάδος GA-7183

14. Τα βράδουα στο Βοτανικό - Στράτος Παγιουμτζής και Απόστολος Χατζηχρήστος
1939 Odeon Ελλάδος GA-7193
15. Ο Αντώνης ο βαρκάρης - Μάρκος Βαμβακάρης και Απόστολος Χατζηχρήστος
1939 Odeon Ελλάδος GA-7213
Υπάρχει και ηχογράφιση με την φωνή του Στελλάκη Περπινιάδη στην Columbia
την ίδια χρονιά.
16. Η Κάρμεν στην Αθήνα - Μάρκος Βαμβακάρης και Στράτος Παγιουμτζής 1939
Odeon Ελλάδος GA-7230
17. Κι αν είμαι φτωχαδάκι - Μάρκος Βαμβακάρης 1939
Parlophone Ελλάδος B-21977
18. Μου το 'παν πως μ' αρνήθηκες - Μάρκος Βαμβακάρης 1939
Parlophone Ελλάδος B-74022
19. Απόψε θα περάσω - Μάρκος Βαμβακάρης, Γιάννης Παπαϊωάννου και Απόστολος
Χατζηχρήστος 1940 Odeon Ελλάδος GA-7247
20. Μαριγούλα Μανταλένα - Μάρκος Βαμβακάρης και Απόστολος Χατζηχρήστος
1940 Odeon Ελλάδος GA-7247
21. Ένα λαχείο ζήτηγα - Μάρκος Βαμβακάρης και Απόστολος Χατζηχρήστος 1940
Odeon Ελλάδος GA-7267
22. Θα σπάσει το μπουζολυκι μου - Μάρκος Βαμβακάρης και Απόστολος Χατζηχρήστος
1940 Odeon Ελλάδος GA-7267
23. Μην μου θυμώνεις άνθρωπε - Μάρκος Βαμβακάρης, Νίκος Κουρναζος και
Απόστολος Χατζηχρήστος 1940 Odeon Ελλάδος GA-7276

24. Κορίτσι άπονο - Μάρκος Βαμβακάρης και Στράτος Παγιουμτζής 1940
Odeon Ελλάδος GA-7320
25. Εσούρωσα κι απόψε - Γιάννης Παπαϊωάννου και Απόστολος Χατζηχρήστος 1940
Parlophone Ελλάδος B-74049
26. Η Γιαννούλα απ' τα Λιοσια - Μάρκος Βαμβακάρης και Απόστολος Χατζηχρήστος
1940 Parlophone Ελλάδος B-74049
27. Την Αλβανία ξεγραψε - Μάρκος Βαμβακάρης και Απόστολος Χατζηχρήστος 1940
Odeon Ελλάδος GA-7313
28. Το Όνειρο του Μπενίτο - Μάρκος Βαμβακάρης και Απόστολος Χατζηχρήστος
1940 Odeon Ελλάδος GA-7313
29. Με πολεμάς μπαμπεσικα - Μάρκος Βαμβακάρης και Απόστολος Χατζηχρήστος
1946 Odeon Ελλάδος GA-7343
30. Μινόρε της αυγής - Μάρκος Βαμβακάρης, Ι. Σταμούλης και Απόστολος
Χατζηχρήστος 1946 Odeon Ελλάδος GA-7369
- Από το βιβλίο «Αδέσποτες μελωδίες / Η τριλογία της μουσικής 2» του Ηλία Βολιότη-Καπετανάκη: «Η επικρατέστερη εκδοχή είναι ότι το Μινόρε της αυγής αποτελεί σύνθεση του Κώστα Καπλάνη. Ο ίδιος θυμάται ότι γράφει ένα τραγούδι με τίτλο Ξύπνα Μαριώ, το οποίο δεν αρέσει στην δισκογραφική εταιρεία. Είχε την κεντρική μελωδία του κατοπινού «Μινόρε της αυγής», εκτός από το ταξίμι της αρχής, το οποίο στηρίζεται στο σμυρναϊκό μινόρε. Το δουλεύει ξανά με τον Περιστέρη. Φαίνεται ότι ιδέα του τελευταίου είναι να προστεθεί η εισαγωγή του σμυρναϊκού μινόρε και να γίνει πιο κανταδόρικο. Ο Μίνως Μάτσας γράφει καινούργιους στίχους και το 1946 ηχογραφείται το περίφημο «Μινόρε της αυγής». Ο Κ. Καπλάνης υπηρετεί τότε την στρατιωτική του θητεία, αλλά φαίνεται ότι με κάποια άδεια παίζει μπουζούκι κατά την δισκογράφιση και τον συνοδεύει ο Περιστέρης με την κιθάρα.

6.4.3 Μεταπολεμικά ρεμπέτικα

1. Μεσ τον οντά ενός πασά - Μάρκος Βαμβακάρης, Πρόδρομος Τσαουσάκης και Απόστολος Χατζηχρήστος 1946 Parlophone Ελλάδος B-74073
2. Για της τσιγγάνας την καρδιά – Φώτης Πολυμέρης 1946 Parlophone Ελλάδος B-74077
5. Το ακρογιάλι - Ι. Σταμούλης και Απόστολος Χατζηχρήστος 1946 Parlophone Ελλάδος B-74077
6. Σαν έρημο πουλάκι – Στέλλα Χασκίλ 1947 Odeon Ελλάδος GA-7414
7. Έλα να κάνεις νάνι νάνι - Στέλλα Χασκίλ 1947 Odeon Ελλάδος GA-7415
8. Ο ζόρικος - Απόστολος Χατζηχρήστος 1947 Odeon Ελλάδος GA-7415
9. Έλα, έλα πάλι – Έλλη Σωφρονίου και Στράτος Παγιουμτζής 1947 Odeon Ελλάδος GA-7432
10. Παίξε μπουζούκι μου - Στέλλα Χασκίλ 1947 Parlophone Ελλάδος B-74097
11. Πάλι κι απόψε θα τα πιώ - Μάρκος Βαμβακάρης και Ντούο Χάρμα 1948 Odeon Ελλάδος GA-7437
12. Τράβα τιμονιέρη - Μάρκος Βαμβακάρης και Ντούο Χάρμα 1948 Odeon Ελλάδος GA-7437
13. Απόψε θα 'ρθω να στα ψάλω - Μάρκος Βαμβακάρης, Ι. Σταμούλης και Στράτος Παγιουμτζής 1948 Odeon Ελλάδος GA-7445
14. Τρεις καβαλλάρηδες - Μάρκος Βαμβακάρης, Ντούο Χάρμα και Απόστολος Καλδάρας 1948 Odeon Ελλάδος GA-7446

15. Γκιουλ Χανούμ – Στελλάκης Περπινιάδης, Πάνος Σάμης και Στέλλα Χασκηλ
1950 Parlophone Ελλάδος B-74184

16. Μεσ της Πόλης τα στενά (Καραπιπερίμ) – Αθανάσιος Ευγενικός, Ταμπάκης και
Στέλλα Χασκηλ 1952 Parlophone Ελλάδος B-74259

17. Ναουμί - Φώτης Πολυμέρης 1953 Parlophone Ελλάδος B-74277

6.5 Λαϊκά Σπόρου Περιστέρη

Ίσως είναι δύσκολο να προσδιοριστεί τι είναι λαϊκό και τι είναι ρεμπέτικο στην δισκογραφία του Περιστέρη. Γενικά είναι δύσκολο να οριστεί τι θεωρείται λαϊκό και τι θεωρείται ρεμπέτικο. Ο Διονύσης Μανιάτης κάνει το διαχωρισμό αυτό στη δισκογραφία από την οποία έχουμε στηριχτεί. Ακούγοντας και μελετώντας τα τραγούδια τα οποία ο Μανιάτης χαρακτηρίζει ως λαϊκά παρατηρείται ότι πάρα πολλά τραγούδια δεν έχουν καμία σχέση με το ύφος των ρεμπέτικων. Η κύριες αλλαγές είναι στην ενορχήστρωση, καθώς προστίθενται καινούρια όργανα, πιο δυτικού τύπου, όπως για παράδειγμα πνευστά, κοντραμπάσο, κρουστά κ.α. Μορφολογικά επίσης στα τραγούδια εισάγονται αρκετά δυτικά στοιχεία, όπως καινούριοι ρυθμοί, αλλά και εγκαταλείπονται και αρκετοί από τους λαϊκούς δρόμους. Θεωρήθηκε σκόπιμο να γίνει απλά μια αναφορά στα τραγούδια και το έτος ηχογράφησης τους για τον λόγο ότι, σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να δοθεί βάση στο ρεμπέτικο ύφος σύνθεσης του συνθέτη. Τα τραγούδια είναι τα παρακάτω:

1. Μανάβισσα με γαϊδουράκι 1940
2. Η καρδιά του μάγκα 1947
3. Γλεντάτε νιοι τα νιάτα σας 1948
4. Μιας Τσιγγάνας το παιδί 1948
5. Φέυγω Λενιώ 1948
6. Η Μαριγώ 1948
7. Σφυρίζει και παραμιλά 1949
8. Η κατάρα της μάνας 1949
9. Η καρδιά μου δεν πουλιέται 1949

10. Θάλασσα κακούργα 1949
11. Το γράμμα του φαντάρου 1949
12. Ξύπνα αγότι μου γλυκό 1949
13. Δίχως μάνα και πατέρα 1950
14. Έτσι μ' αρέσει η ζωή 1950
15. Στο κελλί του κάθε βραδυ 1950
16. Το σέρτικο παιδί 1950
17. Είσαι 'συ ο ανθρωπός μου 1950
18. Ο φηγουρατζής 1950
19. Μια και με 'πιασες κορόιδο 1950
20. Κλάφτε κοπέλες 1950
21. Της φτώχειας το πικρό ψωμί 1950
22. Πάμε μια βόλτα 1950
23. Εργάτισσα 1950
24. Κάποιας μάνας η καρδιά 1951
25. Μαύρη που είναι η ξενιτιά 1951
26. Τι σε νοιάζει, τι σε νοιάζει 1951
27. Αστέρω 1951
28. Πάλι τραβηξα στα Πέριξ 1952
29. Απόψε στο δικό σου μαχαλά 1952
30. Ποιος με θέλει 1952
31. Βρέχει, βρέχει 1953
32. Μια φορά στον κόσμο ζούμε 1953
33. Σκότωσέ με 1953
34. Βλέπω παράθυρα κλειστά 1953
35. Βάσανα, βάσανα 1953
36. Η Μαρία του Ψυρρή 1953
37. Ξενιτεμένο μας παιδί 1953
38. Στον καφέ μου το 'χουν πει 1953
39. Του αλλάζω του κρασιού τον ανανία 1954
40. Συννεφιασμένη και βαριά 1954
41. Πάρε τον άνδρα που γουστάρεις 1954
42. Βγαίνει καπνός, βγαίνει φωτιά 1954

43. Δολοφόνε της καρδιάς μου 1954
44. Βαρέθηκα τα έλατα 1954
45. Ο,τι φέρει η ζαριά 1954
46. Ράμπι, ράμπι 1954
47. Όπα, όπα βρε σουλτάνα μου σου το 'πα 1954
48. Τι γυναίκα έχω εδώ 1954
49. Φατμέ 1955
50. Κλάψε για μένα πιο πικρά 1955
51. Ζωή αγάριστη 1955
52. Της μάνας η καρδιά 1955
53. Το στερνό μου το κρεβάτι 1955
54. Αμπάρα μαύρη και βαριά 1955
55. Ζηλιάρικο 1955
56. Πολλές φορές με πλήγωσες 1955
57. Αλήτης τουρτουρίζει 1956
58. Κακούργα μητριά 1956
59. Κακούργα μάνα έγινα 1956
60. Αριβερτντέτσι μάγκα μου 1956
61. Για λίγο χρήμα 1956
62. Έλα στον οντά μου 1956
63. Ζωνάρι κόκκινο φαρδύ 1957
64. Καινούρια αγάπη μου σε καμαρώνω 1957
65. Γιάτρεψέ με, γιάτρεψέ με 1957
66. Βγήκε ο έρωτας ο ψεύτης 1958
67. Είμαι ο γιος σου μην ξεχνάς 1958
68. Ένα γράμμα περιμένω 1958
69. Γιασεμί μου μυρωμένο 1958
70. Έλα κάνε μου παρέα 1958
71. Χειμώνιασε, χειμώνιασε 1958
72. Προσευχή της μητέρας 1958
73. Απόψε που παντρεύεσαι 1958
74. Εγώ θα παντρευτώ φτωχιά 1959
75. Το δάκρυ μου θυμήσου 1959

- 76. Στείλε Μαριώ την μάνα σου 1959
- 77. Θέλω απόψε στα χαλιά σου 1959
- 78. Ποια καρδιά δεν θα ραγίσει 1959
- 79. Μ' έκαψες, μ' έκαψες 1959
- 80. Ο καημός του ξενιτεμένου
- 81. Θέλω μάγικη παρέα
- 82. Για δυο μάτια άπιστα
- 83. Στην μαύρη εδώ την ξενιτιά
- 84. Πώς μπόρεσε η καρδούλα σου

6.6 Ορχηστρικά Σπύρου Περιστέρη

1. Ντερπλίδικο 1933 Odeon Ελλάδος GA-1666
Σε ρυθμό 2/4 (χασαποσέρβικο)
Όργανα: δύο κιθάρες
2. Ο μερακλής 1933 Odeon Ελλάδος GA-1666
Σε ρυθμό 9/8 (ζεϊμπέκικο)
Όργανα: δύο κιθάρες
3. Σεβνταλής 1934 Odeon Ελλάδος GA-1755
Σε ρυθμό 9/8 (ζεϊμπέκικο)
Όργανα: δύο κιθάρες
4. Ταταυλιανό χασάπικο (Μπέικος) 1934 Odeon Ελλάδος GA-1853
Ο Μανιάτης αναγράφει σαν συνθέτη τον Τρίμμη, ενώ ο δίσκος γράφει τον Περιστέρη. Βέβαια η μελωδία είναι παραδοσιακή. Ο Περιστέρης παίζει μπουζούκι. Επίσης με την ίδια μελωδία κυκλοφόρησε ο «Μπέικος», Orthophonic S-674 σε ηχογράφιση με τα Πολιτάκια στις 7/5/1935 στη Νέα Υόρκη.
Όργανα: μπουζούκι και κιθάρα
5. Μπάλος Σμυρναίικος 1934 Parlophone Ελλάδος B-21601 και B-21796
Όργανα: βιολί, πιάνο και κιθάρα

6. Γκιουζέλ Χασάπ 1937 Odeon Ελλάδος GA-7020
Σε ρυθμό 2/4 (χασάπικο)
Όργανα: αρμόνικα, μαντολίνο, κιθάρα και κρουστά (ξυλάκια)

7. Το σερβικάκι 1937 Odeon Ελλάδος GA-7020
Ιδιαίτερα δεξιοτεχνικό κομμάτι με αλλαγές δρόμων
Σε ρυθμό 2/4 (χασάποσέρβικο)
Όργανα: αρμόνικα, μαντολίνο, κιθάρα και κρουστά (ξυλάκια)

8. Τσιφτετέλι 1951 Odeon Ελλάδος GA-7633
Όργανα: βιολί, κιθάρα και κρουστα

9. Γκιουζέλ ταξίμ 1951 Odeon Ελλάδος GA-7633
Στο όνομα του Ε. Μωραΐτη (ψευδώνυμο του Σπ. Περιστέρη). Παίζει σόλο μπουζούκι ο Μ. Χιώτης.

10. Γαλατιανο Χασαποσέρβικο 1956 Parlophone Ελλάδος B-74393
Δεξιοτεχνικό κομμάτι. Συνδημιουργία Ζακ Ιακωβίδη και Σπύρου Περιστέρη.
Στο μπουζούκι ο Γιάννης Σταματίου
Όργανα: μπουζούκι και κιθάρα

11. Γλυκιές πενιές 1956 Parlophone Ελλάδος B-74393
Συνδημιουργία Ζακ Ιακωβίδη. Στο μπουζούκι ο Γιάννης Σταματίου
Όργανα: μπουζούκι και κιθάρα

6.7 Τραγούδια τα οποία δεν περιέχονται στην δισκογραφία του Μανιάτη αλλά είναι καταχωρημένα στο όνομα του Περιστέρη

1. Ζωνάρι Ρόζα - Εσκενάζυ 1934
Odeon GA 1772.
2. Θα σε κλέψω - Κώστας Ρούκουνας 1934
Parlophone B 21790
3. Εν τάξει - Ρόζα Εσκενάζυ 1934
Odeon Ελλάδος / GA-1722 / GO-2042 και
Decca Αμερικής / 31007 / GO-2042
4. Ο σορόπηγ - Κώστας Ρούκουνας 1935
Odeon GA 1906
5. Ξενιτιά μαγκούφα - Κώστας Ρούκουνας 1935
Odeon GA 1885
Σύμφωνα με το Μανιάτη, συνθέτης ο Γ. Καμβύσης και στιχουργός ο Περιστέρης.
6. Δεν σε θέλω - Γεωργία Μηττακη 1936
Odeon GA 1945
Συνδημιουργία Περιστέρη-Κασιμάτη
7. Μαναβάκι - Καραγιάννη Αγγ. και Ιωάννης Δεγαΐτας 1938
Δίσκος Liberty 25
Η αμερικάνικη εκδοχή του "Μανάβισσα και γαϊδουράκι" που φέρεται ως σύνθεση του Σ. Περιστέρη. (Πρόκειται όμως για το Ιταλικό "Reginella Campagnola" του Eldo Di Lazzaro)
8. Θαλασσινό μεράκι - Μάρκος Βαμβακάρης και Στράτος Παγιουμτζής 1939
Odeon GA 7230.

9. Τη μηχανή παράτα την - Μάρκος Βαμβακάρης και Απόστολος Χατζηχρήστος
1939 Odeon GA 7213.

10. Δημητρούλα Παπασιδέρης Γιώργος 1939
Parlophone B-74017
Συνδημιουργία των Περιστέρη - Παπασιδέρη

11. Το πείσμα σου τα'αράπικο - Παπαϊωάννου Γιάννης και Βαμβακάρης Μάρκος
1939 Parlophone B-21980

12. Μην κλαις μανούλα μου χρυσή - Παπασιδέρης Γιώργος 1940
Parlophone B-74030

13. Παλεύω με τα κύμματα - Περδικόπουλος Δ. 1940
Odeon GA 7240.

14. Όποιος ορφάνεψε μικρός 1940 Παγιουμτζής Σ. Βαμβακάρης Μ. Σύνθεση
Δημήτρης Μορφέτας (ψευδώνυμο του Σπύρου Περιστέρη). Στίχοι Μίνως
Μάτσας. Δίσκος Odeon GA-7306

15. Κομπολογάκι αγόρασα Παπαϊωάννου Γιάννης και Κωνσταντινίδης Ι. 1940
Odeon GA-7292
Συνδημιουργία Περιστέρη και Βασιλειάδη.

16. Αφρικάνα - Φώτης Πολυμέρης 1946
Odeon GA-7365

17. Στο γλυκοχάραμα - Περδικόπουλος Δ. και Μανησαλής Γ. 1947
Odeon GA 7404

18. Αρχόντισσα - Σωφρονίου Έλ. 1947
Ως συνθέτης φαίνεται ο Περιστέρης παρόλο που η μουσική είναι αυτή του
γνωστού «Μπουφετζή» του Μπάτη (γι' αυτό και το όνομα του τελευταίου

αναγράφεται στο δίσκο). Στιχουργός ο Μίνωας Μάτσας Ερμηνεία υπό τη συνοδεία χορωδίας. Δίσκος Odeon GA 7432.

19. Τα δικά σου σφάλματα - Ρόζα Εσκενάζυ 1947
Odeon GA 7381
20. Γύρω στου χωριού τα αλώνια - Ελένη Λιάπη 1948
Parlophone B-74137
21. Σ' ένα ψηλό δεντρί - Κώστας Ρούκουνας 1948
Odeon GA-7481
22. Πάλι θ' ανταμωθούμε - Χασκήλ Στέλλα, Χιώτης Μανώλης και Βαμβακάρης Μάρκος
1949 Odeon GA 7511
23. Που να πάω να φυτρώσω - Μίμης Σιδέρης 1949
Parlophone B-74166
24. Το κατινάκι ξέχασες - Χασκήλ Στέλλα, Μπίνης Τάκης και Χιώτης Μανώλης
1951 Odeon GA 7650.
25. Κατερίνα μου Χρυσή - Αργυρώ Γιαννοπούλου 1951
Parlophone B-74247
26. Όποιος γνώρισε τη φτώχεια - Χασκήλ Στέλλα, Μπίνης Τάκης και Χιώτης Μανώλης
1951 Parlophone B-74258
27. Σουλτάνα - Μηττάκη Γεωργία 1953
Parlophone B 74295
28. Χίλια κορίτσια φίλησα - Αργυρώ Γιαννοπούλου. 1956

Odeon GA-7889

29. Βγήκαν κλέφτες να πατήσουν - Αργυρώ Γιαννοπούλου. 1956

Odeon GA-7889

30. Το τελευταίο δειλινό - Μαριάννα Χατζοπούλου 1958

Odeon GA-8040

Τραγούδια τα οποία είναι συνθέσεις του Σπύρου Περιστέρη αλλά παρουσιάζονται με το ψευδώνυμο Ελ. Μωραϊτου

1. Βεδουίνα Μαρίκα - Φρατζεσκοπούλου Μαρίκα 1936

Δίσκοι Odeon Ελλάδος / GA-1906 / GO-2313 / και επανατύπωση στην
Decca Αμερικής / 31004 / GO-2313 /

2. Το κρασί και αν το πίνω - Γεωργία Μηττάκη και Κώστας Ρούκουνας 1936

Parlophone Ελλάδος B-21878

3. Δεν μου ξηγιέσαι όμορφα - Κώστας Ρούκουνας 1936

Parlophone Ελλάδος B-21886.

4. Για σένα μαυρομάτα μου - Παγιουμτζής Στράτος και Κώστας Ρούκουνας
1937 Odeon GA 7046.

5. Στης Πλάκας τα στενάκια - Κώστας Ρούκουνας 1937

Πρόκειται για επαναφορά στη δισκογραφία των 78 στροφών, γνωστής παραδοσιακής μελωδίας, με πιθανή προέλευση από την Κωνσταντινούπολη, σε διασκευή Σπύρου Περιστέρη. Στην πρώτη εκδοχή το τραγούδι κυκλοφόρησε με τον Αντώνη Νταλγκά το 1928, με τίτλο «Από λίγο λίγο» Parlophone B-21886

6. Γιατί μου κρύβεις τον καημό - Λέλα Οικονομίδου 1938
Odeon GA-7148

7. Μια πέρδικα μ' ανταμωσε - Περδικόπουλος Δ.
Parlophone B-74050

8. Άμαξα προσοχή! - Τάκης Μπίνης και Απόστολος Χατζηχρήστος 1950
Parlophone B-74196

9. Κακιά γειτονισσα - Δημήτρης Βλαχόπουλος. 1950
Parlophone B-74198

10. Το καλοκαιράκι - Ελένη Λιάπη 1950
Odeon GA-7576.

11. Πέντε λεβέντες μάλωναν - Μηττάκη Γεωργία
Δίσκος Parlophone B-74243

7. Ο Αντώνης ο βαρκάρης

Ο Αντώνης ο βαρκάρης, τραγούδι του Σπύρου Περιστέρη το οποίο γράφτηκε το 1939, έχει μια ιδιαίτερη ιστορία για το πώς γράφτηκε και το πως εξελίχτηκε. Ο Περιστέρης το εμπνεύστηκε από το ισπανικό τραγούδι Antonio Vargas Heredia των Joaquín de la Oliva, Juan Mostazo, Francisco Merenciano όπου ήταν τότε δημοφιλέστατο στην Ελλάδα (1938). Το τραγούδι, ακούστηκε στην ταινία του σκηνοθέτη Florian Rey «Carmen la de Triana», από την Αργεντινο-Ισπανίδα ηθοποιό Imperio Argentina (<http://www.24grammata.com>).

Η ταινία προβλήθηκε με επιτυχία στην Αθήνα το 1939 και η ιστορία της Κάρμεν από την Τριάνα (παλιά λαϊκή συνοικία της Σεβίλλης με φλαμέγκο, τσιγγάνους κλπ) συγκίνησε βαθύτατα το ελληνικό κοινό. Σχεδόν αμέσως τα τραγούδια της ταινίας ντύθηκαν με ελληνικούς στίχους από τον στιχουργό Μιχάλη Γαϊτάνο και με βασικό κορμό αυτά ανέβηκε στο θέατρο Μικάδο της Θεσσαλονίκης η επιθεώρηση «Κάρμεν», κατ' εντολή του εκδότη Γιάννη Βελίδη για να προωθηθεί η προστατευομένη του ηθοποιός Μιμόζα. Την ίδια χρονιά κυκλοφόρησε, το τραγούδι Αντόνιο Βάργκας Χερέδια με την φωνή της Δανάης με του παρακάτω στίχους:

Έχει δύο χείλια, γαρούφαλου χρώμα
και δυό μάτια μαύρα που φλόγες σκορπάνε
και όπου περάσει ακούς μ' ένα στόμα
Αχ, Αντόνιο Βάργκας Χερέδια Τσιγγάνε

Πηγαίνει μονάχος προς το μονοπάτι
να 'βρει των τσιγγάνων τρελή συντροφιά
και όπως τον λούζει χλωμό το φεγγάρι
του δίνει πιο πλάνα ακόμα ομορφιά

Αντόνιο Βάργκας Χερέδια
με την μεγάλη καρδιά
ποθώ πολύ τα φιλιά σου
έστω και για μια βραδιά

Για το γερό σου το κορμί μιλάνε κάθε στιγμή
τρελές κοπέλες που ποθούν μαζί σου να φιληθούν.

Τα κορίτσια της Σιέρρα Μορένα
μπορούνε για σένα και να σκοτωθούν

Αντόνιο Βάργκας Χερέδια
μπορούνε για σένα και να σκοτωθούν

Εμπνευσμένο κυρίως από την υπόθεση της ταινίας και κλέβοντας κάποια μέτρα από την μουσική του τραγουδιού “Antonio Vargas Heredia” κυκλοφορεί το 1939 ο Αντώνης, ο βαρκάρης σε στίχους Μίνωα Μάτσα. Στον δίσκο, ως στιχουργός αναφέρεται η Πιπίτσα Οικονόμου ,που ήταν υπάλληλος του Μ. Μάτσα, το όνομα της οποίας χρησιμοποίησε ως ψευδώνυμο ο Μάτσας για να υπογράψει τους στίχους του.

Εδώ παραθέτουμε του στίχους του Αντωνη του Βαρκαρη το οποίο τραγουδήθηκε από τους Μάρκο Βαμβακάρη και Απόστολο Χατχηγρήστο. Την ίδια χρονιάχογραφήθηκε και με την φωνή του Στελλάκη Περπινιάδη.

Ο Αντώνης ο βαρκάρης,ο σερέτης
έπαψε να ζει ρεμπέτης,
θέλει πλούτη και παλάτια
και της Κάρμεν τα δυο μάτια.

Επαράτησε την βάρκα στο λιμάνι
κάτω στο πασαλιμάνι,
τραγουδάει κι όλο πίνει
ταυρομάχος πάει να γίνει.

Μα ο άκαρδος ο ταύρος τον σκοτώνει
και στην γης τον εξαπλώνει,
σαν τον βλέπει η Κάρμεν κλαίει
πάει κοντά του και του λέει:

Αχ Αντώνη μου βαρκάρη μου, σερέτη
τώρα μένω νέτη, σκέτη
μεσ' τον κόσμο η καημένη
χήρα, παραπονεμένη.

Όταν ο Mostozo, συνθέτης του αυθεντικού τραγουδιού, πληροφορήθηκε την επιτυχία της ρεμπέτικης εκδοχής του τραγουδιού του, κατέφυγε στα ελληνικά δικαστήρια καταγγέλλοντας τους Περιστέρη και Μάτσα για κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας απαιτώντας αποζημίωση. Το δικαστήριο όμως δεν δικαίωσε τον Ισπανό συνθέτη μια και η μουσική ήταν αρκετά παραλλαγμένη και οι ελληνικοί στίχοι δεν ταυτίζονταν με τους αντίστοιχους ισπανικούς. Ο Μάτσας στους στίχους του Αντώνη απέδιδε περιληπτικά την ιστορία της ταινίας και όχι το νόημα των στίχων του αυθεντικού τραγουδιού. Λέγεται, ότι σαν μάρτυρα υπεράσπισης οι κατηγορούμενοι εμφάνισαν στο δικαστήριο κάποιον Αντώνη, βαρκάρη στο επάγγελμα, ο οποίος δήλωσε ότι το τραγούδι γράφτηκε ειδικά γι' αυτόν.

Λίγες μέρες αργότερα, ο Παναγιώτης Τούντας κυκλοφόρησε την δικιά του εκδοχή για την Κάρμεν. Το τραγούδι ονομάζεται Τηλεγράφημα στην Κάρμεν σε στίχους του Β. Μαυροφρύδη το οποίο τραγουδήθηκε με τις φωνές των Στράτου Παγιουμτζή και Στελλάκη Περπινιάδη. Οι στίχοι του τραγουδιού είναι:

Απόψε Καρμεντσίτα μου
μπαρκάρω απ' τον Περαία
και στη Σεβίλλη έρχομαι
να κάνουμε παρέα.

Γλυκιά μου Κάρμεν έρχομαι,
κοντά να γνωριστούμε
και δίχως άλλο κούκλα μου
ταιράκια να γινούμε.

Να δεις μπουζούκι να σταθείς
με ανοιχτό το στόμα,

που θα ξεχάσεις, ξέρε το
και τον Χερέδια ακόμα.

Κι από τον ταύρο, ξέρε το,
δε θα 'χω αβαρία,
γιατί έξι χρόνια έκανα
χασάπης στα σφαγεία.

Το τραγούδι γνώρισε επιτυχία. Βλέποντας την επιτυχία του τραγουδιού αυτού ο Περιστέρης και ο Μάτσας έδωσαν συνέχεια στις περιπέτειες της Κάρμεν, με ένα δεύτερο χασάπικο, με τίτλο «Η Κάρμεν στην Αθήνα». Στο τραγούδι αυτό γίνεται έμμεση αναφορά στη δικαστική διαμάχη που αναφέραμε πιο πάνω, μια και η Κάρμεν έρχεται στην Αθήνα για να πάρει την κληρονομιά του Αντώνη, όπως ο Μοστόζο ήρθε για να πάρει τα δικαιώματα του τραγουδιού του. Στο τέλος όμως η Κάρμεν, όπως και ο Μοστόζο, έπεσε θύμα της ελληνικής καταποσίωσης. Το τραγούδι ηχογραφήθηκε με τις φωνές των Μάρκο Βαμβακάρη και Στράτο Παγιουμτζή.

Ήρθε η Κάρμεν στην Αθήνα
η Ιμπέριο Αρτζεντίνα
την κληρονομιά να πάρει
του Αντώνη του βαρκάρη.

Απ' το τρένο μόλις φτάνει
τρέχει στο Πασαλιμάνι
την βαρκούλα ν' αντικρίσει
τα κουπιά της να φιλήσει.

Κι που γύριζε η καημένη
βλέπει κατατρομαγμένη
μες την βάρκα τον Αντώνη
τα πανιά του να απλώνει.

Αντωνάκη μου βαρκάρη
ταυρομάχε παλικάρι
ζεις ακόμη ή γελιέμαι
σε θωρώ κι αναρωτιέμαι.

Κάρμεν Κάρμεν μη φωνάζεις
μη με βλέπεις και τρομάζεις
να πεθάνω ήταν κρίμα
κι έκανα το ψευτοθύμα.

Οι Περιστέρης και Μάτσας όμως δεν σταμάτησαν εδώ. Το 1940 κυκλοφορεί το τραγούδι «Το όνειρο του Μπενίτο» με αφορμή την επίθεση της Ιταλίας στην Ελλάδα. Η μουσική είναι η ίδια με αυτά του Αντώνη του βαρκάρη αλλά με διαφορετικούς στίχους, αυτή τη φορά κατά του Μουσολίνι. Ηχογραφήθηκε με τις φωνές των Μάρκο Βαμβακάρη και τον Απόστολο Χατζηχρήστο. Οι στίχοι είναι οι παρακάτω:

Ο Μπενίτο κάποια νύχτα ζαλισμένος είδε όνειρο ο καημένος,
πως βρισκόταν στην Αθήνα σε μια φίνα λιμουζίνα,
πως βρισκόταν στην Αθήνα σε μια φίνα λιμουζίνα.

Μα σα ξύπνησε και ρίχνει ένα βλέμμα, είπε κρίμα να 'ναι ψέμα,
ένα τέτοιο μεγαλείο, βρε παιδιά, δεν είν' αστείο,
ένα τέτοιο μεγαλείο, βρε παιδιά, δεν είν' αστείο.

Φέρτε πένα διατάζει και μελάνι, τηλεσίγραφο μας κάνει,
μα του λέμε εν τω άμα, αν βαστάς κάνε το θαύμα,
μα του λέμε εν τω άμα, αν βαστάς κάνε το θαύμα.

Δεν περάσανε παρά ολίγες μέρες κι οι θαυματουργιές μας σφαίρες,
το τσαρούχι κι η αρβύλα κάναν στον Μπενίτο νίλα,
το τσαρούχι κι η αρβύλα κάναν στον Μπενίτο νίλα.

Βρε Μπενίτο μη θαρρείς για μακαρόνια τα Ελληνικά κανόνια,
τα 'χουν χέρια δοξασμένα, παλικάρια ανδρειωμένα,
τα 'χουν χέρια δοξασμένα, παλικάρια ανδρειωμένα.

8. Συμμετοχή Σπύρου Περιστέρη στην δισκογραφία ως οργανοπαίκτης

Ο Σπύρος Περιστέρης εκτός από συνθέτης υπήρξε και εξαιρετος οργανοπαίκτης διάφορων οργάνων, έχοντας συμμετοχή στη δισκογραφία ως εκτελεστής, σε μια πλειάδα από τραγούδια.

Στον πιο κάτω πίνακα¹⁸ παρατίθενται ένα μεγάλος αριθμός τραγουδιών στα οποία έχει παίξει. Τα τραγούδια είναι παρατεθειμένα ανά χρόνο ηχογράφησης ξεκινώντας από το 1928 μέχρι το 1955. Φυσικά δεν είναι όλη η συμμετοχή του στη δισκογραφία αλλά ένα μέρος. Αυτά είναι όσα μπόρεσαν να βρεθούν έπειτα από μια συστηματική έρευνα. Στην τελευταία στήλη του πίνακα αναφέρονται κάποια σχόλια σχετικά με το κάθε τραγούδι.¹⁹

Από τον παρακάτω πίνακα διαπιστώνεται και τεκμηριώνεται η άποψη ότι ο Περιστέρης είχε εις γνώσιν ένα σημαντικό αριθμό οργάνων. Η ιστορία του ξεκινάει από την Σμύρνη ως μαντολινίστας²⁰ και μέλος της εστουδιαντίνας «Τα πολιτάκια». Με την έλευση του στην Ελλάδα το 1922-1923 μαθαίνει μπουζούκι. Εκτός από μπουζούκι και κιθάρα έπαιζε επίσης εξαιρετικά κιθάρα, μαντόλα, μπαγλαμά. και πιάνο.

Επίσης παρατηρείται ότι η παρουσία του ήτανε πολύ μεγαλύτερη μέχρι το 1941. Προφανώς ο Β' Παγκόσμιος να είχε αρνητικό αντίκτυπο, αφού έχουμε ένα κενό διάστημα πέντε χρόνων. Παρ' όλα αυτά μετά το 1946 παρουσιάζεται κυρίως ως Διευθυντής ορχήστρας και όχι τόσο ως οργανοπαίκτης.

¹⁸ Όπου υπάρχει κενό κουτάκι σημαίνει ότι τα στοιχεία είναι ελλιπή.

¹⁹ Αρ. δίσκου, ποιοί άλλοι οργανοπαίκτες παίζουν στο συγκεκριμένο τραγούδι, και κάποια σημαντικά ιστορικά στοιχεία.

²⁰ θεωρείτο ένας από του μεγαλύτερους μουσικούς του κόσμου.

Προπολεμικές ηχογραφήσεις

Τίτλος	Συνθέτης	Ετ. Ηχ.	Συμμετοχή Περιστέρη	Σχόλια
• Η χήρα κι νταμίρα	Παραδοσιακό	1928	Μαντολίνο	Homocord GA-32053
• Ο μεμέτης		1929	Μπουζούκι	Parlophone Γερμανίας B-21562
• Ο χαρτοπαίκτης		1930	Μπαγλαμά	Parlophone Γερμανίας B-21543
• Σαλονικιώτισσα		1931	Μαντόλα	Κιθάρα: Κώστας Σκαρβέλης Βιολί: Δημήτρης Σέμσης (Σαλονικιος)
• Άιντε βρεμόρτη Πειραιώτη	Σκουλίδης	1931	Μαντόλα	Columbia DG-130 Κιθάρα: Κώστας Σκαρβέλης Βιολί: Δημήτρης Σέμσης (Σαλονικιος)
• Χασαπάκι	Κ. Σκαρβέλης	1931	Μαντόλα	Columbia DG-139 Η πρώτη ηχογράφιση του Σκαρβέλη στην Columbia
• Καρσιλαμάς		1931	Μαντόλα	Columbia DG-185 Λύρα: Λάμπρος Λεονταρίδης Τύμπανα: Μυριτζανιάν
• Μανές ΦΑ ματζορε		1931	Μαντόλα	Columbia DG-210 Κιθάρα: Αργυρόπουλος Κύμβαλα: Λειβαδίτης

• Μεξ του Ζαμπίκου τον τεκέ	Κ.Τζοβένος	1932	Κιθάρα	Columbia DG-1630 Κιθάρα: Κώστας Σκαρβέλης
• Ντουντού	Παραδοσιακό	1932	Μαντόλα	Κιθάρα: Κώστας Σκαρβέλης Άλλα όργανα: βιολί και τσίμπαλο
• Το γελεκακι που φορείς	Σπύρος Ολλανδέζος	1932	Μαντολίνο	Odeon GA-1618
• Ο ψύλλος	Σ.Παντελίδης	1932	Κιθάρα	Κιθάρα: Κώστας Σκαρβέλης
• Εφουμέρναμε ένα βράδυ	Μ.Βαμβακάρης	1932	Κιθάρα	Columbia DG-3261 Μπουζούκι: Βαμβακάρης Η πρώτη δισκογραφική εμφάνιση του Βαμβακάρη. Ο δίσκος ηχογραφήθηκε για πειραματικούς και όχι εμπορικούς σκοπούς
• Ταξιμ Σερφ	Μ.Βαμβακάρης	1932	Κιθάρα	Columbia DG-3261
• Αραμπ Ζειμπέκικο	Μ.Βαμβακάρης	1932	Κιθάρα	Parlophone B-21654 Η πρώτη εμπορική ηχογράφιση Βαμβακάρη στην Parlophone. Ο Περιστέρης χρησιμοποιεί την κιθάρα και ως κρουστό

• Καραντουζέτι	Μ.Βαμβακάρης	1932	Κιθάρα	Parlophone B-21654 Η δεύτερη εμπορική ηχογράφηση Βαμβακάρη στην Parlophone με παρότρηση του Περιστέρη Ο Περιστέρης χρησιμοποιεί την κιθάρα και ως κρουστό. Σύμφωνα με τον Παν. Κουνάδη το τραγούδι αυτό και το προηγούμενο ηχογραφήθηκαν το 1933
• Μυστήριο Ζειμπέκικο	Παραδοσιακό	1932	Μπουζούκι	Odeon GA-1631 και επανεκτέλεση στην Columbia με δίσκο DG-275 Διασκευή του παραδοσιακού κομματιού Μανταλιώ Μανταλένα. Υπάρχει και προγενέστερη ηχογράφηση του Ι.Χαλκιά στην Αμερική.Gol Αμερικής 56294
• Πολίτισσα	Κ. Σκαρβέλης	1932	Μαντόλα	Parlophone B-21656 Κιθάρα: Κώστας Σκαρβέλης Αρμόνικα: Αντώνης Αμίραής (Παπατζής)
• Το παλαμίδι	Δραγάτης	1933	Μπουζούκι	Odeon GA-1618 Ο Περιστέρης πρωσφωνείται από τον τραγουδιστή Κ. Ρούκουνα (Γειά σου Σπυράκη μου, να χαρώ την πένα σου)
• Μόρτισσα χασικλού	Μ.Βαμβακάρης	1933	Κιθάρα	Columbia DG-473 Μπουζούκι: Βαμβακάρης Μπαγμαμάς: Μπάτης
• Μάρκα μ' έκαπες	Ι. Μονταράνης	1933	Κιθάρα	Parlophone B-21656 Κιθάρα: Κώστας Σκαρβέλης

• Χορός Αραπικός		1933	Πιάνο	Parlophone B-21735
• Δεν με τουμπάρεις	Z. Κασιμάτης	1933	Μπουζούκι	Parlophone B-21739
• Συρτό πολιτικό	K. Σκαρβέλης	1934	Μαντόλα	Columbia DG-6117 Αρμόνικα: Αντώνης Αμίραής (Παπατζής) Κιθάρα: Κώστας Σκαρβέλης
• Μπάλος	Παραδοσιακό	1934	Μαντόλα	Columbia DG-6117 Οργανικός σκοπός των παραλιών της Μ. Ασίας σε διασκευή του Κ. Σκαρβέλη. Πρόκειται για την μελωδία του «Καλέ συ Παναγια μου». Αρμόνικα: Αντώνης Αμίραής (Παπατζής) Κιθάρα: Κώστας Σκαρβέλης Ζίλιες: Αγάπιος Τομπόλης
• Εντάξει	Σ. Περιστερης	1934	Κιθάρα	Odeon GA-1722 Κιθάρα: Κώστας Σκαρβέλης
• Νεβά ράστ μανές		1934	Πιάνο	Odeon GA-1757 Στίχοι: Ρούκουνας Κιθάρα: Κώστας Σκαρβέλης Βιολί: Δραγάτσης (Ογδοντάκης)
• Ούζο Χασίς	Μίνως Τσάμας	1934	Μπουζούκι	Odeon GA-1791
• Γιαννούσαινα	Σ. Γαβαλάς	1934	Μπουζούκι	Odeon GA-1971

• Ο φθισικός	Ι. Μοντανάρης	1935	Κιθάρα	Parlophone B-21801 Κιθάρα: Κώστας Σκαρβέλης Βιολί: Δραγάτσης (Ογδοντάκης)
• Ο σερέτης	Ι. Μοντανάρης	1935	Διεύθυνση Ορχήστρας	Parlophone B-21838 Κιθάρα: Κώστας Σκαρβέλης Βιολί: Δραγάτσης (Ογδοντάκης) Μπαγλαμά: Σ. Γαβαλάς
• Κεφλίδικο Μινόρε	Σ. Περιστερης	1935	Σόλο Κιθάρα	Orthophonic S-325 Οργανική σύνθεση του Περιστερή που στο δίσκο αναφέρεται με το ψευδώνυμο Σπύρος Γεωργιάδης. Ηχογράφηση στην Νέα Υόρκη στις 26/6/1935
• Μπουτζαλιό	Σ. Περιστερης	1935	Σόλο Κιθάρα	Orthophonic S-325 Οργανική σύνθεση του Περιστερή που στο δίσκο αναφέρεται με το ψευδώνυμο Σπύρος Γεωργιάδης. Ηχογράφηση στην Νέα Υόρκη στις 26/6/1935
• Η μάνα σου θα τα πληρώσει	Κ. Σκαρβέλης	1935	Μπουζούκι	Parlophone B-21846 Κιθάρα: Κώστας Σκαρβέλης Βιολί: Δραγάτσης (Ογδοντάκης)
• Γκιουζέλ	Σ. Περιστερης	1935	Κιθάρα	Orthophonic S-674 και RCA Victor 38-3057 Οργανικό «Ο μάγκας του Βοτανικού». Κυκλοφόρησε στο όνομα του Τ. Δημητριάδη. Παίζουν «Τα Πολιτάκια» Ηχογράφηση στην Νέα Υόρκη στις

• Μπέικος	Παραδοσιακό	1935	Μαντολίνο	7/5/1935. Στην Α πλευρα ο Μπέικος Orthophonic S-674 και RCA Victor 38-3057 Οργανικό Παίζουν «Τα Πολιτάκια» Ηχογράφιση στην Νέα Υόρκη στις 7/5/1935
• Μεσ τον τεκέ της Μαριγώς	Σ. Περιστέρης	1935	Κιθάρα	Orthophonic S-344 και RCA Victor 26-8053 Ηχογράφιση στην Νέα Υόρκη στις 26/6/1935. Τραγουδά ο Τ. Δημητριάδης. Το τραγούδι ηχογραφήθηκε και στην Αθήνα την ίδια χρονιά. Στην ηχογράφιση αυτή λείπει η τρίτη στροφή.
• Οι λαχανάδες	Β. Παπάζογλου	1935	Σύμφωνα με την Spottwood τραγουδά ο ίδιος ο Περιστέρης	Orthophonic S-672 και RCA Victor 38-355 Παίζουν «Τα Πολιτάκια». Ηχογράφιση στην Νέα Υόρκη στις 7/5/1935
• Χασάπικο Λατέρνας	Α. Διαμαντίδης (Νταλκάς)	1935	Μαντολίνο	Orthophonic S-344 και RCA Victor 26-8053 Ηχογράφιση στην Νέα Υόρκη στις 26/6/1935
• Πειρεώτικο Ταξίμι	Σ. Περιστέρης	1935	Κιθάρα	Orthophonic S-589 και RCA Victor 26-8186
• Ο Αμερικάνος	Ι. Μοντανάρης	1935	Κιθάρα	Parlophone B-21823 Κιθάρα: Κώστας Σκαρβέλης

Τσίμπαλο: Μοντανάρης

- Πια δεν με γελάς Κ. Σκαρβέλης 1936 Μπουζούκι Odeon GA-1985
Κιθάρα: Κώστας Σκαρβέλης
- Ο μύλος της Κονδύλας Δ. Πεردικόπουλος 1936 Μπουζούκι Odeon GA-1989 και
Decca 31142 Αμερικής
- Τράβα σπάγκο Δ. Σέμσης 1936 Αρμόνικα HMV AO 2291
Βιολί: Δ. Σέμσης
- Σ' ένα τεκέ μπουκάρανε Β. Τσιτσάνης 1936 Πιάνο Odeon GA 1929
Ο πρώτος δίσκος και το πρώτο τραγούδι
του Β. Τσιτσάνη.
Μπουζούκι: Β. Τσιτσάνης
- Στρίβε ρε Καράμπελα Κ. Σκαρβέλης 1936 Μπουζούκι Parlophone B-21862
Κιθάρα: Κώστας Σκαρβέλης
Βιολί: Δραγάτσης (Ογδοντάκης)
- Χτυπώ νεκροί κι ανοίχτε
μου Σ. Παγιουμτζής 1936 Μπουζούκι Odeon GA 1979
Στην πρώτη εισαγωγή στο μπουζούκι ο
Βαμβακάρης και στην δεύτερη ο
Περιστέρης
- Μην παντρευτείτε
λεύτεροι Κ. Ρούκουνας 1936 Κιθάρα Parlophone B-21861
Βιολί: Δραγάτσης
Ούτι: Αγ. Τόμπουλης
- Ελένη μικροπαντρεμένη Σ. Χρυσίνης 1936 Μπουζούκι Parlophone B-21811
Κιθάρα: Σ. Χρυσίνης

• Παραπονιάρα	Κ. Σκαρβέλης	1936	Μπουζούκι	Parlophone B-21876
• Μαντήλι Χρυσοκεντημένο	Β. Τσιτσάνης	1936	Πιάνο	Odeon GA 1990 Ο δεύτερος δίσκος του Β. Τσιτσάνη. Διασκευή παραδοσιακού τραγουδιού της Κων/πολης. Μπουζούκι: Β. Τσιτσάνης
• Πικρός είναι ο πόνος μου	Β. Τσιτσάνης	1936	Πιάνο	Odeon GA 1990 Ο δεύτερος δίσκος του Β. Τσιτσάνη μαζί με το Μαντήλι Χρυσοκεντημένο
• Ο αμαξιάς	Δ. Περδικόπουλος	1936	Πιάνο	Odeon GA 1929 και GA 7004 Μπουζούκι: Β. Τσιτσάνης Κιθάρα: Κ. Καρίπης
• Ερηνάκι	Κ. Σκαρβέλης	1936	Κιθάρα	Parlophone B-21885 Κιθάρα: Κ. Σκαρβέλης
• Κακούργα μάνα	Κ. Σκαρβέλης	1936	Μπουζούκι	Parlophone B-21862 Κιθάρα: Κ. Σκαρβέλης
• Στης πλάκας τα στενάκια	Σ. Περιστερης	1937	Μπουζούκι	Parlophone B-21886 Κιθάρα: Κ. Σκαρβέλης Διασκευή παραδοσιακού κομματιού από τον Περιστερη. Στην πρώτη εκδοχή το τραγούδι κυκλοφόρησε με τον Αντώνη Νταλκα με τίτλο «Από λίγο λίγο» το 1928

• Πες μου Καλαματιανή μου	Κ. Σκαρβέλης	1937	Μπουζούκι	Parlophone B-21930 Κιθάρα: Κ. Σκαρβέλης Βιολί: Δραγάτσης (Ογδοντάκης)
• Νησιωτοπούλα	Κάβουρας	1937	Διεύθυνση Ορχήστρας	Parlophone B-21930
• Στο Φάληρο που πλένεσαι	Μ. Βαμβακάρης	1937	Κιθάρα	Odeon GA 7052 και 7325 Μπουζούκι: Μ. Βαμβακάρης
• Λειβαδιώτισσα	Ι. Δραγάτσης	1937	Κιθάρα	Parlophone B-21937 Βιολί: Δραγάτσης (Ογδοντάκης) Σαντούρι
• Μικρός αρραβονιάστηκα	Μ. Βαμβακάρης	1937	Κιθάρα	Odeon GA 7052 Μπουζούκι: Μ. Βαμβακάρης Μπαγλαμά: Μπάτης
• Μπουζούκι μου διπλόχορδο	Σ. Περιστερης	1937	Διεύθυνση – Εν/ση	Odeon GA 7029 Τραγούδι του Βαμβακάρη το οποίο καταχωρήθηκε στο όνομα του Περιστερή
• Με μια μονάχα σου ματιά	Μ. Βαμβακάρης	1938	Μπουζούκι	Odeon GA 7159 Μπουζούκι: Μ. Βαμβακάρης Κιθάρα: Κ. Σκαρβέλης
• Σε ξέχασα δεν σε πονώ	Κ. Σκαρβέλης	1938	Μπουζούκι	Odeon GA 7111 Κιθάρα: Κ. Σκαρβέλης Ακορντεόν

• Ο Λίγκος ο λεβέντης	Παραδοσιακό	1938	Διεύθυνση Ορχήστρας	Odeon GA 7103
• Δέσπω	Παραδοσιακό	1938	Διεύθυνση Ορχήστρας	Odeon GA 7103
• Κατινάκι μην θυμώνεις	Σ. Περιστερης	1938	Διεύθυνση Ορχήστρας	Odeon GA 7142
• Μη με πεισματώνεις	Μ. Βαμβακάρης	1938	Μπουζούκι	Odeon GA 7159 Μπουζούκι: Μ. Βαμβακάρης Κιθάρα: Κ. Σκαρβέλης
• Μέσα στο Τουρκολίμανο	Κ. Σκαρβέλης	1938	Μπουζούκι	Odeon GA 7111 Κιθάρα: Κ. Σκαρβέλης
Τίτλος	Συνθέτης	Ετ. Ηχ.	Συμμετοχή Περιστερη	Σχόλια
• Λειώνω μυστικά	Μ. Βαμβακάρης	1939	Μπουζούκι	Odeon GA 7171 Κιθάρα: Κ. Σκαρβέλης
• Καλογεράκι	Σ. Παντελίδης	1939	Μπουζούκι	Odeon GA 7231 Κιθάρα: Κ. Σκαρβέλης Μπαγλαμάς
• Θα φύγω μάνα μου γλυκειά	Δ. Περδικόπουλος	1939	Διεύθυνση Ορχήστρας	DECCA 31184 και ανατύπωση Odeon GA 7212
• Σήμερα ο ήλιος άργησε	Δ. Περδικόπουλος	1939	Διεύθυνση Ορχήστρας	Odeon GA 7212
• Κρυφό το έχω τον καημό	Κ. Σκαρβέλης	1939	Μπουζούκι	Parlophone B-74000 Κιθάρα: Κ. Σκαρβέλης

• Σουλτάνα μαυροφόρα	Μ. Βαμβακάρης	1939	Μπουζούκι	Parlophone B-74010 Κιθάρα: Κ. Σκαρβέλης
• Τα δυό σου χέρια πήρανε	Μ. Βαμβακάρης	1939	Μπουζούκι	Parlophone B-74018 Κιθάρα: Κ. Σκαρβέλης
• Περβολαριά	Δ. Περδικόπουλος	1940	Μπουζούκι	Odeon GA 7240
• Παλεύω με τα κύματα	Σ. Περιστερης	1940	Μπουζούκι	Odeon GA 7240
• Φούρνος να μην καπνίσει	Γ. Παπαϊωάννου	1940	Διεύθυνση Ορχήστρας	Parlophone B-74041
• Ζητώ παντού ο καημένος	Μ. Βαμβακάρης	1940	Μπουζούκι	Parlophone B-74026 Κιθάρα: Κ. Σκαρβέλης
• Ψηλά να χτίζεις τη φωλιά	Μ. Βαμβακάρης	1940	Μπουζούκι	Odeon GA 7238 Κιθάρα: Κ. Σκαρβέλης
• Είσαι αφράτη σαν φρατζόλα	Μ. Βαμβακάρης	1940	Μπουζούκι	Odeon GA 7249
• Αφ' ότου εγεννήθηκα	Μ. Βαμβακάρης	1940	Μπουζούκι	Parlophone B-74045
• Μέσα στα ξένα έρημος	Κ. Σκαρβέλης	1940	Μπουζούκι	Parlophone B-74054
• Άδικα με κατακρίνουν	Μ. Βαμβακάρης	1940	Μπουζούκι και Διεύθυνση Ορχήστρας	
• Θα σε κλέψω θα σε πάρω	Κ. Σκαρβέλης	1940	Μπουζούκι και Διεύθυνση Ορχήστρας	Odeon GA 285
• Το κόλπο σου δεν έπιασε	Δ. Σέμσης	1941	Μπουζούκι	Columbia DG-6581

- Πλακιώτισσα 1941 Μπουζούκι Odeon GA 7330
Κιθάρα: Κ. Σκαρβέλης
Μπουζούκι: Β Τσιτσάνης

ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΗΧΟΓΡΑΦΗΣΕΙΣ

Τίτλος	Συνθέτης	Ετ. Ηχ.	Συμμετοχή	Σχόλια
• Μινόρε της αυγής	Σ. Περιστερης	1946	Κιθάρα	Odeon GA 7369
• Το γρι γρι με την παρέα	Σ. Περιστερης	1946	Διεύθυνση Ορχήστρας	Odeon GA 7381
• Απόψε είδα όνειρο	Παραδοσιακό	1946	Διεύθυνση Ορχήστρας	Odeon GA 7353
• Στο γλυκοχάραμα	Σ. Περιστερης	1947	Διεύθυνση Ορχήστρας	Odeon GA 7404
• Καημένη ξενιτειά	Χ. Κοντόπουλος	1947	Διεύθυνση Ορχήστρας	Odeon GA 7370
• Γιατί μας άργησες Διαμάντω	Παραδοσιακό	1947	Διεύθυνση Ορχήστρας	Odeon GA 7423
• Τέσσερα χρόνια καρτερώ	Χ. Κοντόπουλος	1947	Διεύθυνση Ορχήστρας	Odeon GA 7370
• Τζαβέλαινα	Γ. Μηττάκη	1948	Διεύθυνση Ορχήστρας	Odeon GA 7454
• Στην βρύση την κρυόβρυση	Γ. Μηττάκη	1948	Διεύθυνση Ορχήστρας	Odeon GA 7454
• Το καντήλι τρεμοσβήνει	Γ. Μπιθικώτσης	1949	Πιάνο	Parlophone B-74173 Μπουζούκι: Σ. Καλφόπουλος

• Μάτια τσακίρικα	Σ. Περιστέρης	1949	Διεύθυνση Ορχήστρας	Parlophone B-74152
• Το γράμμα του Φαντάρου	Σ. Περιστέρης	1950	Μπουζούκι	
• Γύρισα χρόνια στους γιατρούς	Σ. Καλφόπουλος	1950	Κιθάρα	Odeon GA 7578
• Ξαναγυρνά στο φτωχικό	Σ. Καλφόπουλος	1950	Κιθάρα	Odeon GA 7578 Μπουζούκια: Καλφόπουλος – Αναγνώστου Μπαγλαμά: Αντώνης Αγάς
• Αγοροκόριτσο	Σ. Καλφόπουλος	1950	Κιθάρα	Odeon GA 7560 Μπουζούκια: Καλφόπουλος – Αναγνώστου Ακορντεόν: Ευαγγελία Μαργαρώνη
• Στην πόρτα μια πορτοκαλιά	Σ. Περιστέρης	1951	Διεύθυνση Ορχήστρας	Odeon GA 7609
• Με μια βαρκούλα	Σ. Καλφόπουλος	1952	Κιθάρα	Odeon GA 7694
• Πες μου χάρε που το πήγες		1953	Διεύθυνση Ορχήστρας	Odeon GA 7764
• Όπως στρώνεις να κοιμάσαι		1954	Διεύθυνση Ορχήστρας	Parlophone B-74324
• Για κέρνα μαυρομάτα μου	Παραδοσιακό	1955	Διεύθυνση Ορχήστρας	Odeon GA 7820
• Πάρε με και μένα μπάρμπα	Παραδοσιακό	1955	Διεύθυνση Ορχήστρας	Odeon GA 7820

9. Ανάλυση ορχηστρικών κομματιών - Καταγραφές

Σε αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιαστούν οι ορχηστρικές συνθέσεις του Σπύρου Περιστέρη, καταγραμμένες σε δυτική σημειογραφία με μία μουσικολογική, περιγραφική ανάλυση της εκάστοτε σύνθεσης. Η καταγραφή των κομματιών έγινε εξ ακοής,²¹ και οι εκτελέσεις οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν οι αυθεντικές. Η εργασία συνοδεύεται και από ένα cd, όπου βρίσκονται τα κομμάτια και είναι τα εξής:

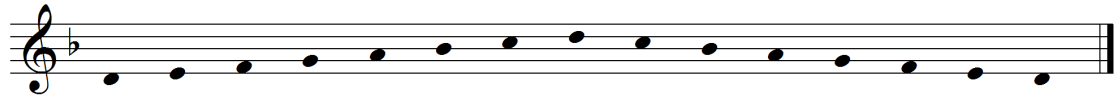
1. Ντερτιλίδικο, Odeon Ελλάδος GA-1666, 1933
2. Ο μερακλής, Odeon Ελλάδος GA-1666, 1933
3. Σεβνταλής, Odeon Ελλάδος GA-1755, 1934
4. Ταταυλιανό χασάπικο (Μπέικος), Odeon Ελλάδος GA-1853, 1934
5. Μπάλος Σμυρναίικος, Parlophone Ελλάδος B-21601, 1934
6. Γκιουζέλ Χασάπ, Odeon Ελλάδος GA-7020, 1937
7. Το σερβικάκι, Odeon Ελλάδος GA-7020, 1937
8. Τσιφτετέλι, Odeon Ελλάδος GA-7633, 1951
9. Γκιουζέλ ταξίμ, Odeon Ελλάδος GA-7633, 1951
10. Γαλατιανο Χασαποσέρβικο, Parlophone Ελλάδος B-74393, 1956
11. Γλυκιές πενιές, Parlophone Ελλάδος B-74393, 1956

Οι αναλύσεις έχουν ως σκοπό να δώσουν μία εικόνα για τις ενορχηστρώσεις του συνθέτη, τις κλίμακες τις οποίες χρησιμοποιεί και τους ρυθμούς. Επίσης γίνεται μία μικρή μορφολογική ανάλυση, για την καλύτερη κατανόηση των κλιμάκων, και των συνδυασμό μεταξύ τους.

²¹ Dictèe

Συνοπτικός πίνακας δρόμων που χρησιμοποιηθήκαν για την εργασία (από Ρε)

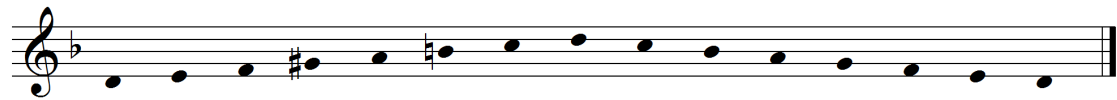
Φυσικό μινόρε

Νιαβέντ

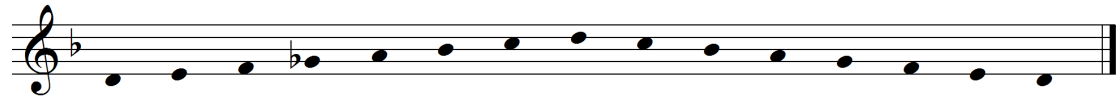
Ποιμενικός μινόρε²²

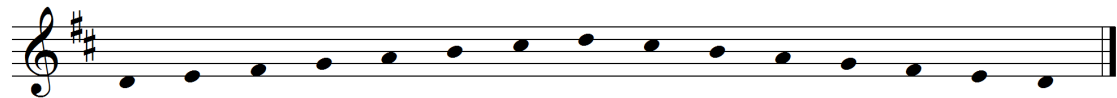
Ουσάκ

Σαμπάχ

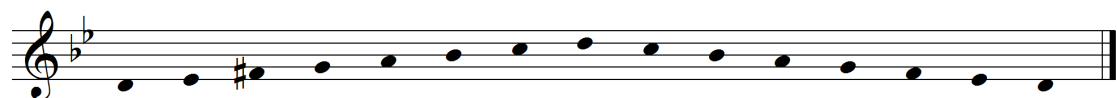
Μείζονα

Χουζάμ

Χιτζάζ

²² Ο Δημήτρης Μυστακίδης στο βιβλίο του «Η λαϊκή κιθάρα» τον αναφέρει Νικρίζ.

Για τη ευκολότερη κατανόηση των δρόμων καθώς και την ευκολότερη σύγκριση μεταξύ τους, το τονικό κέντρο κάθε κλίμακας είναι η νότα ρε. Στον παραπάνω πίνακα έχουν καταγραφεί μόνο οι δρόμοι οι οποίοι συναντώνται στα κομμάτια τα οποία αναλύθηκαν. Άλλοι δρόμοι, οι οποίοι υπάρχουν, αλλά δεν συναντώνται στη παρούσα εργασία δεν έχουν καταγραφεί, εκτός από τον δρόμο Χιτζάζ ο οποίος αναφέρεται για σκοπούς ανάλυσης.

Παρατηρήσεις:

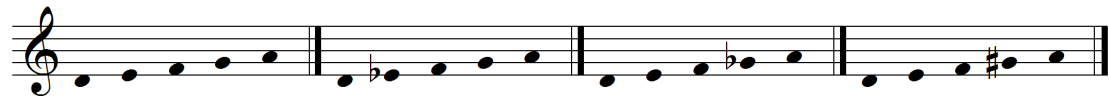
Οι λαϊκοί δρόμοι αποτελούν στην πραγματικότητα μία σύμπτυξη των ανατολικών μακάμ και μια αποτύπωσή τους στη λαϊκή μουσική η οποία παίζεται κατά κύριο λόγο με συγκεκριμένα όργανα.

Η μελωδική γραμμή ενός δρόμου δημιουργείται από την ένωση ενός πενταχόρδου και ενός τετραχόρδου ή από την ένωση δύο τετραχόρδων. Δηλαδή δεν είναι αυτοτελείς κλίμακες με επτά νότες. Τα τετράχορδα και τα πεντάχορδα συνδυάζονται μεταξύ τους και οι επτάφθογγες κλίμακες που προκύπτουν παίρνουν την ονομασία τους από αυτά. Με αυτό τον τρόπο ο δρόμος χιτζάζ προκύπτει από ένα πεντάχορδο χιτζάζ και ένα τετράχορδο ουσάκ. (Παγιάτης, 1992, σελ 6-12. Μπουκουβάλας, 1985, σελ 69-130)

Πίνακας με τα πεντάχορδα και τετράχορδα της λαϊκής μουσικής

Ελάσσων πεντάχορδα

Μινόρε Ουσάκ Σαμπάχ Νιαβέντ ή Νιγρίζ

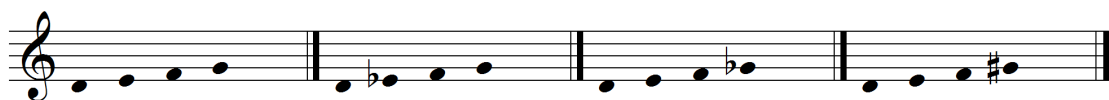
Μείζων πεντάχορδα

Ραστ Χουζάμ Χιτζάζ Χιτζάζ-Νιαβέντ

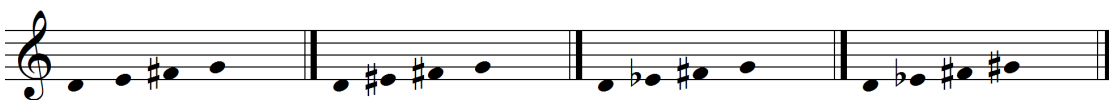
Ελάσσων τετράχορδα

Μινόρε Ουσάκ Σαμπάχ Νιαβέντ ή Νιγρίζ

Μείζων τετράχορδα

Ραστ Χουζάμ Χιτζάζ Χιτζάζ-Νιαβέντ

Με αυτό τον τρόπο ο δρόμος χιτζάζ προκύπτει από ένα πεντάχορδο χιτζάζ και ένα τετράχορδο ουσάκ.

9.1 Ντερτιλίδικο

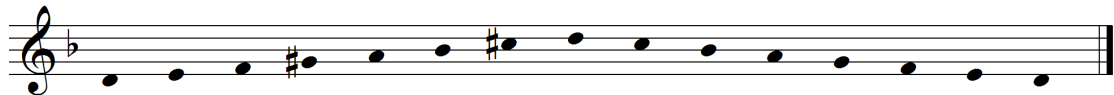
Έτος ηχογράφησης: 1933

Ρυθμός: 2/4 Χασάπικο

Ενορχήστρωση : 2 Κιθάρες (μία σολιστική και μία συνοδευτική)

Λαϊκοί δρόμοι οι οποίοι είναι βασισμένο το κομμάτι:

Νιαβέντ²³

Χουζάμ²⁴

Το κομμάτι μπορεί να χωριστεί σε 2 μέρη:

1. Α: Από τα μέτρα 1-30. Το μέρος αυτό μπορεί να χωριστεί σε 2 υπομέρη. α: 1-14 και β: 15-30. Εδώ χρησιμοποιείται μόνο ο δρόμος Νιαβέντ.
2. Β: Από το 31-58. Κι εδώ μπορούμε να έχουμε ένα επιμέρους διαχωρισμό. γ: 31-43 (εδώ έχουμε την μετάβαση στο δρόμο Χουζάμ) και δ: 43-58 (επιστροφή στο Νιαβέντ)

Αν το ορίσουμε πιο γενικά παρατηρούμε ότι στο γ' το κομμάτι μεταφέρεται στην σχετική μείζονα κλίμακα. Από Ρε ελάσσονα μεταβαίνουμε στην Φα μείζονα. Η κιθάρα έχει συνοδευτικό ρόλο με μπάσο και συνοδεία, με μια απάντηση της μελωδίας στο μέτρο 38 και ενίοτε να ακολουθά την μελωδία σε ταυτοφωνία μια οκτάβα χαμηλότερα.²⁵

²³ Σύμφωνα με τον Δημήτρη Μπουκουβάλα ο συγκεκριμένος δρόμος ονομάζεται Τσιγγάνικος μινόρε, ενώ ο Θανάσης Πολυκανδριώτης τον ονομάζει Πειραιώτικο μινόρε.

²⁴ Χαρακτηριστικό του δρόμου Χουζάμ είναι ότι στην κάθοδό του βαρύνεται ο προσαγωγέας. Ενώ σε

αρκετές περιπτώσεις οξύνεται και 4^η βαθμίδα δημιουργώντας το τετράχορδο παρτιτούρα μέτρα 31-42

βλ.

²⁵ Όλα ακούγονται μία οκτάβα χαμηλότερα απ' ότι είναι γραμμένα στην παρτιτούρα για το λόγο ότι και το μπουζούκι και η κιθάρα είναι όργανα μεταφοράς.

Ντερτιλίδικο

1933

Σπύρος Περιστερης

(1900-1966)

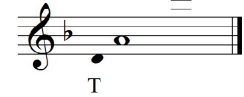
Ρυθμός: 2/4 Χασάπκο

Νιαβέντ

Χουζάμ

Εκταση μελωδίας

♩ = 104

A

Κιθάρα 1

Κιθάρα 2

K.1

K.2

K.1

K.2

K.1

K.2

19

K.1

K.2

23

K.1

K.2

27

K.1

K.2

B

K.1

K.2

35

K.1

K.2

39
K.1
K.2

This system contains measures 39 through 42. The K.1 staff (top) features a melodic line with eighth and sixteenth notes, including a trill in measure 40 and a sixteenth-note run in measure 41. The K.2 staff (bottom) provides a harmonic accompaniment with chords and single notes.

43
K.1
K.2

This system contains measures 43 through 46. The K.1 staff continues the melodic development with a trill in measure 44 and a sixteenth-note run in measure 45. The K.2 staff maintains the accompaniment pattern.

47
K.1
K.2

This system contains measures 47 through 50. The K.1 staff shows a trill in measure 48 and a sixteenth-note run in measure 49. The K.2 staff continues the accompaniment.

51
K.1
K.2

This system contains measures 51 through 54. The K.1 staff features a trill in measure 52 and a sixteenth-note run in measure 53. The K.2 staff continues the accompaniment.

55
K.1
K.2

This system contains measures 55 through 58. The K.1 staff has a trill in measure 56 and a sixteenth-note run in measure 57. The K.2 staff continues the accompaniment. The system concludes with a double bar line and repeat dots.

59

K.1

K.2

63

K.1

K.2

67

K.1

K.2

9.2 Ο μερακλής

Έτος ηχογράφησης: 1933

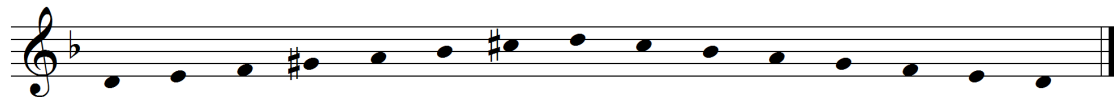
Δίσκος: Odeon Ελλάδος GA-1666

Ενορχήστρωση: 2 Κιθάρες (μία σολιστική και μία συνοδευτική)

Ρυθμός: 9/4 Παλιό ζεϊμπέκικο

Λαϊκοί δρόμοι οι οποίοι είναι βασισμένο το κομμάτι:

Νιαβέντ

Ποιμενικός μινόρε

Το κομμάτι μπορεί να χωριστεί σε 3 φράσεις οι οποίες επαναλαμβάνονται:

1. A: μ.1-2 (το οποίο επαναλαμβάνεται 4 φορές στην αρχή) Χρησιμοποιείται ο δρόμος Νιαβέντ
2. B: μ. 6-8 (επαναλαμβάνεται μια οκτάβα ψηλότερα στα μέτρα 9-12) Χρησιμοποιείται ο δρόμος Νιαβέντ
3. Γ: μ.12-15 Χρησιμοποιείται ο δρόμος Ποιμενικός μινόρε
4. Δ: μ. 33 Καταληκτικό τμήμα όπου χρησιμοποιούνται όλα τα θέματα

Το κομμάτι επαναλαμβάνεται από την αρχή, από το μέτρο 15. με την επανάληψή του ακολουθεί ένα καταληκτικό τμήμα το οποίο περιλαμβάνει στοιχεία και από τις τρεις φράσεις.

Δεν έχουμε ιδιαίτερες αλλαγές δρόμων εδώ, αφού και οι δύο πιο πάνω δρόμοι μπορούν να χαρακτηριστούν συγγενικοί μεταξύ τους.

Η κιθάρα έχει συνοδευτικό ρόλο με μπασσογραμμή και η έκτη χορδή (μι) είναι κουρδισμένη ρε.

Ο μερακλής

1933

Σπύρος Περιστέρης

(1900-1966)

6^η = D

Ρυθμός: 9/4 Παλιό ζεϊμπέκικο

Νιαβέντ Ποιμενικός μνόρε Έκταση μελωδίας

T

Moderate ♩ = 132

A

Κιθάρα 1
Κιθάρα 2

K. 1
K. 2

K. 1
K. 2

K. 1
K. 2

5

K. 1

K. 2

B

K. 1

K. 2

7

K. 1

K. 2

8

K. 1

K. 2

9

K. 1

K. 2

10

K. 1

K. 2

Detailed description: This system contains two staves, K. 1 and K. 2. Staff K. 1 starts at measure 10 with a treble clef, a key signature of one flat, and a melodic line of eighth notes. Staff K. 2 starts at measure 10 with a treble clef, a key signature of one flat, and a bass line of quarter notes. Measure 11 begins in the K. 1 staff.

11

K. 1

K. 2

Detailed description: This system continues from the previous one. Staff K. 1 continues the melodic line from measure 10. Staff K. 2 continues the bass line from measure 10. Measure 12 begins in the K. 1 staff.

C

K. 1

K. 2

Detailed description: This system contains two staves, K. 1 and K. 2. Staff K. 1 starts at measure 12 with a treble clef, a key signature of one flat, and a melodic line of eighth notes. Staff K. 2 starts at measure 12 with a treble clef, a key signature of one flat, and a bass line of quarter notes. Measure 13 begins in the K. 1 staff.

13

K. 1

K. 2

Detailed description: This system continues from the previous one. Staff K. 1 continues the melodic line from measure 12. Staff K. 2 continues the bass line from measure 12. Measure 14 begins in the K. 1 staff.

14

K. 1

K. 2

Detailed description: This system continues from the previous one. Staff K. 1 continues the melodic line from measure 12. Staff K. 2 continues the bass line from measure 12. Measure 15 begins in the K. 1 staff.

15

K. 1

K. 2

A

16

K. 1

K. 2

17

K. 1

K. 2

18

K. 1

K. 2

19

K. 1

K. 2

20

K. 1

K. 2

B

21

K. 1

K. 2

22

K. 1

K. 2

23

K. 1

K. 2

24

K. 1

K. 2

The image displays a musical score for two keyboards, K. 1 and K. 2, spanning measures 25 to 29. The score is written in a single system with two staves per measure. The key signature is one flat (B-flat), and the time signature is 4/4. Measure 27 is marked with a 'C' in a box, indicating a common time signature change. The notation includes various rhythmic values such as eighth and sixteenth notes, as well as rests and accidentals.

Measure 25: K. 1 plays a melodic line with eighth notes and a sharp sign. K. 2 provides a bass line with quarter notes and rests.

Measure 26: K. 1 continues the melodic line. K. 2 has a longer rest followed by a melodic phrase.

Measure 27 (C): K. 1 features a more complex melodic line with sixteenth notes. K. 2 has a bass line with quarter notes and rests.

Measure 28: K. 1 continues with a melodic line. K. 2 has a bass line with quarter notes and rests.

Measure 29: K. 1 continues with a melodic line. K. 2 has a bass line with quarter notes and rests.

30

K. 1

K. 2

31

K. 1

K. 2

32

K. 1

K. 2

D

K. 1

K. 2

34

K. 1

K. 2

35

K. 1

K. 2

36

K. 1

K. 2

9.3 Σεβνταλής

Έτος ηχογραφησης: 1934

Δίσκος: Odeon Ελλάδος GA-1755

Ρυθμός: 9/8 Παλιό ζεϊμπέκικο

Ενορχήστρωση: 2 Κιθάρες (μία σολιστική και μία συνοδευτική)

Λαϊκοί δρόμοι οι οποίοι είναι βασισμένο το κομμάτι:

Φυσικό μινόρε

Σαμπάχ²⁶

Το κομμάτι μπορεί να χωριστεί σε 3 μέρη τα οποία επαναλαμβάνονται:

1. A: μ.1-2 (όπου επαναλαμβάνονται) Το πρώτο μέτρο μπορεί να χωριστεί σε 2 μέρη. Η κυρίως φράση, η οποία είναι τα πρώτα 5 τέταρτα του μέτρου, όπου χρησιμοποιείται η φυσική ελάσσων κλίμακα, και καταληκτική φράση, όπου χρησιμοποιείται ο δρόμος Σαμπάχ.
2. B: μ. 4-6 (όπου επαναλαμβάνονται) Μετάβαση του θέματος στην Ρε (τέταρτη βαθμίδα)
3. Γ: μ.10-12. το μέρος αυτό εμφανίζεται μόνο μία φορά στο κομμάτι και δεν επαναλαμβάνεται.

Περιγραφικά η δομή είναι A-B-A-Γ - A-B-A-B-Α

Η κιθάρα έχει συνοδευτικό χαρακτήρα με μπάσα και συνοδεία, εκτός από τις καταλήξεις κάθε μέτρου όπου χρησιμοποιούν μια συγκεκριμένη μπασογαμή. (κατιών βηματικά ή ανιών βηματικά).

²⁶ Υποστηρίζεται ότι ο δρόμος Σαμπάχ δεν καταλήγει στον αρχικό φθόγγο (φθόγγο βάσης, αλλά έχει κορυφή τη 8^η βαθμίδα ελαττωμένη).

Σεβνταλής

1934

Σπύρος Περιστέρης

(1900-1966)

Ρυθμός: 9/8 Παλιό ζεϊμπέκικο

Φυσικό μινόρε Σαμπάζ Έκταση μελοδίας

T

♩ = 108-112

A

Κιθάρα 1

Κιθάρα 2

K.1

K.2

2

K.1

K.2

3

B

K.1

K.2

5 1.

K.1
K.2

Detailed description: This system contains measures 5 and 6. The K.1 staff features a continuous sixteenth-note pattern in the right hand, with a first ending bracket over measures 5 and 6. The K.2 staff provides a harmonic accompaniment with chords and single notes.

6

K.1
K.2

Detailed description: This system contains measures 6 and 7. The K.1 staff continues the sixteenth-note pattern from measure 5. The K.2 staff continues the accompaniment.

7

K.1
K.2

Detailed description: This system contains measures 7 and 8. The K.1 staff continues the sixteenth-note pattern. The K.2 staff continues the accompaniment.

A 8

K.1
K.2

Detailed description: This system contains measures 8 and 9. The K.1 staff continues the sixteenth-note pattern. The K.2 staff continues the accompaniment. A first ending bracket is present over measure 8.

9

K.1
K.2

Detailed description: This system contains measures 9 and 10. The K.1 staff continues the sixteenth-note pattern. The K.2 staff continues the accompaniment.

C

K.1

K.2

11

K.1

K.2

12

K.1

K.2

A

13

K.1

K.2

14

K.1

K.2

The image shows a musical score for two keyboards, K.1 and K.2. The score is divided into two main sections, C and A. Section C includes measures 11 and 12, while section A includes measures 13 and 14. K.1 (the upper staff) features a complex, fast-moving melodic line with many sixteenth notes and some accidentals. K.2 (the lower staff) provides a simpler accompaniment, primarily consisting of chords and rests, with some eighth-note patterns. The key signature has one sharp (F#), and the time signature is not explicitly shown but appears to be 4/4. Section A begins with a first ending bracket over measures 13 and 14.

15

K.1

K.2

B

16

K.1

K.2

17

K.1

K.2

18

K.1

K.2

A

19

K.1

K.2

20
K.1
K.2

This system contains measures 20 and 21. The K.1 staff features a complex melodic line with many sixteenth notes and some slurs. The K.2 staff provides a rhythmic accompaniment with chords and rests.

21
K.1
K.2

This system contains measures 21 and 22. The K.1 staff continues the melodic line from the previous system. The K.2 staff continues the accompaniment.

B
22
K.1
K.2

This system contains measures 22 and 23. A box labeled 'B' is positioned above measure 22. The K.1 staff shows a change in the melodic pattern, including a flat sign. The K.2 staff continues the accompaniment.

23
K.1
K.2

This system contains measures 23 and 24. The K.1 staff continues the melodic line. The K.2 staff continues the accompaniment.

'A
24
K.1
K.2

This system contains measures 24 and 25. A box labeled ''A' is positioned above measure 24. The K.1 staff continues the melodic line. The K.2 staff continues the accompaniment.

25

K.1

K.2

The image shows a musical score for two staves, labeled K.1 and K.2. The score begins at measure 25. K.1 is written in a treble clef and features a complex, fast-moving melodic line with many sixteenth notes and some slurs. K.2 is written in a bass clef and provides a simple accompaniment with chords and single notes. The music concludes with a double bar line.

9.4 Ταταυλιανό χασάπικο (Μπέικος)

Έτος ηχογράφησης: 1934

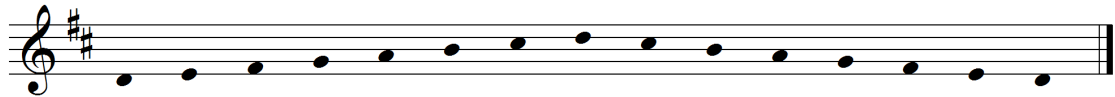
Δίσκος: Odeon Ελλάδος GA-1853

Ρυθμός: 2/4 (χασαποσέρβικο)

Ενορχήστρωση: Μπουζούκι – Κιθάρα

Κλίμακες στις οποίες είναι βασισμένο το κομμάτι:

Ρε μείζονα

Το κομμάτι χωρίζεται σε 2 μέρη:

1. A: μ. 1-23 Το μέρος αυτό μπορεί να χωριστεί σε 2 υποενότητες. α: 1-13 και β: 13-23
2. B: μ. 24-50 Κι εδώ μπορούμε να έχουμε ένα επιμέρους διαχωρισμό. γ: 24-40 και δ: 41-50. Το γ είναι στην σχετική Σι ελάσσονα.

Η κιθάρα έχει συνοδευτικό ρόλο με μπάσο και συνοδεία.

Ταταυλιανό χασάπικο (Μπέικος)

1934

Σπύρος Περιστέρης

(1900-1966)

♩ = 92-96

Εκταση μελωδίας

A

Μπουζούκι

Κιθάρα

6

M.

K.

10

M.

K.

15

M.

K.

20

1.

B

M. ²⁵

K.

M. ³¹

K.

M. ³⁶

K.

M. ⁴¹

K.

M. ⁴⁶

K. **D.C.**

9.5 Μπάλος Σμυρναίικος

Έτος ηχογράφησης: 1934

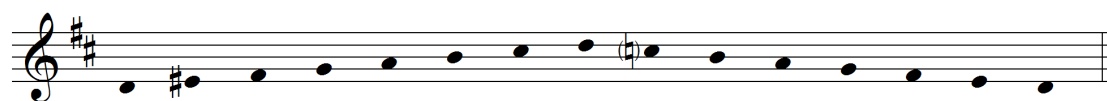
Δίσκος: Parlophone Ελλάδος B-21601 και B-21796

Ρυθμός: 2/4 (μπάλος)

Ενορχήστρωση: Βιολί – Πιάνο - Κιθάρα²⁷

Λαϊκός δρόμος στο οποίο είναι βασισμένο το κομμάτι:

Χουζάμ

Το κομμάτι μπορεί να χωριστεί σε 3 μέρη:

1. A: μ.1-34 Το μέρος αυτό μπορεί να χωριστεί σε 3 υποενότητες. α: 1-15 και β: 16-23 και γ: 24-34
2. B: μ.35 Εδώ στη πραγματικότητα έχουμε 12 μέτρα άρρυθμου ταξιμιού²⁸
3. Γ: μ.36-89 μέρος αυτό μπορεί να χωριστεί σε 5 υποενότητες δ: 36-39 ε: 40-47 στ: 47-60 α: 60-72 ζ: 73-89

Το βιολί έχει την μελωδία, το οποίο είναι το πάνω πεντάγραμμο.

Το πιάνο έχει στο αριστερό χέρι την συνοδεία και στο δεξί την μελωδία στο μεγαλύτερο διάστημα.

²⁷ Η κιθάρα δεν έχει καταγραφεί γιατί δεν ακούγεται σχεδόν καθόλου

²⁸ Αυτοσχεδιασμός

Μπάλος Σμυρναίικος

1934

Σπύρος Περιστέρης

(1900-1966)

Χουζάμι Έκταση μελωδίας

♩ = 84-92

T

A

Βιολί

Πιάνο

B.

P.

B.

P.

This musical score consists of three systems, each with a vocal line (B.) and a piano accompaniment (P.).

- System 1 (Measures 12-16):** The vocal line begins with a melodic phrase in measure 12, featuring a half note followed by eighth notes. The piano accompaniment starts with a half note in measure 12 and continues with a steady eighth-note accompaniment. A repeat sign is present at the end of measure 16.
- System 2 (Measures 17-20):** The vocal line continues with a melodic phrase in measure 17, featuring a half note followed by eighth notes. The piano accompaniment continues with a steady eighth-note accompaniment. A repeat sign is present at the end of measure 20.
- System 3 (Measures 21-24):** The vocal line continues with a melodic phrase in measure 21, featuring a half note followed by eighth notes. The piano accompaniment continues with a steady eighth-note accompaniment. A repeat sign is present at the end of measure 24.

25

B.

25

P.

29

B.

29

P.

33

B.

33

P.

B C

100

38

B.

P.

42

B.

P.

46

B.

P.

51

B.

P.

56

B.

P.

61

B.

P.

65

B.

P.

1.

Detailed description: This system contains measures 65 through 68. The upper staff (Bass clef) features a melodic line with eighth and sixteenth notes, including a first ending bracket at the end. The lower staff (Piano accompaniment) consists of a steady eighth-note bass line and chords in the right hand.

69

B.

P.

Detailed description: This system contains measures 69 through 72. The upper staff (Bass clef) continues the melodic line with some chromaticism. The lower staff (Piano accompaniment) maintains the eighth-note bass line and chords.

73

B.

P.

Detailed description: This system contains measures 73 through 76. The upper staff (Bass clef) has a more active melodic line with sixteenth notes. The lower staff (Piano accompaniment) continues with the eighth-note bass line and chords.

78

B.

P.

83

B.

P.

88

B.

P.

9.6 Γκιουζέλ²⁹ Χασάπ

Έτος Ηχογράφησης: 1937

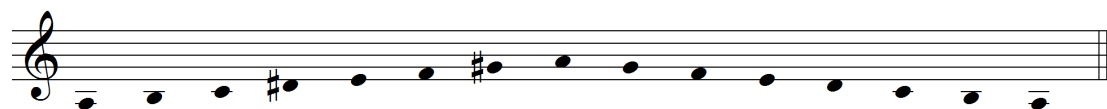
Δίσκος: Odeon Ελλάδος GA-7020

Ρυθμός: 2/4 Χασάπικο

Ενορχήστρωση: Αρμόνικα – Μαντολίνο - Κουτάλια - Κιθάρα

Λαϊκοί δρόμοι οι οποίοι είναι βασισμένο το κομμάτι:

Νιαβέντ³⁰

Το κομμάτι μπορεί χωρίζεται σε 2 μέρη:

1. A: 1-18 Το μέρος αυτό μπορεί να χωριστεί σε 2 υποενότητες α: 1-9 και β: 10-38. Εδώ χρησιμοποιείται μόνο ο δρόμος Λα Νιαβέντ.
2. B: 19-36 Κι εδώ μπορούμε να έχουμε ένα επιμέρους διαχωρισμό. γ: 18-27 (εδώ έχουμε την μετάβαση στο Ντο Νιαβέντ) και δ: 27-36 (μετάβαση στην Ντο Μείζονα)

Παρατηρώντας τις υποενότητες διαπιστώνουμε ότι αποτελούνται όλες από 8 μέτρα

Την μελωδία την έχει η αρμόνικα.

Η κιθάρα έχει συνοδευτικό ρόλο με μπάσο και συνοδεία στο Α ενώ στο Β συνοδεύει με μπάσο. Επίσης είναι κουρδισμένη ένα ημιτόνιο χαμηλότερα.

Το μαντολίνο έχει συνοδευτικό χαρακτήρα με ισοκράτη στην τονική η την πέμπτη

²⁹ Η λέξη γκιουζέλ είναι τούρκικη και σημαίνει όμορφη.

³⁰ Το κομμάτι είναι εκτελεσμένο στον δρόμο Σολ# Νιεβέντ, αλλά για λόγους ευαναγνωσίας το μεταγράφηκε στην Λα.

Γκιουζέλ χασάπ

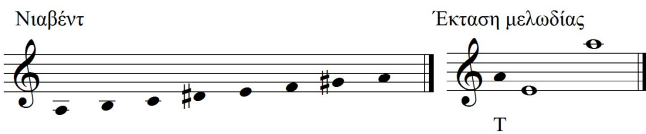
1937

Σπύρος Περιστέρης

(1900-1966)

Ρυθμός: 2/4 Χασάπικο

Νιαβέντ Έκταση μελωδίας

T

♩ = 69-72

A

Αρμόνικα

Μαντολίνο

Κουτάλα

Κιθάρα

A.

M.

Ko.

K.

11

A.

11

M.

11

Ko.

11

K.

16

A.

1.

B

16

M.

1.

16

Ko.

1.

16

K.

21

A. *[Musical notation: Treble clef, melodic line with slurs and accents]*

M. *[Musical notation: Treble clef, accompaniment with chords]*

Ko. *[Musical notation: Bass clef, accompaniment with chords]*

K. *[Musical notation: Treble clef, accompaniment with eighth notes]*

26

A. *[Musical notation: Treble clef, melodic line with first ending bracket and 'Fine' marking]*

M. *[Musical notation: Treble clef, accompaniment with first ending bracket and 'Fine' marking]*

Ko. *[Musical notation: Bass clef, accompaniment with first ending bracket and 'Fine' marking]*

K. *[Musical notation: Treble clef, accompaniment with first ending bracket and 'Fine' marking]*

31 1. D|C. al Fine

A.

31 1. D|C. al Fine

M.

31 1. D|C. al Fine

Ko.

31 1. D|C. al Fine

K.

9.7 Το σερβικάκι

Έτος ηχογράφησης: 1937

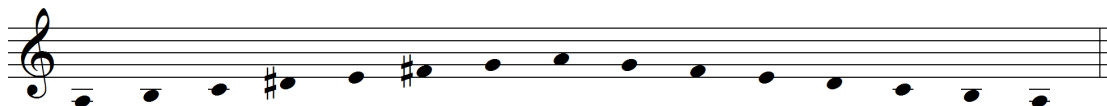
Δίσκος: Odeon Ελλάδος GA-7020

Ρυθμός: 2/4 Χασάποσέρβικο

Ενορχήστρωση: Αρμόνικα – Μαντολίνο - Κιθάρα

Λαϊκοί δρόμοι οι οποίοι είναι βασισμένο το κομμάτι:

Ποιμενικό μινόρε³¹

Χουζάμ

Το κομμάτι χωρίζεται σε 4 φράσεις:

1. Α: μ. 1-8 Λα Ποιμενικό μινόρε
2. Β: μ. 9-20 Λα Ποιμενικό μινόρε
3. Γ: μ. 21-34³² Ντο Χουζάμ³³ – Ντο Ποιμενικό μινόρε
4. Δ: μ.35-42 Λα Ποιμενικό μινόρε

Ιδιαίτερα δεξιοτεχνικό κομμάτι. Την μελωδία την έχει η αρμόνικα.

Το μαντολίνο έχει διττό ρόλο. Σε κάποια σημεία παίρνει την μελωδία από την αρμόνικα (μ.10-13 και μ.21-24), και στο υπόλοιπο έχει ρόλο ισοκράτη

Η κιθάρα έχει συνοδευτικό ρόλο με μπάσο και συνοδεία. Επίσης είναι κουρδισμένη ένα ημιτόνιο χαμηλότερα.

³¹ Το κομμάτι είναι εκτελεσμένο στον δρόμο σολ# Ποιμενικό μινόρε, αλλά για λόγους ευαναγνωσίας το παραθέτουμε στο Λα

³² Οι συγχορδίες σε αυτό το μέρος είναι παρμένες από το βιβλίο «Η λαϊκή κιθάρα» του Δημήτρη Μυστακίδη.

³³ Προφανώς είναι ο δρόμος Χουζάμ γιατί χρησιμοποιείται το τετράχορδο

και η συγχορδία είναι η Ντο Μείζονα.

Το σερβικάκι

1937

Σπύρος Περιστέρης

(1900-1966)

Ποιμενικό μινόρε Χουζάμ Έκταση μελωδίας

♩ = 100-112

A

Αρμόνικα

Μαντολίνο

Κιθάρα

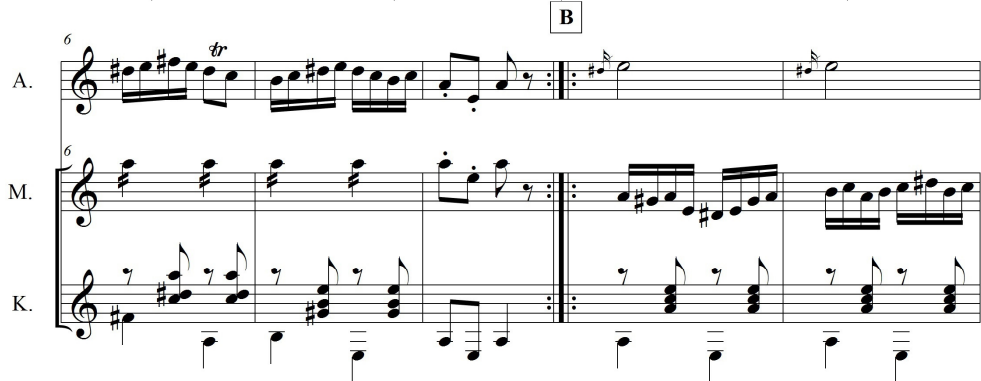
6

A.

M.

K.

B

11

A.

M.

K.

16

A.

M.

K.

C

A.

M.

K.

25

A.

M.

K.

29

A.

M.

K.

D

33

A.

M.

K.

D.C.

38

A.

M.

K.

D.C.

9.8 Γκιουζέλ ταξίμ

Έτος ηχογράφησης: 1951

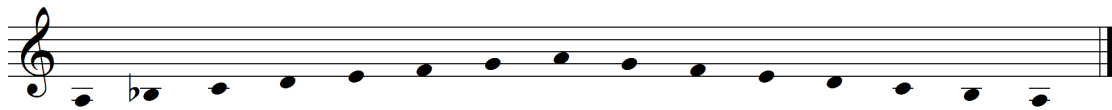
Δίσκος: Odeon Ελλάδος GA-7633

Ρυθμός: 9/8

Ενορχήστρωση : Μπουζούκι – Κιθάρα

Λαϊκός δρόμος στον οποίο είναι βασισμένο το κομμάτι:

Ουσάκ

Το μεγαλύτερο μέρος είναι αυτοσχεδιαστικό. Στα τελευταία μέτρα ακούγεται το παρακάτω

Γκιουζέλ Ταζίμ

1951

Σπύρος Περιστέρης

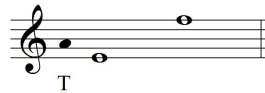
(1900-1966)

Ρυθμός: 9/8 Καρσιλαμάς

Ουσάκ

Έκταση μελωδίας

♩ = 138-144

A m

Μπουζούκι

9.9 Τσιφτετέλι

Έτος ηχογράφησης: 1951

Δίσκος: Odeon Ελλάδος GA-7633

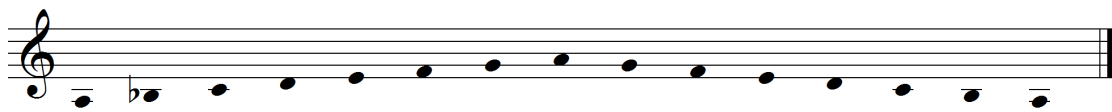
Ρυθμός: 2/4 (Τσιφτετέλι)

Ενορχήστρωση: Βιολί – Κιθάρα – Κρουστα

Το κομμάτι είναι ένας αυτοσχεδιασμός πάνω σε ρυθμό 2/4 (Τσιφτετέλι)

Λαϊκός δρόμος στον οποίο είναι βασισμένο το κομμάτι:

Ουσάκ³⁴

³⁴ Το κομμάτι είναι εκτελεσμένο από Ντο# Ουσάκ

9.10 Γαλατιανο Χασαποσέρβικο

Έτος ηχογράφησης: 1956

Δίσκος: Parlophone Ελλάδος B-74393

Ρυθμός: 2/4 Χασαποσέρβικο

Ενορχήστρωση: Μπουζούκι - Κιθάρα

Λαϊκός δρόμος στον οποίο είναι βασισμένο το κομμάτι:

Χουζάμ

Το κομμάτι μπορεί να χωριστεί σε 5 φράσεις:

1. Α: μ.1-16 Ρε Χουζάμ
2. Β: μ.17-24 Ρε Χουζάμ
3. Γ: μ.25-37 Ρε Χουζάμ
4. Δ: μ.38-46 Μετάβαση στην Σι ελάσσονα
5. Ε: μ.47-54 Ρε Χουζάμ

Τα μέτρα αυτά παίζονται 2 φορές και στην συνέχεια ακολουθεί ένα καταληκτικό τμήμα με τις φράσεις γ, δ και ε.

Η κιθάρα έχει συνοδευτικό ρόλο με μπάσο και συνοδεία,

Γαλατιανό Χασαποσέρβικο

1956

Σπύρος Περιστερης

Ρυθμός: 2/4 Χασαποσέρβικο

(1900-1966)

Allegro [♩ = 120]

Εκταση μελοδίας

Μπουζούκι

Κιθάρα

M.

K.

M.

K.

M.

K.

M.

K.

M.

K.

M. C

K.

M. ³¹

K.

M. ³⁶ D

K.

M. ⁴⁰

K.

M. ⁴⁶ E

K.

M. 51

K.

D.C. C

M. 56

K.

M. 61

K.

M. 66

K.

D

M. 73

K.

E

77

M.

K.

80

M.

K.

9.11 Γλυκές πενιές

Έτος ηχογράφησης: 1956

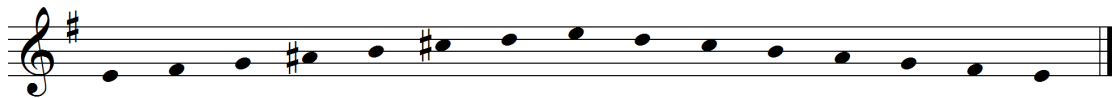
Δίσκος: Parlophone Ελλάδος B-74393

Ρυθμός: 9/8 Παλιό ζεϊμπέκικο

Ενορχήστρωση: μπουζούκι και κιθάρα

Λαϊκός δρόμος στον οποίο είναι βασισμένο το κομμάτι:

Ποιμενικό μινόρε³⁵

Το κομμάτι χωρίζεται σε 2 φράσεις:

A: μ. 1-2 το οποίο επαναλαμβάνετε 3 φορές.

B: 5-6 το οποίο επαναλαμβάνετε 2 φορές.

Τα μέτρα 8-12 είναι το καταληκτικό τμήμα το οποίο επαναλαμβάνει από μια φορά την κάθε φράση.

Η μελωδία του μπουζουκιού βρίσκεται στο πάνω πεντάγραμμο και η κιθάρα στο κάτω.

³⁵ Το κομμάτι είναι εκτελεσμένο στον δρόμο Μιb Ποιμενικό μινόρε, αλλά για λόγους ευαναγνωσίας το παραθέτουμε στη Μι.

Γλυκιές πενιές

1956

Σπύρος Περιστέρης

(1900-1966)

Ρυθμός: 9/4 Παλιό ζεϊμπέκικο

Ποιμενικό μνόμε

Εκταση μελωδίας

♩ = 60

A

Μπουζούκι

Κιθάρα

M.

K.

M.

K.

M.

K.

B

M.
K.

M.
K.

M.
K.

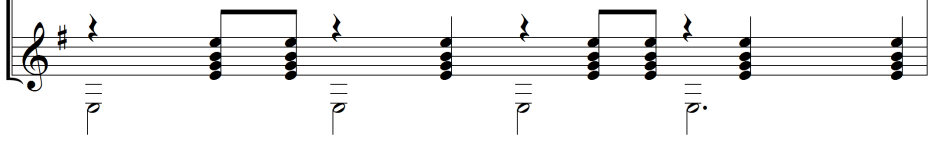
A

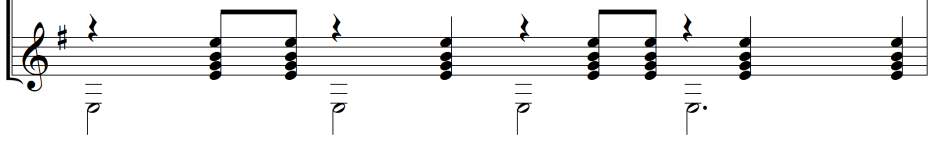
M.
K.

M.
K.

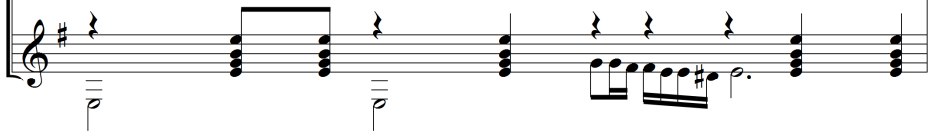
B

10

M.

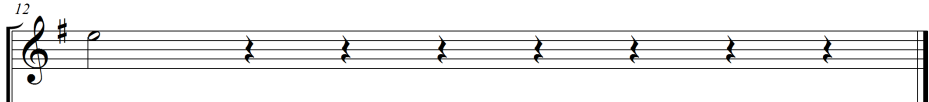
K.

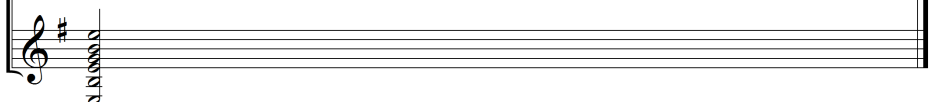
11

M.

K.

12

M.

K.

Detailed description: This page contains three systems of musical notation for measures 10, 11, and 12. Each system consists of two staves: a Melody (M.) staff and a Keyboard (K.) staff. The key signature is one sharp (F#). Measure 10 features a complex melodic line with many sixteenth notes and a triplet of eighth notes in the keyboard part. Measure 11 continues the melodic complexity with more sixteenth notes and includes two triplets of eighth notes in the keyboard part. Measure 12 shows a significant simplification, with the melody consisting of a single half note followed by rests, and the keyboard part consisting of a single chord followed by rests.

10. Συμπεράσματα

Από τις πιο πάνω καταγραφές συμπεραίνονται κάποια στοιχεία όσο αφορά τις ενορχηστρώσεις του Σπύρου Περιστέρη και τις κλίμακες τις οποίες χρησιμοποιεί (λαϊκούς δρόμους).

A. Ενορχηστρώσεις:

1. Ντερτιλίδικο: Ενορχήστρωση : Κιθάρα – Κιθάρα 1933
2. Ο μερακλής: Ενορχήστρωση: Κιθάρα – Κιθάρα 1933
3. Σεβνταλής: Ενορχήστρωση: Κιθάρα – Κιθάρα 1934
4. Ταταυλιανό χασάπικο (Μπέικος): Ενορχήστρωση: Μπουζούκι – Κιθάρα 1934
5. Μπάλος Σμυρναίικος: Ενορχήστρωση: Βιολί – Πιάνο – Κιθάρα 1934
6. Γκιουζέλ Χασάπ: Ενορχήστρωση: Αρμόνικα – Μαντολίνο - Κουτάλια – Κιθάρα 1937
7. Το σερβικάκι: Ενορχήστρωση: Αρμόνικα – Μαντολίνο - Κιθάρα 1937
8. Γκιουζέλ ταξίμ: Ενορχήστρωση : Μπουζούκι – Κιθάρα 1951
9. Τσιφτετέλι: Ενορχήστρωση: Βιολί – Κιθάρα – Κρουστα 1951
10. Γαλατιανο Χασαποσέρβικο: Ενορχήστρωση: Μπουζούκι - Κιθάρα 1956
11. Γλυκές πενιές: Ενορχήστρωση: Μπουζούκι - Κιθάρα 1956

Διαπιστώνεται από τα πιο πάνω ότι τα τρία πρώτα ορχηστρικά του συνθέτη είναι ενορχηστρωμένα για δύο κιθάρες. Από εδώ συμπεραίνεται και η χρήση της κιθάρας όχι μόνο ως όργανο συνοδείας αλλά και ως σολιστικό. Δεν είναι η πρώτη φορά που ο Περιστέρης χρησιμοποιεί την κιθάρα ως ολιστικό όργανο. Υπάρχουν ηχογραφήσεις από «Τα Πολιτάκια» στην Αμερική, στα οποία σολιστικό όργανο είναι η κιθάρα και εκτελεστής ο Περιστέρης. Επίσης υπάσχουν και τραγούδια του συνθέτη ενορχηστρωμένα για δύο κιθάρες όπως το τραγούδι «Ο τεκετζής».

Αξιοσημείωτη είναι η ενορχήστρωση του Σμυρναίικου Μπάλου με βιολί, πιάνο και κιθάρα. Η ιστορία του ρεμπέτικου τραγουδιού υποδεικνύει ότι την περίοδο αυτή, κυρίαρχη μουσική σχολή στο χώρο ήταν η Σμυρναίικη (σμυρναίικο ρεμπέτικο) με τα σαντουρόβιολα και η αρχή της εμφάνισης του Πειραιώτικου ρεμπέτικου με τους

μπουζουκομπαγλαμάδες. Το πιάνο, το οποίο κατά βάση δεν συγκαταλέγεται ως όργανο μιας συνήθους ρεμπέτικης ορχήστρας, χρησιμοποιήθηκε πολύ αργότερα, κατά την εργατική περίοδο, και σε μερικά κομμάτια. Σε αυτή την περίπτωση παρατηρείται μια καινοτομία του Σπύρου Περιστέρη στην ενορχήστρωση, ενορχηστρώνοντας ένα κομμάτι το οποίο έχει σμυρναϊκού χαρακτήρα ρεμπέτικο με ένα «δυτικό» όργανο όπως το πιάνο.

Το 1937 ο Περιστέρης συνθέτει το Γκιουζέλ χασάπ και το Το σερβικάκι με δυο υποδειγματικές ενορχηστρώσεις. Χρησιμοποιεί δυο μελωδικά όργανα την αρμόνικα και το μαντολίνο τα οποία εναλλάσσονται μεταξύ τους και συνοδευτικό όργανο τη κιθάρα.

Β. Κλίμακες

1. Ντερτιλίδικο: Νιαβέντ - Χουζάμ
2. Ο μερακλής: Νιαβέντ – Ποιμενικός μινόρε
3. Σεβνταλής: Φυσικό μινόρε - Σαμπάχ
4. Ταταυλιανό χασάπικο (Μπέικος): Μείζονα
5. Μπάλος Σμυρναϊκός: Χουζάμ
6. Γκιουζέλ Χασάπ: Νιαβέντ - Μείζονα
7. Το σερβικάκι: Ποιμενικό μινόρε – Χουζάμ
8. Γκιουζέλ ταζίμ: Ουσάκ
9. Τσιφτετέλι: Ουσάκ
10. Γαλατιανο Χασαποσέρβικο: Χουζάμ
11. Γλυκές πενιές: Ποιμενικός μινόρε

Παρατηρείται ότι τα πέντε από τα έντεκα κομμάτια δεν βασίζονται μόνο στην αρχική κλίμακα αλλά έχουμε και αλλαγές σε συγγενικούς τόνους και δρόμους, Αξιοσημείωτο είναι ότι ο Περιστέρης δεν έχει ούτε ένα ορχηστρικό σε δρόμο Χιτζάζ, ο οποίος είναι από τους πιο ευρέως διαδεδομένους στην ρεμπέτικη μουσική. Οι συνηθέστεροι δρόμοι οι οποίοι χρησιμοποιήθηκαν είναι ο Ποιμενικός μινόρε, ο Νιαβέντ και ο Χουζάμ.

Παράρτημα

Δίσκοι οι οποίοι αναγράφουν το όνομα ή το ψευδώνυμο του Σπύρου Περιστερή (Σπύρος Γεωργιάδης)

Βιβλιογραφία

Βιβλία – Άρθρα

- Βολιώτης, Κ. Ηλίας. 1989. *Ένας Αιώνας Λαϊκό Τραγούδι*. Αθήνα: Νέα Σύνορα - Α. Α. Λιβάνη.
- , 1999. *Η Τριλογία Της Μουσικής 2 – Αδέσποτες Μελωδίες*. Αθήνα: Νέα Σύνορα - Α. Α. Λιβάνη.
- Γεωργιάδης, Νέαρχος. 1993. *Ρεμπέτικο Και Πολιτική*. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή.
- Δαμιανάκος, Στάθης. 2001. *Κοινωνιολογία Του Ρεμπέτικου*. Αθήνα: Πλεθρόν.
- Κάιλ, Β. Αγγελική. 1978. *Μάρκος Βαμβακάρης: Αυτοβιογραφία*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Κανελλάτου, Βιβή. 2002. *Δημήτριος Σέμσης «Σαλονικιός»*. Copyright: Vivi G. Kanellatou.
- Καρακάσης, Λάιος. 1948. *Λαϊκά Τραγούδια Και Χοροί Της Σμύρνης: Μικρασιάτικα Χρονικά 4*. Αθήνα: Ένωση Σμυρναίων
- Κουνάδης, Παναγιώτης. 2000. *Εις Ανάμνηση Στιγμών Ελκυστικών: Κείμενα γύρω από το ρεμπέτικο, Τόμος Α*, Αθήνα: Κατάρτι.
- , *Η Δισκογραφία Του Ρεμπετικου Στην Σμύρνη Και Πόλη Πριν Το 1992: Οι ιστορικές περιόδους. Παρουσίαση: Για το «Κέντρο έρευνας και μελέτης των ρεμπέτικων τραγουδιών»*.
- Μανιάτης, Διονύσης. 2008. *Η Εκ Περάτων Δισκογραφία Γραμμοφώνου*, Ψηφιακή έκδοση.
- Μερλιέ, Μέλω. 1935. *Η Μουσική Λαογραφία Στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης
- Μπουκουβάλας, Ι. Δημήτρης. 1985. *Μπουζούκι, η τεχνική και η διδασκαλία του*. Τόμος δεύτερος. Copyright: Dem. Mroukouvalas.

- Μυστακίδης, Δημήτρης. *Λαϊκή κιθάρα*. (Ανέκδοτο).
- Νικολόπουλος, Χρήστος. 2000. *Δρόμοι της ελληνικής λαϊκής μουσικής*. Αθήνα: Φίλιππος Νάκας.
- Παγιάτης, Χαράλαμπος. 1992. *Λαϊκοί δρόμοι*. Αθήνα: Fagotto – Ν. Θέρμος.
- Παπάζογλου, Γεώργιος. 1986. *Τα Χαΐρια Μας Εδώ: Ονειράτα της άκαυτης και της καμμένης Σμύρνης*. Copyright: Γιώργης Παπάζογλου.
- Πολίτης, Α. Νίκος. 2006. *Μια Παρουσίαση Για Τον Αμανέ*: Περιοδικό Λαϊκό Τραγούδι, τεύχος 16. Αθήνα.
- Πολυκανδριώτης, Θανάσης. 1999. *Είναι Εύκολο Να Μάθεις Μπουζούκι* Αθήνα: Φίλιππος Νάκας.
- Σταματίου, Κώστας. 1994. *Κοινωνιολογική Ιστορία Του Ρεμπέτικου*. Αθήνα: Σέλας.
- Σολομωνίδης, Χρήστου. Σωκράτης. 1954. *Το Θέατρο στη Σμύρνη (1657-1922)*. Αθήνα
- Σχορέλης, Τάσος. 1983. *Ρεμπέτικη Ανθολογία*. Τόμος Γ. Αθήνα: Πλέθρον.
- Ταμπούρης, Πέτρος. 2008. *Το Σμυρναίικο Τραγούδι 1923-194*. Αθήνα: FM Records.
- Φαιδρός, Γεώργιος. *Πραγματεία Περί Του Σμυρναίικου Μανέ*. Αθήνα: Κουλτούρα

Ηλεκτρονικές πηγές

Anon. (n.d.), *Αμανές*

<http://www.musipedia.gr/wiki/%CE%91%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%AD%CF%82> (last access 06/10/2012)

Anon. (n.d.), *Η Ελλάδα Στη Μικρά Ασία*

<http://www.greekhistory.gr/> (last access 3/09/2013)

Anon. (n.d.), *Το νέο Ελληνικό κράτος*

<http://www.greekhistory.gr/> (last access 3/09/2013)

Marx, F. Allu, (n.d.), *Η Ιστορία Του Τραγουδιού: Ο Αντώνης, Ο Βαρκάρης, Ο Σερέτης*

<http://www.24grammata.com/?p=10934> (last access 3/09/2013)

Rebetiko.sealabs.net, Αύγουστος 2012. *Μανέδες.*

<http://rebetiko.sealabs.net> (last access 3/09/2013)

Κερδέλας, Δήμος, (Μάρτιος 2004), *Σπύρος Περιστέρης: Σμύρνη 1900-Αθήνα Μάρτης 1960.*

http://www.pyxida.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=64:--1900-h1960&catid=13:2009-12-15-17-10-19&Itemid=195 (last access 3/09/2013)

Κουνάδης, Παναγιώτης, (Φεβρ. 1997), *Σπύρος Περιστέρης: Βιογραφία.*

http://distomo.blogspot.com/2010/07/blog-post_16.html (last access 3/09/2013)

Ιστοσελίδες

<http://rebetiko.sealabs.net> (last access 3/09/2013)

<http://www.klika.gr/cms/index.php/ar8rografia/ar8ra/282-to-bouzouki-kai-i-istoria-tou.html> (last access 06/10/2012)

Δισκογραφία

Ντερτιλίδικο, Odeon Ελλάδος GA-1666, 1933

Ο μερακλής, Odeon Ελλάδος GA-1666, 1933

Σεβνταλής, Odeon Ελλάδος GA-1755, 1934

Ταταυλιανό χασάπικο (Μπέικος), Odeon Ελλάδος GA-1853, 1934

Μπάλος Σμυρναίικος, Parlophone Ελλάδος B-21601, 1934

Γκιουζέλ Χασάπ, Odeon Ελλάδος GA-7020, 1937

Το σερβικάκι, Odeon Ελλάδος GA-7020, 1937

Τσιφτετέλι, Odeon Ελλάδος GA-7633, 1951

Γκιουζέλ ταξίμ, Odeon Ελλάδος GA-7633, 1951

Γαλατιανό Χασαποσέρβικο, Parlophone Ελλάδος B-74393, 1956

Γλυκιές πενιές, Parlophone Ελλάδος B-74393, 1956